

Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin Kalkkinen - kylä Kymen rannalla

AULI HIRVONEN
RIITTA KINNARI
KATRIINA KOSKI
JANNE RUOKOLAINEN

Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin -hankkeen työryhmä:
ProAgria Etelä-Suomi ry / MKN maisemapalvelut / Hämeen kalatalouskeskus

Auli Hirvonen
Riitta Kinnari
Katriina Koski
Marjo Koski-Laulaja
Päivi Meronen
Esko Parkkonen
Janne Ruokolainen

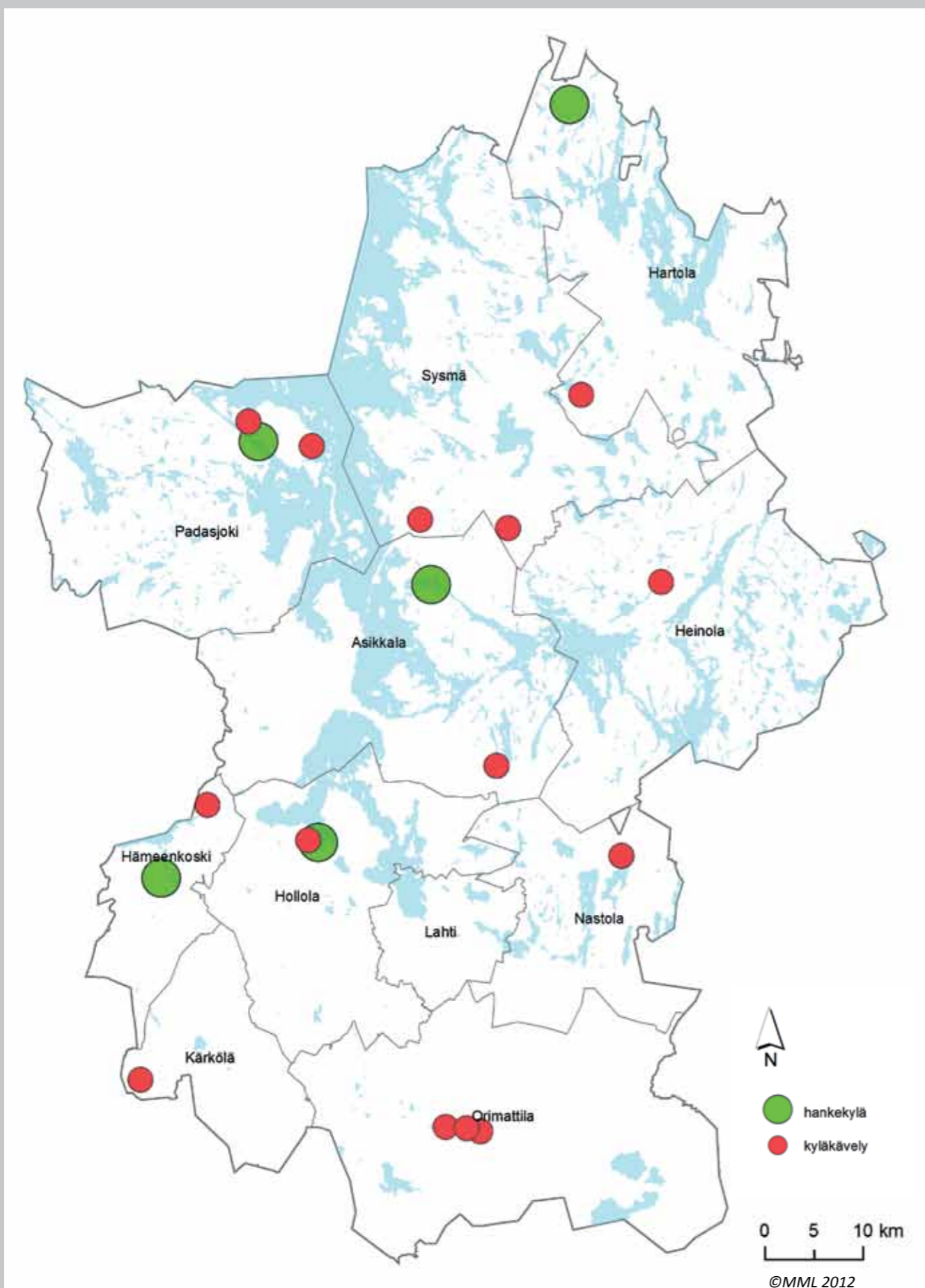
Valokuvat: Auli Hirvonen, Riitta Kinnari, Katriina Koski ja Päivi Meronen
s. 42 vasen kuva kuvaaja Pertti Riihelä
s. 72-73 kuvaaja Hilikka Ylä-Hokkala

Taitto: Auli Hirvonen, Katriina Koski ja Päivi Meronen

Padasjoen kirjapaino 2013
ISBN 978-952-93-3284-7 (rengaskirja)
ISBN 978-952-93-3285-4 (PDF)

Sisältö

1 JOHDANTO	5
2 TOIMINTA KYLISSÄ	7
Asukasillat	7
Pienryhmät	7
Talkoot	7
Arkistot	7
Seminaarit	7
Kotimaan opintomatkat	9
Ulkomaan opintomatka	9
Tapahtumat	9
Kyläkävelyt	11
3 KALKKISTEN TARINA	12
4 MAISEMAN TARINA	21
Kalkkisten kulttuurimaiseman arvot ja hoitosuunnitelma	21
Riihilahden kulttuurimaisema	53
Vähä-Pulkkilan kulttuurimaisema	67
Kalkkisten kosken ja kanavan seutu	69
5 TARINOIDEN HYÖDYNTÄMINEN KYLÄN TOIMINNASSA	85
Reitistöt ja virkistyskäyttö	85
Kylän tapahtumat	87
Kylämatkailu	89
Päiväretki Kalkkisiin, kylään Kymijoen rannalle	94
6 MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?	97
7 LOPPUSANAT	104
LÄHTEET	105
LIITE 1	106
LIITE 2	107
LIITE 3	108

1 JOHDANTO

Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin -hanke toimi vuosina 2012-2013 viidessä päijätämäläisessä kylässä, Asikkalan Kalkkisissa, Hartolan Vuorenkylässä, Hollolan kirkonseudulla, Hämeenkosken taajamassa ja Padasjoen Kellosalmi Seitniemi -Virmaillassa. Lisäksi tehtiin kyläkävelyjä kymmenessä muussa päijätämäläisessä kylässä.

Hankkeen rahoittivat yhdessä toimintaryhmät Eteläisen Päijät-Hämeen maaseudun kehittämissuunnitelma - Etpähä ry ja Päijänne Leader ry Manner-Suomen maaseudunkehittämissuunnitelma. Hankkeen toteuttivat ProAgria Etelä-Suomi ry sekä siihen kuuluvat Etelä-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset ja Hämeen kalatalouskeskus. Hankkeessa oli mukana monia eri alojen asiantuntijoita: maisemasuunnittelijoita, paikalliskulttuurin kartoittajia, rakennusarkkitehteja sekä kalastus- ja vesistökuunnostusten asiantuntija.

Hankkeen aikana kaikissa viidessä kylässä oli erilaisia tapaamisia, maastokäyntejä, pienryhmiä, tapahtumia tai asukasilloja yhteensä 86 kappaletta. Lisäksi järjestettiin seminaareja, kotimaan opintomatkoja ja ulkomaan opintomatkoja. Hankkeessa tehtiin löytöretkiä yhdessä kyläläisten ja kesäasukkaiden kanssa kylien maisemaan, kulttuuriympäristöön, luontoon, vesistöihin, paikallisuuteen ja historiaan. Nuo löydöt ja arvot on koottuna tähän raporttiin.

Hankkeessa tehtiin jokaiseen kylään myös maisemanhoitosuunnitelma. Sitä hyödyntämällä saadaan säilytettyä kylien arvokas maisemallinen kulttuuriperintö. Kulttuurimaisema ei säily ilman hoitoa, joka on monesti vanhan maankäytön vaalimista, kuten perinnemaisemien hoitoa ja maiseman avoimuudesta huolehtimista raivaamalla. Se voi olla myös vieraslajien poistoa. Osaan kylistä tehtiin myös yksityiskohtaisempia ympäristön kehittämissuunnitelmia.

Hankkeessa on mietitty myös erilaisia tapoja hyödyntää kulttuurimaisemaa ja paikallishistoriaa kylän toiminnassa tai matkailussa. Hankkeet tulevat ja menevät, mutta tavoitteena on, että asukkaat tarttuvat näihin yhdessä muokattuihin ajatuksiin ja innostuvat maiseman- ja luonnonhoidosta sekä paikalliskulttuurin esiintuonnista. Jotta maisema ja kulttuuri säilyvät, täytyy niiden olla osa elävää elämää. Kylissä on lukuisia mahdollisuuksia erilaisten maisemaa ja kulttuuria hyödyntävien palveluiden luomiseen. Raportin lopussa on esitetty myös kaikille toimenpiteille erilaisia rahoitusmahdollisuuksia.

Kylistä tulee kertoa muille ja pitää ääntä itsestään, ei vain matkailun tai yritystoiminnan takia, vaan kylän itsensä takia. Hankkeen tarkoitus oli myös avata silmiä sille kauneudelle, minkä keskellä kylissä eletään. Asukkaiden tulee olla ylpeitä kylän koko komeudesta ja tuoda se esiin. Myös kylillä, ei vain yrityksillä, on imago ja parhaassa tapauksessa jopa brändi.

Kiitos erinomaisesta yhteistyöstä Kalkkisten kyläyhdistykselle ja nuorisoseuralle! Eri-tyiskiitokset tiedottamisesta ja raportin tietojen tarkistamisesta. Kiitos myös kaikille pienryhmille aktiivisuudesta ja ajastanne!

Asukkaiden toiveita Kalkkisissa:

- kylän keskustan kaunistaminen
- opasteet ja infotaulut
- penkkejä raitin varrelle, kaupalle ja urheilukentälle
- sataman ympäristön kehittäminen
- tienvarsien hoito, raivaus, opasteiden ja rakenteiden uusiminen tai rakentaminen
- grillikota, leikkipaikka ja uimapaikka
- kanoottien mihinousupaikka
- opastettu latuverkosto/kävelyreitti ja luontopolku (eripituisia reittejä)
- Riihilahden laakson maisemanhoito
- lintutorni
- Nuorisoseurantalo Pörskälän kunnostus, pihan ja rakennuksen julkisivujen korjaaminen
- vanhojen työkoneiden näyttely ja vanhojen traktoreiden tapaamisajat
- Kalkkisten kosken ja kanavan hyödyntäminen matkailussa
- sillan esittely päältä ja alta, valaistus
- kertomuksia muinaisasioista ja asuinpaikoista
- kylän tarinoiden kerääminen, valmiina jo Kyläkirjat 1 ja 2
- ratsutilojen hevosohjelmaa
- Kirkkopellon omakotialueen maisemasuunnitelma
- kirkon pihan selkeyttäminen

2 TOIMINTA KYLISSÄ

Asukasillat

Kaikissa viidessä kylässä järjestettiin hankkeen aikana yhteensä 15 asukasillaa, joihin osallistui 236 henkeä. Hankkeeseen liittyi esiselvityshanke, jolla kartoitettiin toiveita kylien kehittämiskohteista. Sen lisäksi ensimmäisessä asukasillassa listattiin tärkeimmät kehittämiskohteet. Osasta kehittämiskohteita luovuttiin hankkeen aikana, mutta tämä lista ohjasi tekemistä kylissä. Toisessa asukasillassa esiteltiin luonnoksia ja ideoita, joita asukkaat kommentoivat. Viimeisessä asukastilaisuudessa käytiin läpi koko hankkeen aikana syntyneet ideat.

Pienryhmät

Kunkin aihealueen ympärillä kokoontui pienryhmä, joita olivat maisemaryhmä, kulttuuriryhmä ja vesistöryhmä. Maisemapienryhmässä tehtiin paljon maastokäyntejä, haastateltiin ja samalla valokuvattiin kylien kulttuurimaisemaa ja luontoa. Kylien kertoja ja varttuneempaa väkeä haastateltiin neljässä kylässä, Hämeenkoskella, Kalkkisissa, Kellosalmella ja Vuorenkylässä. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja ne on talletettu ja annettu kyliin. Kaiken kaikkiaan pienryhmät kokoontuivat kaikissa viidessä kylässä yhteensä noin 50 kertaa. Pienryhmissä kokoontui yhteensä 160 henkilöä.

Talkoot

Talkoita järjestettiin kuusi kappaletta. Niitä pidettiin Hollolan kirkonkylässä, Kalkkisissa, Kellosalmella ja Vuorenkylässä. Talkoiden työt vaihtelivat vieraslajien poistosta, puuston ja pensaikon raivaamisesta sekä omenapuiden leikkaamisesta veneluiskan korjaamiseen. Talkoisiin osallistui yhteensä 57 henkilöä.

Arkistot

Suomessa on useita erilaisia arkistoja, joista voi etsiä tietoa. Suuri osa arkistoista sijaitsee Helsingissä, mutta niiden aineistoa voi selata arkistolaitoksen sähköisistä tietokannoista ja hakemistoista. Näitä ovat esimerkiksi Kansallisarkiston ja maakunta-arkistojen yhteinen Vakka-arkistotietokanta ja Kansalliskirjaston Fennica-tietokanta. Käytimme kansallisarkiston historiallisia karttoja, kansalliskirjaston pitäjänkartta aineistoa, kansanrunousarkistosta haimme vanhoja tarinoita ja tutustumme paikallismuseoiden vanhojen valokuvien tarjontaan. Kirjastojen kotiseutuostokset ja kyläkirjat ovat korvaamattomia aarreaittoja.

Seminaarit

Hankkeen ensimmäisenä toimintavuotena järjestettiin seminaari laivaristeilynä Päijänteellä ja vierailuina hankkeen kylissä. Seminaaria markkinoitiin 50 hengelle Elbatarilaivan kapasiteetin vuoksi. Ilmoittautuneita oli kuitenkin runsaasti yli tuon määrän. Laivan kapteenin suostumuksella ja suotuisan sääennusteen turvin lisättiin osallistujamäärä 60 henkilöön ja seminaariristeilylle osallistui 59 henkilöä. Seminaariin sisältyi asiantuntijoiden luentoja ja tutustumiskäynnit Kelventeen saarella, Kellosalmi-Seitniemi-Virmailla kyläyhdistyksen ja Kalkkisten kyläyhdistyksen vieraina. Hankkeen päätöseminaarissa marraskuun 2013 lopussa Asikkalan Lehmonkärjessä esiteltiin toimintaan osallistuneiden kylien maisemaa ja paikalliskulttuuria.

Kotimaan opintomatkat

Syyskuussa 2012 toteutettiin kolmipäiväinen opintomatka Pohjois-Karjalaan Ilomantsiin ja seudun vaarakyliin. Hankealueelta matkalle osallistui 18 henkilöä. Matkan tarkoituksena oli tutustuminen pohjoiskarjalaiseen maisemaan, kulttuuriin ja alueen yritystoimintaan sekä Itä-Suomen vaarakyliin tunnelmien kokeminen. Opintomatka onnistui yli odotusten. Kohteiden parasta antia olivat historia, luonto, maisema, ruoka, paikalliset tuotteistetut kohteet, asiantuntevat oppaat ja karjalainen vieraanvaraisuus sekä yhteistyö yrittäjien kesken. Nämä ovat hyvinä esimerkkeinä kehitettävässä toimintaa kylissä. Elokuuhun 2013 suunniteltiin kahta opintomatkaa kyläbongaustapahtumiin. Hämeenkosken matka 3.8. peruuntui vähäisen kiinnostuksen vuoksi. Toinen opintomatka Vuorenkylän kyläbongaustapahtumaan toteutui 15 osallistujan voimin. Tapahtuman kaikissa kohteissa oli paneuduttu esittelyyn todella hyvin.

Ulkomaan opintomatka

Hanke järjesti 24.-28.9.2013 opintomatkan Kroatiaan, johon osallistui 18 henkeä. Matkakohteena oli Kroatian eteläosassa, Adrianmeren rannalla oleva Dalmatian maakunta. Matkan aikana tutustuttiin Splitin, Trogirin ja Sibenikin kaupunkeihin ja Krkan kansallispuistoon, Etnoland Pakovo Seloon ja kalastus- ja veneilymatkailuun. Matkalla kuultiin myös usealta paikalliselta taholta Kroatian ja Dalmatian matkailusta. Vanhoissa kaupungeissa kuuli useaan otteeseen klapa-laulua. Klapa on traditionaalinen dalmatialainen accapella-laulutyylä, joka on listattu UNESCO:n kulttuuriperintöluetteloon.

Tapahtumat

Hankkeen aikana ideoitiiin asukasilloissa tapahtumia kyliin. Hollolan kirkonseudun kylien alueella on lukuisia tapahtumia kesäaikaan. Kyläyhdistyksen voimavarojen vähyden vuoksi uusia tapahtumia ei haluttu vaan osallistuminen muiden järjestämiin tilaisuuksiin riittää nykytasolla.

Hämeenkoskella tapahtumia on vuosittain myös runsaasti. Järjestelyissä ovat mukana kunta, seurakunta, yrittäjät ja lukuisat yhdistykset. Uutena tapahtumana suunniteltiin ja toteutettiin kyläbongauspäivä elokuussa 2013.

Kalkkisten seutu on ollut mukana myös valtakunnallisessa kylämatkailuhankkeessa Teemapohjaisen kylämatkailun kehittäminen - valtakunnallinen koordinaatiohankkeissa I ja II. Hankeajana kehitettiin olemassa oleviin tapahtumiin sisältöä ja tehtiin kehittämistyötä yhdessä molempien hankkeiden kanssa. Kellosalmella kyläyhdistys innostui Kekrijuhla-tapahtuman suunnittelusta. Juhla toteutettiin hankkeen aikana ensimmäisenä vuonna vanhan koulun pihapiirissä ja toisena vuonna Siltapuistossa. Kekrijuhlasta muodostunee Kellosalmelle jokavuotinen tapahtuma. Myös Enni Idin mökin alueelle suunniteltiin kesäajan toimintaa. Ensimmäiseksi tavoitteena on saada pihapiiri rakennuksineen kunnostettua, minkä jälkeen tapahtumien toteutus on mahdollista paremmin. Vuorenkylässä suunniteltiin uutena tapahtumana kyläbongauspäivä. Suunniteluun kyläläiset osallistuivat aktiivisesti ja se näkyi hyvänä toteutuksena. Jokaisessa kohteessa oli valmistauduttu esittelyyn hyvin. Kesäjuhlien sisältöä suunniteltiin teemapohjaiseksi kolmen vuoden jaksolla.

Kyläkävelyt

Hankkeen aikana järjestettiin kyläkävelyitä 14 kappaletta, joista 11 toteutettiin hankkeen ulkopuolissa kylissä ja kolme hankkeen kohdekyllissä. Kyläkävelyt kattoivat kaikki Päijät-Hämeen kunnat lukuun ottamatta Lahtea. Kyläkävelyillä tehtiin löytöretkiä Päijät-Hämeen hyvin erilaisiin kyliin, niiden historiaan, kulttuuriin ja maisemaan. Monessa kylässä saimme nauttia paikallisten asukkaiden ja asiantuntijoiden tarinoista. Kiitos niistä! Kyläkävelyillä muistutettiin myös vieraslajeista, joiden torjunta on kaikkien asia. Osallistujia kävelyissä oli yhteensä 454 henkeä.

Kohteina olivat:

Asikkala - Urajärvi

Hartola - Kalho

Hollola – kirkonseutu

Hämeenkoski - Putula

Heinola - Lusi

Kärkölä - Lapinnummi

Nastola - Ruuhijärvi

Orimattila, Keskusta, Käkelä ja Niemenkylä

Padasjoki - Kellosalmi ja Virmaila

Sysmä- Nikkaroinen / Karilanmaa ja Ravioskorpi

Kyläkävelyiden teemat vaihtelivat. Orimattilan kolmessa kohteessa keskityttiin rakennuksiin, henkilöihin ja historiaan. Padasjoen Kellosalmen ja Hollolan kirkonseudun kyläkävelyt liittyivät muinaisjäänöksiin. Kierrosten aikana kuultiin kivikauden elämästä ja asuinpaikoista, historiallisen ajan hiilimiiluista ja pyyntikuopista, linnavuorista ja keskiaikaisesta kirkokirkosta sekä monista muista muinaisjäänöksiin ja muinaiseen elämään liittyvistä asioista. Kyläkävelyitä voidaan tehdä myös pyöräillen. Sysmän Ravioskorvessa ja Karilanmaalla pyöräiltiin kauniissa kesäsäässä 10 ja 20 kilometrin pituiset reitit. Lisäksi tehtiin yksi kyläkävely bussijeluna Kalhon kylällä Hartolassa. Kärkölän Lapinnummella keskityttiin kylän muutamaankin maisemasuunnitteluun kaipaavaan kohteeseen. Urajärvellä kohteina oli mm. vanha kylänraitti, maakunnallisesti arvokas kylän kulttuurimaisema ja valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö; Urajärven kartano. Putulassa tutustuttiin kylämaiseman historiaan, vanhoihin rakennuksiin ja kyläkirjastoon. Sysmän ja Hartolan kyläkävelyt toteutettiin yhteistyössä Yhteen hiileen –hankkeen kanssa.

Nastolan Ruuhijärven ja Heinolan Lusin kyläkävelyt olivat osa Lahden seudun ympäristöviikkoja. Ruuhijärvellä tutustuttiin mm. vanhaan kylänraittiin, muinaisjäänöksiin ja maakunnallisesti arvokkaaseen kylän kulttuurimaisemaan. Lusin kylässä tutustuttiin kylän keskustan jo maisemasta kadonneisiin tai siinä yhä vaikuttaviin merkittäviin rakennuksiin, historiasta muistuttaviin muistomerkkeihin, kulttuuriympäristön rakennusaineisiin kuten vanhoihin kyläteihin, vuosisatoja viljelyksessä olleisiin peltoihin ja kulttuurimaisemassa työskenteleviin lampaisiin.

Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin -hankkeen kyläkävelyiden tavoitteena on tuoda esiin kylien ja taajamien omaleimaisuutta ja vahvuuksia. Monessa kyläkävelyssä virisi uusia ideoita. Urajärvellä kyläkävelyä mietittiin vuosittaisena tapana tutustua kylään kesäjuhlien yhteydessä. Putulassa, Kellosalmella ja Virmailassa kävelyreitit suunniteltiin käytettävän kylä esittelevän kyläpolun reittinä. Ruuhijärvellä olevan muinaisjäänöspolun sisältöä ajateltiin täydentää kylän historialla. Orimattilassa kävelyistä muodostui mukavat tapahtumat, jotka houkuttelivat runsaasti kävelijöitä. Orimattilassa kyläkävelyistä toivotaan syntyvän vuosittainen tapahtuma.

3 KALKKISTEN TARINA

Kylän tarinassa kerrotaan lyhyesti kylän tarina aikajanana.

1 600 -3 000 miljoonaa vuotta sitten

Murroslaakso syntyi.

8 600 -1 500 eaa

Kivikauden asuinpaikat.

500 eaa - 1 200 jaa

Rautakauden asuinpaikat.

1445

Ensimmäiset kirjalliset maininnat Kalkkisten kylästä.

1539

Kylän tilojen omistajat tunnetaan jo vuodesta 1539 saakka.

1767

Isojaon mittaukset aloitettiin Kalkkisissa. Mittaukset saatiin päätökseen vuonna 1799. Siihen saakka kylä talot sijaitsivat tiiviinä ryhmäkylänä.

1826

Kalkkisten kosken perkaaminen. Kalkkistenkoskessa sijaitsevasa Mikkosaassa on koskenperkausröykkiöitä vuosilta 1826 ja 1832-37, jolloin Päijänteen pintaa laskettiin neljä jalkaa.

1857

Säädettiin laki, joka salli höyryvoiman käytön vesivoiman ohella sahoissa.

1860-luku

Lossi saapui Kalkkisiin 1860-luvulla, samaan aikaan kun rakennettiin Kopsuontietä. 1950-luvulla tuli moottorilossi, sitä ennen oli kapulalossi.

1861

Poistettiin puutavaran käyttömääriä koskevat rajoitukset. Tästä alkoi sahojen voimakas rakennuskausi, joka keskittyi Kymijoki-laaksoon.

1871

Joen alajuoksun sahat aloittivat yhteisuitot, puuta tuli Päijänteen ja Keiteleeseen alueelta.

29.8.1878

Kalkkisten kanava vihittiin käyttöön. Samana päivänä höyrylaiva Heinola aloitti reittiliikenteen Heinolan ja Lahden välillä.

1880-luku

Kalkkisten koskesta tuli harrastelijakalastajien kohde. Kalkis Fiske- och Jaktklubb (Kalkkisten kalastus- ja metsästysklubi) -niminen yhdistys vuokrasi kosken alueen kalastus- ja metsästyskoikset virkistyskäyttöön. Vuokrasopimusta on pidetty voimassa jo pitkälti toistasataa vuotta ja Kalkkisten kosken osakkaiden jakokunta ja sen osakkaat saavat nauttia merkittävistä vuokratuloista ja niistä jaettavista osuismaksuista.

1887

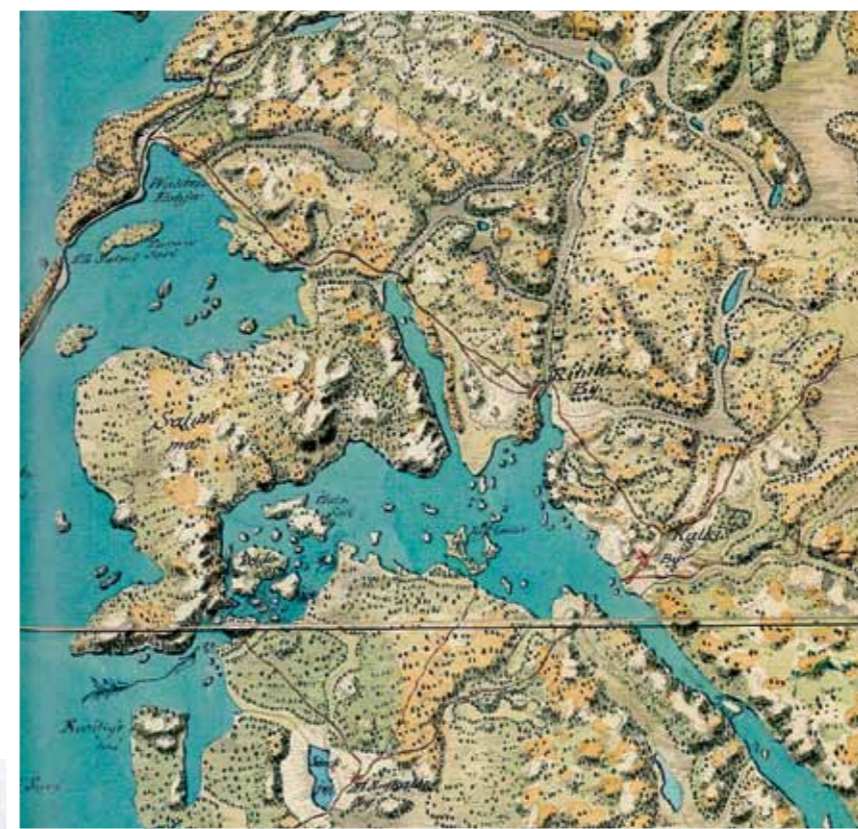
Kalkkisten koulupiiri perustettiin. Nykyisen Mani-Baarin paikalla sijainnut Honkala vuokrattiin koulun opetustiloiksi.

1890-luku

Metsän kaskeaminen kiellettiin lailla. Kaskeaminen jatkui silti 1900-luvun alkupuoliskolle.

1891

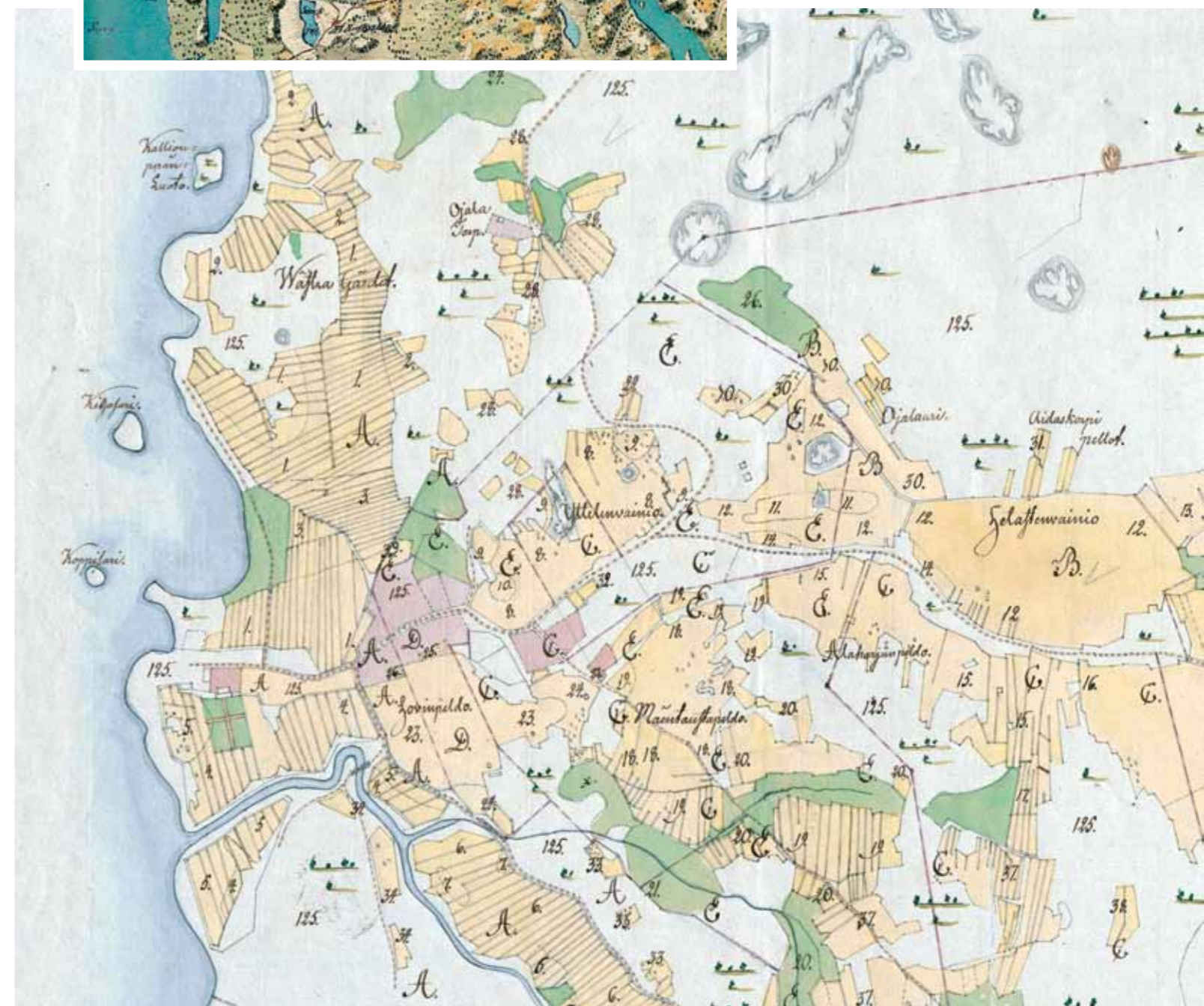
A. G. Honkasen tiilitehdas aloitti toimintansa

Kuninkaan kartasto eli rekognosointikartat laadittiin Suomesta vuosina 1776-1805. Kartat laadittiin niin tarkoin, että mikään sotilaallisesti merkittävä maastonkohta ei jäisi huomioimatta. Kartat on julkaistu teoksessa Timo Alanen ja Saulo Kepsu, Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805 (SKS, 1989). Alkuperäiset kartat ovat arkistoituna Tukholmassa Ruotsin Sota-arkistossa, Krigsarkivetissa.

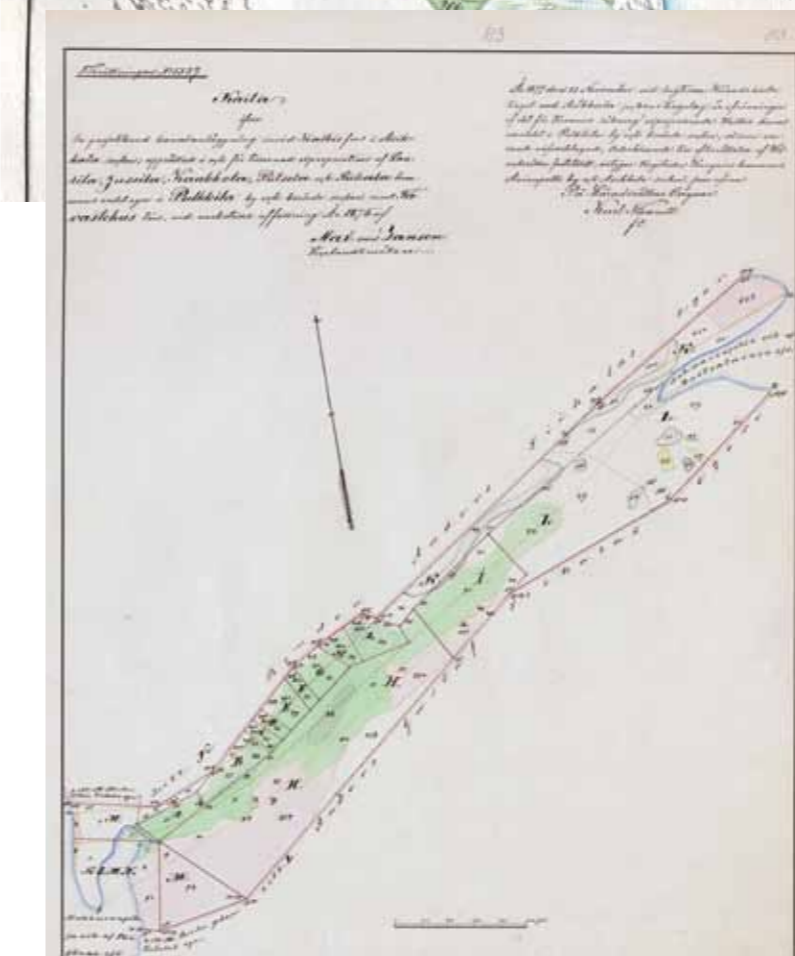
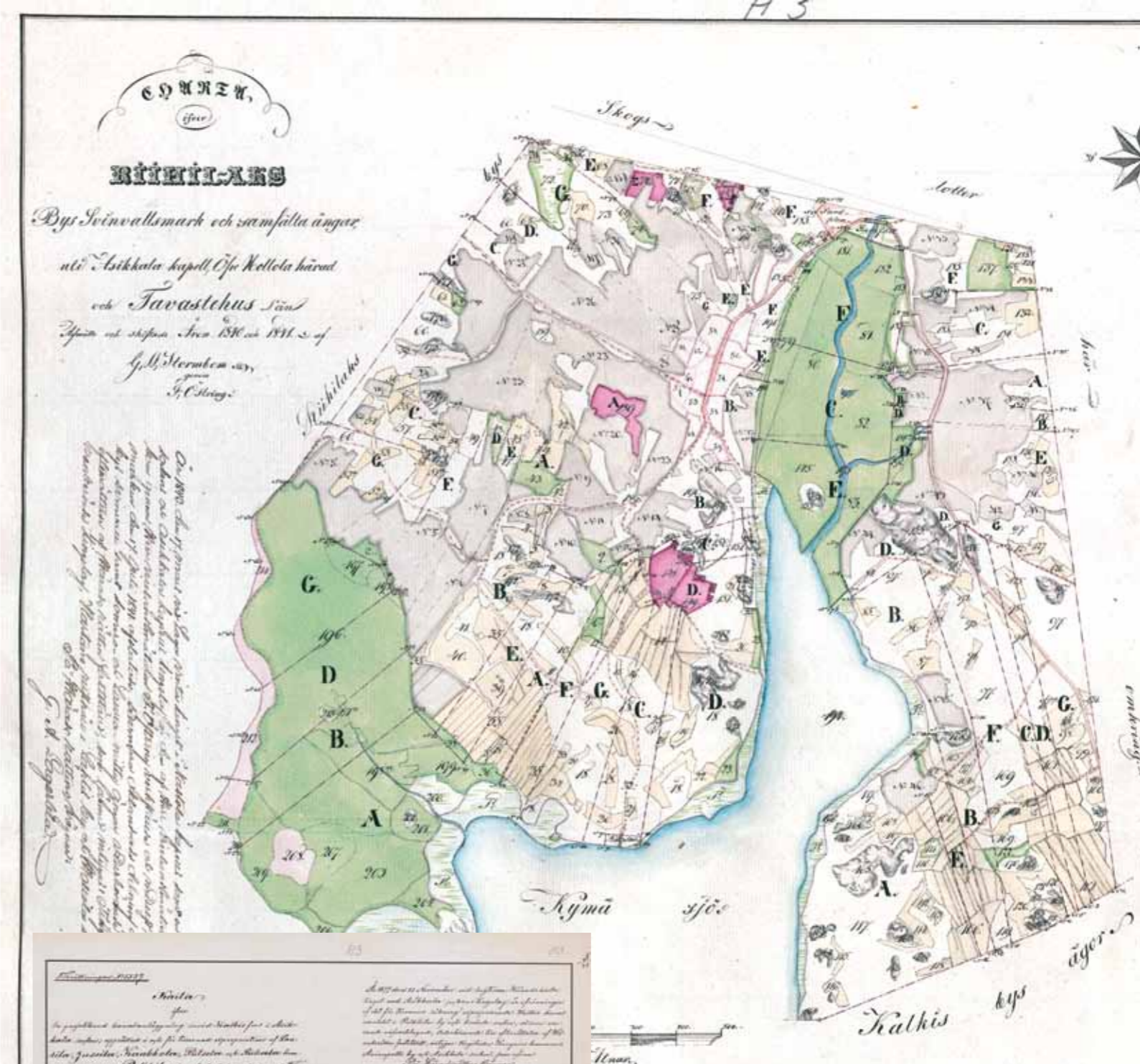
Kalkkisten kylän isojakokartta vuodelta 1786.

Kartta on saatavissa Arkistolaitoksen digitaaliarkistosta.

- 1891 Kalkkisten höyrysaha, -mylly ja -meijeri rakennettiin Kymenvirran rannalle Sipi Koskisen toimesta.
- 1892 Kalkkisten puukoulu valmistui.
- 1894 Postinkuljetus yhdistys perustettiin postin kuljettamista varten kerran viikossa kirkonkylästä Kalkkisiin.
- 1899 Kymenvirran vedenkorkeus ennätyslukemissa.
- 1900-luvun alku Huvilakulttuurin kukoistusaikaa. Kasvaneen laivaliikenteen myötä kanavan lähetyville syntyi 1910-luvulta lähtien huvila-asutusta.
- 1902 Riihilahden työväenyhdistys perustettiin.
- 1903 Raittiusyhdistys Oras VI toimi Honkalan talossa nykyisen Manibaarin paikalla.
- 1910 Rukoushuone vihittiin käyttöön 28.8.1910. Vuonna 1961 rukoushuone vihittiin kirkoksi.
- 1914 Riihilahden koulupiiri perustettiin.
- 1916 Riihilahden koulu rakennus valmistui. Koulun toiminta loppui 1975.
- 1916 Kalkkisten hautausmaa otettiin käyttöön.
- 1918 Kalkkisten Nuorisoseura perustettiin.
- 1919 Seurantalo Pörskälän vihkiäiset pidettiin 1919.
- 1925 Kalkkisten Osuuskassa perustettiin. Toiminta aloitettiin 1926 Uusikartanossa.
- 1927 Rannassa sijainnut Kalkkisten Höyrysaha paloi.
- 1927 Kalkkisten kivikoulu valmistui.
- 1928 Kalkkisten Osuusmeijeri perustettiin laajentamalla kartanomeijerin omistuspohjaa.
- 1930-luku Viimeinen mylly Rumpinojan varrelta paloi.
- 1930 Kulmala-nimiselle tontille perustettiin kauppa- ja piharakennuksessa toimi leipomo. 1800-luvun lopulla tontilla sijaitsi suutari Görmanin asunto sekä 1906 alkaen kauppias Rinteen makasiini.
- 1931 Sähköt Kalkkisiin.
- 1932 Mukkusten tanssilava rakennettiin talkoovoimin.
- 1933 Heinolan Osuuskaupan myymälä perustettiin kylään. Kaupanpito loppui rakennuksessa 1980-luvulla, nyt samalla paikalla Manibaari.
- 1936 Lauri Rapala muovaa korkista ensimmäisen tosiottavan vaapun.
- 1939 Kalkkisten Osuuskassa hankki toimitilakseen Merivirran kiinteistön.
- 1939 Kulmalan tontin kaupan rakennuksessa alkoi kahvilatoimintaa.
- 1940 Kalkkisten pienviljelijä osasto on perustettiin.

Riihilahden kartta sikolaidunmaiden ja yhteisten niittyjen jaosta vuosilta 1840-1841. Kartta on saatavissa Arkistolaitoksen digitaaliarkistosta.

Pulkkilan kartta Kalkkisten kanavan aluetta varten pakkolunastetusta alueesta vuodelta 1876. Kartta on saatavissa Arkistolaitoksen digitaaliarkistosta.

- 1997 Kalkkinen valitaan Päijät-Hämeen vuoden kyläksi.
- 1998 Kalkkisten seudun kyläyhdistys ry merkitään yhdistysrekisteriin.

- 2000 Kalkkisten silta rakennettiin ja lossitoiminta loppui.
- 2001 Pihamaan ensimmäiset kolme viiniä tulivat myyntiin.
- 2002 Etelä-Päijänteen ja Kymijoen uittojen päättymisvuosi.
- 2002 Sataman kunnostustyöt valmistuvat.
- 2003 Kalkkisten satamassa järjestettiin Juhannuskokkojuhla.
- 2003 Pihamaan Rosé voitti Suomen vuoden Tilaviini -kilpailun ja se palkittiin myös kultaisella mitalilla.
- 2004 Kalkkinen oli mukana valtakunnallisilla kyläasumisen Kylä kelpaa! -messuilla. Kirkkopelto kaavoitettiin.

- 2011 Juostiin ensimmäistä kertaa Kalkkisten 10.
- 2011 Joulukylä Kalkkinen.
Aktiivista toimintaa EU- hankkeissa.
- 2012 Kyläportit kutsuvat tervetulleeksi kylään.
- 2012 Kalkkinen valitaan toistamiseen Päijät-Hämeen vuoden kyläksi.

Purjehtimassa

Kesäpäivää kaunista vietät sä purjehtien
satama tää, josta sä lähtenyt olet
purjeesi nostanut, ja katsellut rantoja Kalkkisten
Jos täällä sä syntynyt olet
viettänyt lapsuuden, nuoruuden, elänyt miehuuden
et koskaan näitä rantoja voi unohtaa

Varrella vuosien maisemat muuttuneet on
myös me ihmiset muututaan
Vaan kaipuu vanhaan säilynyt on
Muistat kai poukaman entisen
mistä soutaen kalaretkille lähdeittiin
muistat Hilma-saaren, myllyn ja laivarannan

Myös lossi ihmisten mielissä säilyy
Moni muistaa vanhan kapulalossin
ei ääntä moottorin, vain puhetta ihmisten
Paljon aikanaan toi se kylään elämää
Työtä, romantiikkaa ja tunnelmaa
Lossi sekä lossarit pois vaihtuivat, kuin huomaamatta

Jos venheellä myötävirtaan liikut
läpi Virtosalmen luovia sun täytyy
Keskellä salmea on saari
rannat jylhät korkeana kohoaa
Virtovuori, Pässivuori ja Virtosaari
nimillä näillä paikat tunnetaan

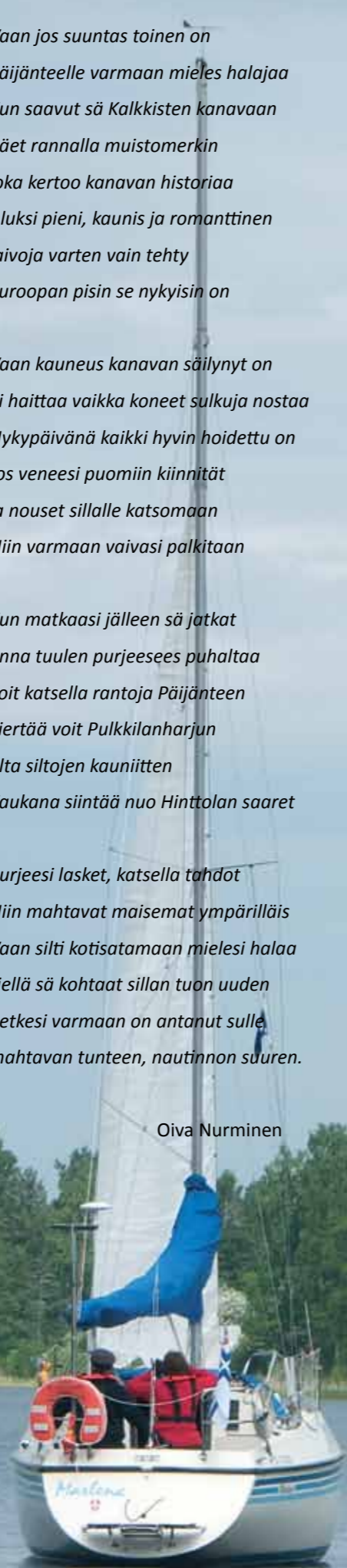
Vaan jos suuntas toinen on
Päijänteelle varmaan mieles halajaa
Kun saavut sä Kalkkisten kanavaan
näet rannalla muistomerkin
joka kertoo kanavan historiaa
Aluksi pieni, kaunis ja romanttinen
laivoja varten vain tehty
Euroopan pisin se nykyisin on

Vaan kauneus kanavan säilynyt on
Ei haittaa vaikka koneet sulkuja nostaa
Nykypäivänä kaikki hyvin hoidettu on
Jos veneesi puomiin kiinnität
ja nouset sillalle katsomaan
Niin varmaan vaivasi palkitaan

Kun matkaasi jälleen sä jatkat
anna tuulen purjeeseen puhalttaa
voit katsella rantoja Päijänteeseen
kiertää voit Pulkkilanharjun
alta siltojen kauniitten
Kaukana siintää nuo Hinttolan saaret

Purjeesi lasket, katsella tahdot
Niin mahtavat maisemat ympärilläis
Vaan silti kotisatamaan mielesi halaa
siellä sä kohtaat sillan tuon uuden
Retkesi varmaan on antanut sulle
mahtavan tunteen, nautinnon suuren.

Oiva Nurminen

4 MAISEMAN TARINA

Maiseman tarina kappaleessa on esitetty kylän maiseman, historian ja kulttuurin arvot. Kohteet on myös merkitty pääsääntöisesti kartalle. Osa arvoista on aineettomia arvoja, joten niille ei ole paikkaa kartoissa. Näitä arvoja on helppo hyödyntää myöhemmässä suunnittelussa ja toiminnassa. Lisäksi on ideoitu arvo kohteiden hyödyntämismahdollisuuksista niin matkailussa, kylän toiminnassa, virkistyskäytössä kuin ympäristökasvatuksessa.

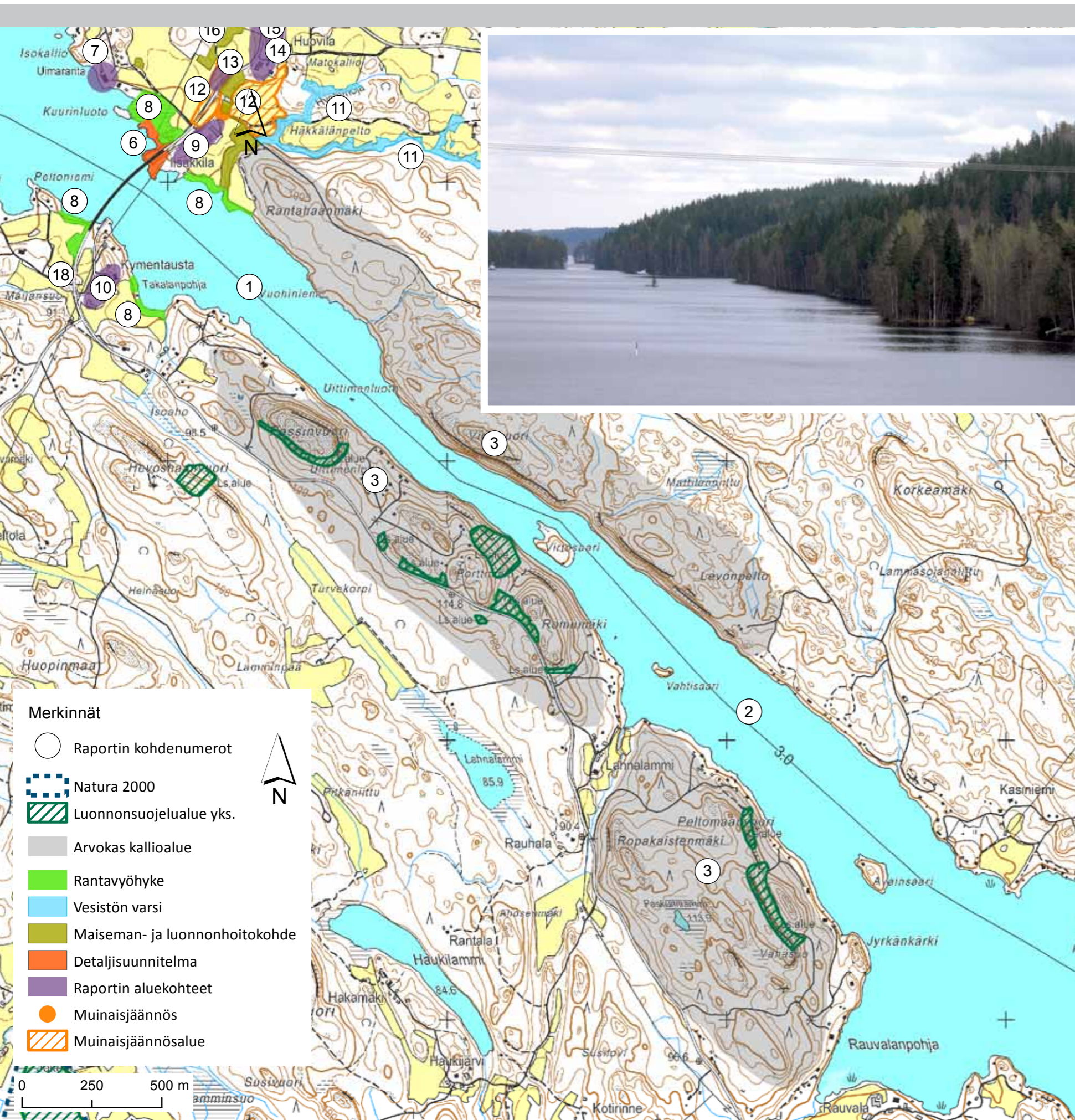
Maiseman tarina tuo esiin kylän vahvuudet. Jokaisen kylän maisemalla on oma tarinansa. Maisema kertoo kylän asukkaista sekä edeltävien ja nykyisten sukupolvien työstä. Maisemassa on piilossa lukuisia tarinoita menneiltä ajoilta. Osa se paljastaa ja osa pysyy piilossa ja salaisuutena. Tämä näkymätön maisema on mielenkiintoinen historian kerros kylissä. Tässä kappaleessa on tarkoitus hieman raottaa kylämaiseman historiaa erilaisten arvojen kautta. Kulttuurimaisema ei säily ilman hoitoa ja huolenpitoa. Kohteiden kohdalla on myös esitetty suosituksia maisemanhoitoon ja maankäyttöön. Osa kohteista on hyvin hoidettuja ja osa kaipaa hoidon aloittamista. Maaseutumaiseman luonnonhoito lisää myös kylän maisemallista vetovoimaa. Lisäksi muutamaan kohteeseen on tehty alueiden kehittämissuunnitelmia.

Vuonna 2011 tehdyn Päijät-Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin tuloksena ehdotetaan Kalkkisten ja Riihilahden liittämistä Kurhila - Pulkkilan valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen (valtioneuvoston periaatepäätös 1995), uusi nimiehdotus on Etelä-Päijänteeseen kulttuuri- ja harjusarimaiset. Kalkkisten kylä ja Kymenvirta luovat oman maisemakokonaisuutensa, joka yhdistyy Pulkkilanharjuun ja Päijänteeseen Kalkkisten kanavan ja kosken kautta. Yhdessä nämä muodostavat kattavan otoksen Päijät-Hämeen vesistömaisemasta.

Kalkkisten kulttuurimaiseman arvot ja hoitosuunnitelma

1. Murroslaakso ja Kymenvirta

Kuvaus ja arvot: Vaikuttava Kymenvirta ja kapean Virtosalmen kalliojyrkänteet kertovat Kalkkisten luonnonmaiseman historiasta. Maiseman uusin kerrostuma, vuonna 2000 rakennettu Kalkkisten silta avaa näköalat Virtosalmen murroslaakson maisemaan. Tästä saa alkunsa myös komea Kymijoki. Murroslaakso on peräisin jo kallioperän synnyn ajoilta, joten Kalkkisten maiseman suuret piirteet ovat ikivanhoja. Kymenvirta on osa pitkää luode-kaakko-suuntaista murroslaaksoa, joka ulottuu aina Kuhmoisiin Päijänteeseen länsirannalle saakka. Murroslaakso on syntynyt tuhansia miljoonia vuosia sitten kallioperän murtumalinjaan, johon on rapautumisen ja kulutuksen seurauksena syntynyt laakso. Murtumalinjan ehjä kalliopohja saattaa olla erittäin syvällä. Keskellä Virtosalmea sijaitsevassa Virtosaareessa on vanha sauna, uimalaituri, venelaituri ja grillikatko. Virtosaari ja sen ympäristö on vaikuttavaa maisemaa. Kymenvirran maisema-alue muodostuu kallioperän murrekseen muodostuneesta kapeikosta, jonka jyrkät kallioireunat luovat voimakkaan kontrastin joen rannoille. Rannat kasvavat valtaosaltaan puustoa aina rantaviivaan asti ja maisema on hyvin suljettua. Paikoin erottuvat voimakkaasti kallioiset ja paljaat rannat sekä siellä täällä aukeavat yksittäiset ja pienpiirteiset peltoalueet mautiloineen. Siellä täällä maisemaa elävöittävät myös lomarakennukset rantasaunoineen ja laitureineen.

Sisältää Maanmittauslaitoksen 06/2012, Museoviraston 11/2012 ja SYKE:n 05/2012 paikkatietoaineistoa.

Alueelle muodostuneina maamerkkeinä toimivat majakat ja kummelit, sillat ja merkittävät rakennukset. Maisemallisissa solmukohtissa tapahtuu selvä muutos, kun useat maisemalliset elementit kohtaavat. Niitä alueella muodostavat muun muassa järvenselältä lähtevien kapeiden vesistöpuokamien suut, kapeikkoja sulkevat kannakset tai saaret, vesistön ylittävät sillat, joille saavuttaessa tienäkymät muuttuvat merkittävästi. Rakennuksista vanha meijeri on maamerkki vesistön suunnasta kylää tarkkailtaessa. Maamerkit ja solmukohtat ovat tärkeitä kohteita alueella liikkujan ympäristön havainnoinnin sekä maisemakuvan kannalta.

Kehittämisehdotuksia: Murroslaakso pysyy vaikuttavana, vaikka alueella olisikin erilaisia metsänhoitotoimia, sillä jyrkkärinteiset rantametsät jäävät todennäköisesti aina hakkuiden ulkopuolelle. Virtosaarella käynti tarjoaa hienon kokemuksen ja esittelee hyvin Virtasalmen ja Kymenvirran maisemaa. Paikka tarjoaa pienille ryhmille ja veneilijöille mielenkiintoisen retkikohteen. Satamasta voidaan järjestää erilaisia retkiä veneettömille vierailijoille Virtosalmesta aina myös Alasen lahteen esitellen kylien alueella olevan koko murroslaakson.

Uuden sillan näyttävät pylväävät voidaan valaista syksyisin pimeimpään aikaan hetkelisenä tapahtumana. Valaistuksen järjestäminen siltaan vaatii monenlaista asiantunteutusta ja lupia. Valaistuksen paikkana se olisi kuitenkin vaikuttava.

2. Kymijoki ja Päijänne

Kuvaus ja arvot: Kymijoki kuuluu Päijänteen vesistöalueeseen sekä Kymijoen vesistöön, joka on Suomen kolmanneksi suurin. Vedet laskevat vesistön pääjärvestä Päijänteestä Kalkkisten kanavan ja kosken kautta Ruotsalaiseen. Kymijoki virtaa alueen halki ja laajenee ennen Suomenlahteen laskemistaan Kalkkisten koskien jälkeen useaksi järviältaaksi, joista ensimmäinen on Ruotsalainen. Kalkkinen on ensimmäisiä kyliä Kymijoen alkupään rannoilla. Rannat ovat pääosin kallioisia, jyrkkiä ja karuja. Vesistöissä on lukuisia saaria, kapeita lahtia ja niemiä.

Suomen järvisuudun suuret järvet olivat jääkauden jälkeisen ajan alussa osa silloista Itämeren vesiallasta, josta ne kuroutuivat erilleen maankohoamisen seurauksena. Yoldia-vaiheen aikana muodostunut korkein ranta on Asikkalan seudulla nykyisin noin 120-130 metriä mpy. Ainoastaan korkeimmat mäet olivat tällöin vedenkoskemattomia alueita. Ruotsalainen kuroutui Ancylusjärvestä itsenäiseksi järviältaaksi noin 9 000 vuotta sitten ja järven kehitys alkoi. Päijänne kuroutui samoihin aikoihin. Tässä vaiheessa Päijänteen eteläosissa maan kohoaminen oli nopeaa ja aiheutti Päijänteen vesien virtauksen etelästä pohjoiseen. Päijänteen vedet laskivat Kalajoen kautta Pohjanlahteen. Ajan myötä Kalajoen lasku-uoma madaltui, kun maankohoaminen oli nopeampaa pohjoisessa Keski-Suomessa kuin etelässä. Vedenpinta Päijänteessä alkoi nousta, mikä seurauksena syntyi Muinais-Päijänteensuurjärvi. Sen vedenpinta oli huipussaan 8 500-6 900 vuotta sitten. Tällöin syntyi Muinais-Päijänteen korkein rantataso, joka löytyy noin 85-90 metriä mpy. Nykyinen keskivedenkorkeus on 78,3 m. Vedenpinnan nousun takia aiemmin itsenäistynyt Ruotsalainen liittyi Muinais-Päijänteeseen. Muinais-Päijänteen vedet mursivat 6 100 vuotta sitten Heinolanharjun, jolloin syntyi Jyrängönvirta. Vedet alkoivat virrata Kymijokea pitkin Suomenlahteen.

Vuonna 1899 Kymenvirran vedenkorkeus oli ennätyslukemissa. Veden korkeusmerkki on hakattuna Ristikallioon. Se oli silloisen vedenpinnan aikaan 2,5 metriä normaalia korkeammalla ja nykyistä vedenpintaa 1,5 m korkeammalla.

Ruotsalaisessa tärkeimmät saaliskalat ovat ahven, hauki, muikku, kuha, särki, taimen ja siika. Järvessä elää myös lahna, nahkiainen ja täplärapu. Vesistön sulkeminen Vuolenkosken padolla estää vaelluskalojen, kuten siian ja taimenen pääsyn kutupaikoilleen. Taimenen ja siian kannat ovat Ruotsalaisessa pääosin istutusten varassa. Veden

pintaa on laskettu 0,9 metriä tulvahaittojen vähentämiseksi vuosina 1830-31. Ruotsalaisen säännöstely aloitettiin Vuolenkosken voimalaitospadolla vuonna 1959, jolloin vedenpintaa nostettiin 0,64 m. Säännöstely on sidoksissa Päijänteen säännöstelyyn.

Kehittämisehdotuksia: Ristiniemen veden korkeusmerkki sopisi esimerkiksi vesitse kuljettavan luonto- ja kulttuurireitin kohteeksi. Korkeusmerkit tulee paljastaa esiin sammalen ja jäkälän alta. Maastoon merkityt veden korkeuspisteet olisivat vaikuttava näky sopivassa paikassa. Merkittäviä vedenpinnan korkeuksia alueella ovat Yoldia- ja Ancyclus -meret ja Muinais-Päijänteen korkeus.

3. Pässinvuori, Virtovuori ja Peltomaanvuori

Kuvaus ja arvot: Kymenvirran rannoilla on maisemallisesti hyvin jylhiä kallioita. Virtovuori, Pässinvuori ja Peltomaanvuori ovat arvokkaita kallioalueita ja niissä on monipuolinen kasvillisuus. Alueella on yhteensä 10 yksityistä luonnonsuojelualuetta, kuten Porttimäen lehmuslehdot, Pässivuoren lehmuslehto ja Peltomaanvuoren lehmusmetsät. Arvokkaat lehdot sijoittuvat rannoille. Virtovuoren lehto on jyrkkäpiirteinen rantalehto, joka on maakunnallisesti arvokas lehtoalue. Siellä tavataan harvinaista mustalinnunhernettä. Alueella on kuivaa lehtoa sekä puronvarsilehtoa ja vaateliasta lehtolajistoa. Maaperää hallitsevat kallioidet moreenin peittämät kumpuilevat selännealueet. Maisemassa on selvästi nähtävissä kallioperän ruhjeisuus. Pitkät vesistöjen valtaamat murroslinjat halkovat aluetta luode-kaakko ja lounas-koillinen -suuntaisesti. Ruhjeiden reunat ovat tyypillisen jyrkkärinteisiä ja kallioisia. Suomen kallioiden arvoluokituksessa luokkiin 1-4 kuuluvat kallioalueet sisältävät sellaisia biologisia, geologisia ja maisemallisia arvoja, joilla on maa-aineslain 7 §:n tarkoittamaa valtakunnallista tai muutoin huomattavaa luonnonsuojelullista merkitystä. Virtovuori ja Pässinvuori edustavat arvoluokkaa 4 ja Peltomaanvuoren kallioalue edustaa arvoluokkaa 3. Lehmusmetsät tarjoavat palasen menneisyyden maisemaa. Metsälehmus saapui Suomeen jääkauden jälkeen noin 5000 vuotta sitten. Jo kivikaudella metsälehmus oli tärkeä materiaali erilaisten punosten teossa; siitä tehtiin esimerkiksi verkkoja. Niinen lähteenä lehmusta käytettiin aina 1800-luvulle asti. Runsaan ja kauan kestäneen niinen keräämisen vuoksi lehmus on suurelta osin hävinnyt luonnosta. Metsälehmus kasvaa luontaisesti lehdois-

Kalkkisten kulttuurimaisemassa lumoa pienimuotoisuudellaan ja yksityiskohdillaan. Myös luonto kylän ympärillä tarjoaa hienoja tutustumiskohteita.

sa ja lehtomaisissa metsissä. Puun latvus on muodoltaan kapea ja varsinkin vanhemmat oksat ovat riippuvakärkisiä. Lehmus kukkii heinäkuussa, ja silloin sen tunnistaa vahvatuoksuisesta medestä, joka kerää ympärilleen runsaasti pölyttäviä hyönteisiä.

Kehittämisehdotuksia: Osassa kallioalueita on luonnonsuojelualueita ja ne ovat valtakunnallisesti arvokkaita kallioalueita. Kohteen luonnonmaisema tulee säilyttää. Loma-asuntojen sijoittaminen jyrkille kalliorinteille ei ole suositeltavaa. Ruotsalaisen rantayleiskaavassa ei juuri ole enää esitetty uusia rakentamiskohteita loma-asunnoille näiden kallioiden alueelle. Rantakohteet ovat vaikeasti saavutettavia ja niiden luonto on herkkää kulutukselle. Ohjatusti kohteisiin olisi mielenkiintoista tutustua. Niitä voi tarkkailla myös vesistön puolelta. Lehmuksiin on helppo tutustua tien varressa sijaitseissa Porttimäen lehmuslehdossa.

4. Kalkkisten seudun luonnonsuojelualueet

Kuvaus ja arvot: Kymenvirran varrella ja lähistöllä on monta pientä luonnonsuojelualuetta edellä mainittujen lisäksi. Näitä ovat Mukkulammi, Valtionkärjen jalopuumetsikkö, Asikkalanlettonen yksi kohde, Niinivuoren lehmuslehdot, Kervuoren lehmusalue ja Kuolemansupan pähkinälehto. Mukkulammi, Valtionkärki ja lettoalue kuuluvat Natura 2000 -verkostoon. Kokonaisuutena se on edustava vanhan metsän alue, jossa on eri kehitysvaiheissa olevia osia. Mukkulammi kuuluu vanhojen metsien suojeluohjelmaan ja on suojeltu luonnonsuojelulailla. Valtionkärjen alue on pääosin kuusivaltaista luonnonmetsää, jossa kuuset ovat erittäin pitkiä. Alue on suurimmaksi osaksi Ruotsalaiseen laskevaa rinnettä, jolla kasvaa pienialaisia lehtoja.

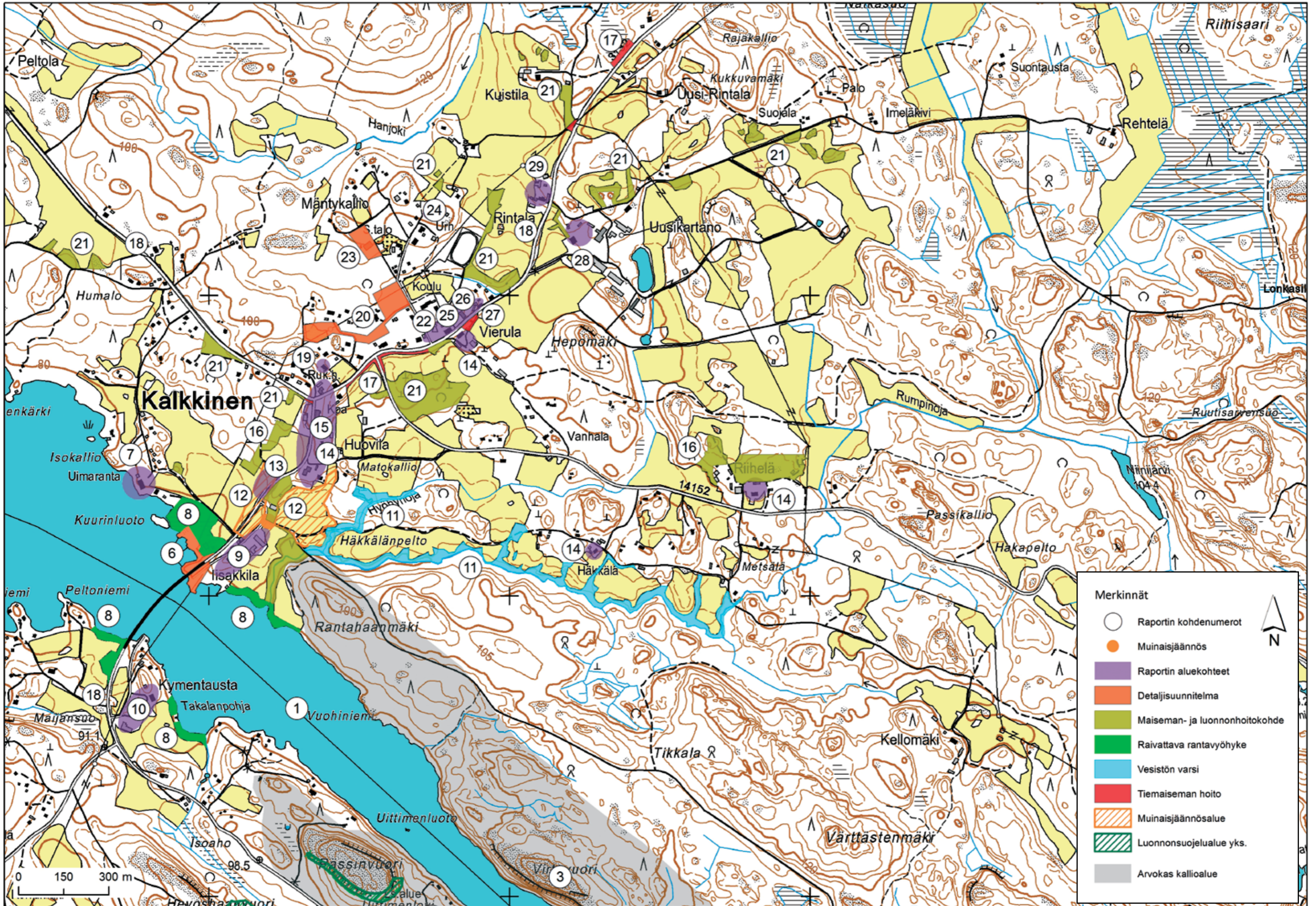
Kehittämisehdotuksia: Lähistöllä sijaitsevat luonnonsuojelualueet tarjoavat mahdollisuuden tutustua Kymenvirran lähistön luontokohteisiin. Kohteisiin voidaan tehdä myös opastettuja retkiä maanomistajien suostumuksella.

5. Kalkkisten kulttuurimaisema

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten kulttuurimaiseman, maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen ydin on rakennettu, viljelymaiden reunustama harju, jonka reunaan pitkin kulkee maantie. Harjulle ovat asettuneet niin kantatilat kuin kirkkokin. 1940-luvun alussa rakennettiin harjun viereen kauppa ja myöhemmin myös baari. Kylä sijaitsi etäällä pitäjän muista kylistä ja tästä syystä siitä muodostui varsin omavarainen. Kalkkisten kylää ympäröivä maisema on Etelä-Päijänteiden viljelyseutu -maisematyyppiä edustava maatalous- ja kylämaisema vesistö näkymineen. Aluetta rytmittävät kumpuilevat viljelymaisemat ja metsäiset selänteet sekä Päijänteiden vesistömaisemat. Salpausselästä erkanevat harjut antavat alueelle oman leimansa. Kymenvirran rannalla sijaitsevan Kalkkisten kylän pellot ovat enimmäkseen pienialaisia. Kylän maisema on pienimuotoista asutuksen, harjujen ja peltojen muodostamaa mosaiikkia. Kalkkisista löytyvät varhaisimmat maininnat jo vuodelta 1445. Kylässä oli 1500-luvulla enimmillään kymmenen taloa ja se on ollut aikanaan varsin suuri kylä. Kylän pellot ovat vanhoja ja ne ovat edelleen viljelyksessä. Ne ovat merkittävinä 1700-luvun lopun karttoihin, joten niillä on ikää ainakin 250-300 vuotta.

Kehittämisehdotuksia: Kylämaisema on hyvin hoidettu ja on ilmeeltään suomalainen maalaishämeen keskus. Niin kauan, kuin alueella viljellään ja pelloista pidetään huolta, säilyy kulttuurimaisemakin. Peltojen kasvilajit vaihtelevat viljelykierron mukaan ja vuosittain maisema saattaa näyttää erilaiselta. Pellot luovat todellista maiseman monimuotoisuutta. Kalkkisten viljelykasvien kirjo on monipuolinen vihannes- ja marjanviljelyn takia. Peltojen tulee säilyä avoimina ja niitä ei tulisi metsittää. Maisemapellot ja -niityt ovat ympäristöään elävöittäviä väripilkkuja. Pienialaisia kuivia peltoja voidaan perustaa kedoiksi tai maisemapelloiksi. Monivuotisista niittykasveista parhaita ovat

Kalkkisten satama on kesäaikaan veneilijöiden suosima pysähtymispaikka. Satamasta on lyhyt matka tutustua koko kylään. Satamasta alkaa kylän kyläpolku, joka esittelee kylän historiaa ja maisemaa.

päivänkakkara ja kaunokit. Maisemapellonlajeista aurinkokukka- ja hunajakukkapellot luovat silmiä hiveleviä näkymiä. Maisemapelto voidaan perustaa myös kaistaksi tienvarteen liikkujien iloksi. Kylämaisema sinällään ei tarvitse ylimääräisiä kesäkukkaistutuksia tai muita erityistä hoitoa vaativia pieniä kohteita. Kukka-astiat sopisivat kylläkin kyläkaupan pysäköintipaikan ja tien väliin. Siihen voisi rakentaa paikan tyyliin sopivat puiset laatikot. Kylämaisemaan on toivottu lisää kaunistusta ja penkkejä. Penkkejä kannattaa sijoitella ainakin kylän maisemapolun varrelle. Penkit voivat olla hyvin yksinkertaiset puiset lankkupenkit, jotka voidaan toteuttaa esimerkiksi talkoilla tai hankkia valmiit puistonpenkit.

6. Vanha lossiranta ja satama

Kuvaus ja arvot: Kymenvirta on yhdistänyt ja erottanut ihmiset. Lautta Kymenvirran yli on ollut menneinä aikoina merkittävä rasitus Kalkkisten isännille. Paikalla on ollut lautta tai vene keskiajalta lähtien. Lossi kulki Kymenvirran yli noin 130 vuotta yhdistäen molemmin puolin virtaa olevan Kalkkisten kylän. Lossi saapui Kalkkisiin 1860-luvulla, samaan aikaan kun rakennettiin etelään kulkevaa Kopsuontietä. Alkuaikoina vesi ylitettiin kapulalossilla ja vasta 1950-luvulla tuli moottorilossi. Kymenvirran molemmin puolin on vieläkin tallella lossirannan rakenteet. Kylälle tärkeän lossin liikennöinti aikataulutettiin ja sen yöliikenne loppui vuonna 1996. Lossi poistui käytöstä sillan valmistuttua vuonna 2000. Ranta ja rannan historia liittyvät siihen aikaan, jolloin suomalainen kylä eli kultakauttaan. 1900-luvun alkupuolelta 1950-luvulle kylän toiminta ja elämä oli vilkkainta. Kyliin ilmestyi teollisuutta sekä kauppvoja ja seuraelämä kukoisti. Rannassa on sijainnut myös Kalkkisten Höyrysaha, joka paloi jo 1927. Rannassa on vanhasta mylly- ja meijerirakennuksesta jäljellä tiilinen nurkka.

Päijänne ja Kymijoki ovat olleet merkittäviä kulkureittejä, joita pitkin kyläläiset ovat liikkuneet veneellä rintamaille. Vesistöt ovat olleet merkittäviä kulkureittejä jo esihistoriallisella ajalla. Liikenneyhteydet paranivat, kun Vääksyn ja Kalkkisten kanavat valmistuivat 1870-luvulla. Höyrylaiva Heinola aloitti säännöllisen reittiliikenteen Lahden ja Heinolan välillä välittömästi Kalkkisten kanavan valmistuttua elokuussa 1878. Louhi ja Lainetar kuljettivat ihmisiä ja tavaraa Kalkkisista Heinolaan 1920-luvulta 1950-luvulle. Kalkkisten kartanolla oli myös oma höyrylaiva Aina. Ruotsalaisella purjehti myös runsaasti muita aluksia, jotka kuljettivat rahdin lisäksi tilauksesta ihmisiä eri tapahtumiin. Suurempien rahtien kuljetus proomuilla oli hyvin yleistä. Reittiliikenne rahtien kuljetus vähentyi Heinolan radan valmistuttua 1932. Vuonna 1957 Louhi muutettiin matkustaja-alus Tuulanteiksi ja on nykyisin jäätelölaivana Lahden satamassa.

Laivaliikenne oli 1900-luvun alussa hyvin tärkeä liikennemuoto Päijänteen rantojen kylille. Tänä päivänä risteilylaivat pysähtyvät Kalkkisiin matkalla Heinolaan tai Lahteen. Reilussa kymmenessä vuodessa kylän laivarantaan on kehittynyt suosittu satama-alue. Monisatapäinen joukko kyläläisiä ja kesäasukkaita juhlii satamassa keskikesän juhlaa juhannuskokon loisteessa. Satamassa on 59 soutuvenepaikkaa ja kaksi laituria moottoriveneille ja yhteensä 26 paikkaa. Vierassenelaituriin mahtuu 5-10 venettä. Satama kunnostettiin talkootyöllä ja Leader-rahoituksella vuosina 2001 - 2002. Osa rannasta on asfaltoitua vanhaa tietä ja lossirantaa.

Kehittämisehdotuksia: Kohde on maisemallisesti merkittävässä paikassa, maiseman solmukohdassa. Sen ympäristöön tulee kiinnittää huomiota. Kunnostusta tarvitsevat laivalaituri ja sen koko rakennelma. Kahvilarakennus tai opastuspiste ja uusi laivalaituri antaisivat koko satamalle uutta ryhtiä ja tekisivät siitä toiminnallisesti palvelevan kokonaisuuden. Nämä kehittämistoimet luovat satama-alueelle myös maisemallista vetovoimaa.

Rannassa on kolme kehittämispistettä. Laivalaituri, joka muodostaa ensivaikutelman koko kylästä, kun sinne saavutaan suuremmilla laivoilla. Rannassa tarvitaan myös kes-

Meijerin perustajajäsenet olivat paljon rakennuksella talokootöissä. He menivät aamulla hyvin aikaisin töihin. Kerran Kaperin Onni meni vasta seitsemän aikaan aamulla töihin ja huuteli: "Huomenta!". Nuuttila sanoi siihen: "Kuka perkele enää seitsemän aikaan huomenta sanoo!"

Rantakylässä tulee hoitaa myös rantamaisemaa. Puiden lomasta välkehtivä Kymenvirta on merkittävä näkymä.

kitetty infopiste. Vanhan sahan ja myllyn paikka tarvitsee pienen katoksellisen satarakennuksen, joka voi keskittyä myös alueen arvojen ja palveluiden opastukseen. Sisääntulo maitse sataman alueelle antaa myös ensivaikutelman alueesta. Alueesta kannattaa tuotteistaa Kymijoen keidas: viihtyisä, siisti ja vihreä satama.

Venerantojen ympäristö tulisi selkeyttää. Vesakot veneiden säilytyksen kohdalta kannattaa poistaa. Ranta tarvitsee yksinkertaisia penkkejä oleskelua ja pysähtymistä tukemaan. Rannassa on lukusia erilaisia opastauluja. Ne kannattaa yhtenäistää ja osa tiedosta voidaan vaikka yhdistää samoille opastauluille tai opastuskatokseksi. Alueen istutusten tulisi olla rikkaruohottomia ja hoidettuja. Veneluiskaa korjattiin talkoilla kesällä 2013. Kanoottien rantautumis- ja säilytyspaikka tulisi rakentaa veneluiskan läheisyyteen. Katso liite 1.

7. Kalkkisten Osuusmeijeri

Kuvaus ja arvot: Vuonna 1880 alkoi Kalkkisissa olla entistä suurempia lypsykarjatiloja. Ennen meijereitä lähes jokaisella tilalla valmistettiin kotivoita. Paikalliset kauppiat möivät voita, mutta monenlaatuinen tuote ei aina käynyt kaupaksi. Kauppias Valfrid Nuuttila kyllästyi tilanteeseen ja alkoi puuhata isäntien kanssa osuusmeijeriä. Iisakkilan kartanossa oli meijeri jo vuonna 1892. Vuonna 1928 laajennettiin kartanomeijerin omistus pohjaa siten, että siitä muodostettiin Kalkkisten Osuusmeijeri. Osuusluku määrättiin tiloille lehmäluvun mukaan. Saman osuuden mukaan tilat olivat velvollisia viemään halkoja meijerin käyttöön. Kalkkisten Osuusmeijerille valmistui vuonna 1929 oma meijerirakennus rannan tuntumaan Koskisen lahjoittamalle maalle. Meijeri rakennettiin pitkälti talollisten talkoovoimin. Meijerin koneet kävivät höyryllä ja pihaan tuotiin paljon halkoja hevosilla. Pihassa oli suuri puuliiteri, jonka korkeuksiin halot nostettiin kuivamaan. Raakamaidon ja tuotteiden jäädytystä varten nostettiin talvisin jäätä Kymenvirrasta. Meijerillä oli oma laivasilta, josta voidrittelit lastattiin kesäisin. Kun Kalkkisten seudulla maitokarjan pito oli runsaimmillaan, tuotti meijeri voita, maitoa, kermaa ja piimää. Päätuote oli kuitenkin voi. Nykyisin meijeri on Osuuskuunta Tuottajain Maidon kokous-, koulutus- ja lomaviettopaikka Lomameijeri.

Vuonna 1928 rakennetussa Kalkkisten meijerissä päättyi meijeritoiminta vuonna 1971, minkä jälkeen tilat muutettiin kokous- ja virkistyskäyttöön. Alueelle on rakennettu myöhemmin erillinen saunarakennus ja lomamökkejä, sekä siirretty Kuhmoisten Osuusmeijerin pihasta aittarakennus. Entinen meijerisali on varattavissa kokouksiin, koulutuksiin ja perhejuhliin. Rakennuksen 2. ja 3. kerroksessa on majoitustiloja.

Kehittämisehdotuksia: Meijeri on merkittävä rakennus kylän kulttuurimaisemassa. Sen sijainti rannalla on vaikuttava ja sen näkyvyys maisemassa tulee säilyttää. Se näkyy maanmerkinä niin vesistöön kuin kylätielle.

8. Vesistön ja peltojen reunavyöhykkeet

Kuvaus ja arvot: Vesille näkyvät avoimet pellot tai tieltä näkyvät pellot tuovat maisemaan vetovoimaisuutta. Erityisen tärkeä näkymä on Kalkkisten kyläkeskustan suunnasta vesistöön päin. Kalkkinen on rantakylä, joten vesi kuuluu kylän maisemaan olennaisena osana. Iisakkilan rantavyöhykkeellä on näyttävä mäntyryhmä ja maisema puoliavoimista avaten peltomaisemaa vesistön suuntaan. Sillan rantapenkat kaipaavat harvennusta ja samoin rantavyöhykkeet.

Kehittämisehdotuksia: Rakentamattomat tiheäpuustoiset ranta-alueet olisi hyvä harventaa tai raivata niin, että vesistömaisema avautuisi. Yhtä tärkeää on peltomaiseman avautuminen vesistön suuntaan. Raivauksissa säilytetään maisemallisesti arvokkaat puuyksilöt, kuten kilpikaarnamännyn, raidat, suuret ja leveät koivut ja monihaariset puut. Säästettävän puuston olisi hyvä olla monilajista ja suosia marjovia ja kukkivia puita ja pensaita. Rantojen maisemanhoitoon tulee kiinnittää erityistä huomiota pelto-

Kalkkisten kylän ensimmäinen asukas, lisakki niminen, tuli veneellä Jyväskylästä päin, asettuen asumaan nykyisen lisakkilan kartanon kohdalle Kymijoen rantaan. Rakensi siihen pirtin, kalasti joessa sekä viljeli kaskessa naurista ja myöhemmin ohraa nykyisen kylän laidassa olevassa ”Hanjoen metsässä”. Vanhat ihmiset sanovat erään raunion olevan lisakin nauriinpaistounin, että he nuorena näkivät sen siellä hyvin uunia muistuttavana. Sekä lisakin ohranpuintia varten tekemä riihen sija on kantanut nimeä ”riihen kiukaan pelto”. Alue on jo kauan sitten metsittynyt ja nimitys unohtunut. Taru ei tiedä kertoa, oliko lisakilla perhettä ollenkaan. Lisakkilan kartano on saanut nimensä lisakin pirtistä.

Elina Aro on haastatellut Konsta Luotosta. SKS Kansanrunousarkisto.

alueilla. Koko puustoa ei tule tai tarvitse raivata, vaan voidaan luoda harkitusti puuston läpi siivilöityvää vesimaisemaa. Pellon ja vesistön välisen alueen hoitoon on mahdollista hakea maatalouden maiseman ja luonnonhoitoon suunnattuja tukia tai korvauksia. Niitä voivat hakea viljelijät ja rekisteröidyt yhdistykset. Kaikki raivaukset vesistöjen varsilla on suunniteltava hyvin.

9. Lisakkila eli Kalkkisten kartano

Kuvaus ja arvot: Kymenvirran rantaan nousseen talon omistajat tunnetaan jo vuodesta 1539 lähtien. Tila oli läänitetty 1600-luvulla puolalaisen sotaherra Adam Scrafferin omistukseen. Vuonna 1680 läänitys purettiin ja muutettiin ratsutilaksi. Ensimmäinen omistaja oli ratsumestari Toll, toinen everstiluutnantti Vadenstierna, kolmantena eversti von Platen ja lopuksi Johan Fredrik Fonthen. Fonthen rakennutti nykyisen päärakennuksen vuonna 1845. Kylän vanhasta rakennuskannasta arvoltaan huomattavampia on lisakkilan rakennusryhmä. Kartanon päärakennus on empiretyylinen. Hirsinen rakennus on rapattu ja rappauspinta on maalattu vaaleanpunaiseksi valetilikuvioksi. Mutterikuisti on moniruutuinen.

Pihapiirissä on väenrakennuksia viime vuosisadalta, vanhin vuodelta 1816. Myös tiilinen talli, navettarakennukset sekä makasiini ovat 1800-luvulta. Seudun kartanoilla ja suurtiloilla on ollut vahva vaikutuksensa kulttuurimaiseman muodostumiseen, niin Kalkkisissäkin. Kalkkisten kylä eli 1800-1900 -lukujen vaihteessa voimakasta kasvun aikaa. Sipi Koskinen vanhempi osti lisakkilan vuonna 1847. Hän oli hyvin toimelias mies. Hän saapui Kalkkisiin samaan aikaan kun Suomessa oli taloudellinen nousukausi. Maa-kauppa oli vapautettu vuonna 1859, höyrysahat sallittiin vuonna 1857, meijeritoiminta yleistyi 1870-luvulla ja puutavaraiteollisuudessa alkoi paperinteko. Sipi Koskinen osallistui kaikkeen uuteen kehitykseen. Hän perusti Kalkkisiin Kymenvirran rannalle vuonna 1890 Kalkkisten höyrysaahan, jonka yhteydessä olivat vielä mylly ja meijeri. Näille antoi käyttövoimaa höyryvoimalaitos. Kartanossa on luultavasti ollut myös kylän ensimmäinen kauppa. Sipi Koskinen omistama maa-alue oli suurimmillaan 4000 ha. Hän osti myös Uudenkartanon eli Paavolan vuonna 1890 ja Sysmän Vanha-Olkkolan 1897. Hänen omistukseensa siirtyi myös osia Pörskälän ja Kurttilan kantatiloista. Koskisen suku omistaa edelleen lisakkilan. Sipi Koskinen nuorempi jatkoi tilaa isänsä kuoltua. Hän oli kiinnostuneempi maataloudesta kuin liiketoimista. Hänen pojistaan Ilmari Koskisesta tuli Uudenkartanon isäntä, Väinö Koskisesta Kymentaan isäntä ja Oiva Koskisesta tuli lisakkilan isäntä.

10. Kymentaus

Kuvaus ja arvot: Lisakkilaa vastapäätä Kymenvirran toisella puolella on Kymentaan tila. Molemmiin puolin vanhaa Kymenvirran ylityspaikkaa on ollut merkittäviä tiloja. Kymentaan tilalta on ollut aina vesimatka kylän puolelle, kouluun ja kauppaan ja muille asioille. Kymentaan ensimmäinen isäntä oli Väinö Koskinen, Sipi Koskinen nuoremman poika. Kymentaus muodostaa lisakkilan vastarannalle vastaavanlaisen toki nuoremman tilakokonaisuuden.

11. Rumpinoja ja Hyöhynoja

Kuvaus ja arvot: Kylän itäpuolella virtaa kaksi suurehkoa ojaa Kymijokeen: Rumpinoja ja Hyöhynoja. Jo 1580-luvulla laadituissa myllyluetteloissa mainitaan Kalkkisten mylly, joka on toiminut vain keväisin ja syksyisin ja on oletettavasti sijainnut Rumpinojassa. Rumpinojan varrella on ollut myllyjä ja jokivarret ovat olleet niittyjä, joista on tehty niittämällä kuivaa heinää tai niitä on käytetty laitumina. Huovilan ja Häkkälän tilat

omistivat yhteisen siipiratasmyllyn Kellomäentien varressa paikassa, jossa on harjoitettu myllytoimintaa jo 1700-luvulta alkaen. Viimeinen mylly paloi 1930-luvulla. Isonjaon asiakirjoissa vuosilta 1767-1768 on kirjattuna ratsutilan omistaja, herra, majuri ja ritari Wadenstiernan äskettäin rakentama jalkamylly peltojen läpi virtaavassa joessa. Pelto- ja niittyluettelossa mainitut Myllynedustan niityt viittaavat kuitenkin siihen, että samassa joessa olisi ollut jo aiemmin mylly. Rumpinoja on sankan kuusikon reunassa virtaava puro. Hyöhynoja muodostaa kallioputouksen ja yhtyy Rumpinojaan lähellä lisakkilan kartanoa. Ojien risteyskohdassa on kosteikko. Vielä nykyäänkin ojat tai purot solisevat iloisesti. Kohteet elävöittävät maisemaa, varsinkin Hyöhynoja. Sen ympäristö on myös luonnoltaan monimuotoinen. Ojan reunassa kulkevalla peltotiellä kasvaa muun muassa ketoneilikkää ja -kaunokkia.

Kehittämisehdotuksia: Kohteiden maiseman- ja luonnonhoitoon ja kosteikkojen hoitoon on haettavissa erilaisia ympäristötukia/korvauksia. Varsinkin Rumpiojan valuma-alue on laaja ja siksi olemassa olevaa kosteikkoa voisi kehittää, jotta se toimisi purojen maa-aineksen pysäyttäjänä ennen Kymenvirtaa. Ojan suulla on virran mukana kulkeutuneen maa-aineksen ja kasvillisuuden muodostama umpeutuma. Se olisi sekä maiseman että vesiekosysteemin luonnonmukaisuuden kannalta hyvä poistaa ruoppaamalla. Luvanvaraisena ruoppaminen vaatii ELY-keskuksen lausunnon. Umpeutuman poistaminen on turhaa, mikäli purot tuovat jatkuvasti uutta kiintoainesta ja ravinteita mukanaan. Siksi koko valuma-alueen kartoitus ja ongelmakohteiden poistoehdotukset olisi hyvä tehdä lähiaikoina. Tällainen laaja valuma-alueen kartoitus- ja kunnostustyö vaatii oman hankkeensa ja siihen julkisen rahoituksen.

12. Muinaisjäänös, lisakkilan kivi- ja rautakautinen asuinpaikka

Kuvaus ja arvot: Päijänteen alueen asutus on vanhaa, sillä vesistöjen rannat muodostuivat luontaisiksi asuinpaikoiksi. Kivikauden ihmiset asettuivat mielellään vesistöjen rannoille, missä oli kalaisat vedet ja riistaa. Lisäksi Päijänne ja Ruotsalainen ovat olleet merkittäviä kulkureittejä muinaisille ihmisille. Kylän muinaisjäänöskohde sijaitsee Kymenvirran itärannalla, noin 200 metrin päässä rannasta. Tämän entisen rannan tuntumassa ovat todennäköisesti nousseet veneistään maihin myös jo kylän ensimmäiset asukkaat kivikaudella. Asuinpaikat ovat sijoittuneet rinpellolle nykyisen maantien molemmin puolin. Kohteesta tekee mielenkiintoisen sen pitkään jatkunut asutus. Alueella on löytöjä kivi- ja rautakaudelta. Peltojen iästä ja alueen muinaisista elinkeinoista kertoo kaivauksissa alueelta löytynyt auran jälki. Rautakauden asukas on harjoittanut maataloutta alueella ja näin ollen asutus on ollut pysyvää ainakin väliaikaisesti 500 eKr-1300 jKr.. Rautakaudelle siirryttäessä rauta otettiin yleiseen käyttöön työkalujen, aseiden ja muiden tarve-esineiden valmistuksessa. Peltoviljelyyn siirtyminen mahdollisti kiinteän asutuksen muodostumisen. Rautakaudella elinkeinoina olivat maanviljely, metsästys ja kalastus, pienessä määrin myös kaupankäynti. Keskiajalla valtaosa nykyisistä kylästä oli jo olemassa ja maakuntaan oli muodostunut kiinteä, vaikkakin harva maanviljelijäasutus. Kohteesta on löytynyt myös rautakaudelta keramiikkaa, rautaesineitä ja palanutta luuta. Kivikaudesta kertovat alueelta löytyneet kvartsi-iskokset ja pii. Kivikausi oli Suomessa vuosina 8600 -1500 eKr. Suomen ensimmäiset asuttajat elivät silloin ensin hylkeen ja peuran, myöhemmin hylkeen ja hirven pyynnillä, kalastivat ja keräilivät myös marjoja ja sienä.

Kehittämisehdotuksia: Muinaismuistolaki suojelee kiinteitä muinaisjäänöksiä. Lain mukaan ”Kiinteät muinaisjäänökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Ilman tämän lain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäänöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty”. Muinaismuistolaki rauhoittaa kaikki lain piiriin kuuluvat kiinteät muinaisjäänökset automaattisesti.

Vanhan ladon läheisyydessä on ollut 1700-luvun lopun vanha kylätontti, missä ovat sijainneet kaikki kylän talot. Ryhmäkylät olivat tyyppillisiä Hämeessä, kunnes isojako hajotti ne.

Kohde tuo lisää historiallista syvyyttä kylän maisemaan ja tukee ajatusta pitkään asutusta paikasta. Kohde tulisi tuoda esiin erilaisina mielikuvina tai piirroksina, miltä paikka on näyttänyt kivikaudella tai rautakaudella ja miten ihmiset ovat eläneet kivikaudella.

13. Varhainen hämäläinen kylätontti ja kylämaisema ennen muinoin

Kuvaus ja arvot: Vuoden 1786 pitäjänkartassa on selkeästi nähtävissä tyypillinen hämäläinen ryhmäkylämuodostelma. Se on sijainnut hyvin lähellä kivikauden ja rautakauden asutusta. Kylätontti on ollut kylän ensimmäisiä tiiviitä asutuspaikkoja. Vanhan hämäläisen kylän talot ovat sijainneet tiiviinä rykelmänä lämpimällä rinteellä, jonka ympärillä avautuvat kylän vanhimmat pellot. Kalkkisissa elettiin aina 1700-luvun loppuun asti kuin suuressa perheessä; metsät ja niityt olivat yhteisiä ja pelloilla oli sarkajako. Kalkkisissa isojaon mittaukset aloitettiin vuonna 1767 ja lopulliseen sopimukseen päästiin 1799. Tässä vaiheessa vanha kyläkeskus hajosi, kun haluttiin saada talot omien rajojen sisäpuolelle. Kartano oli ainoa joka jäi entiselle paikalleen. Kaikki kylätontilla olevat rakennukset ovat kadonneet ajan saatossa. Paikasta on kauniit näköalat ympäristöön ja Kymijoen. Maisema on vanhaa ja tämän iättömyyden voi aistia. Tämä osoittaa menneisyyden ihmisten kyvystä valita kauniita luonnonpaikkoja asutukselle.

Iisakkilan tilalle vievä tie on merkittynä vuoden 1786 pitäjänkarttaan. Nykyinen rantaan vievä tie on oikaistu sillan teon yhteydessä. Tiestön linjaukset noudattelevat kylässä pitkälti 1700-luvun lopun tiestöä. Kaski- ja peltoviljelyn aika muutti Kalkkisten maiseman luonnontilaa. Viljely voimistui vasta 1000 -1200 -luvuilla, jolloin se jo osittain oli peltoviljelyä. Peltoviljely voimistui 1500-luvulta alkaen rinnan yhä voimaperäisemmäksi käyvän kaskiviljelyn myötä. 1700-luvulla ja erityisesti 1800-luvulla kaskettava ala oli laajentunut ja kaskikierto lyhentynyt niin paljon, jopa 15-20 vuoteen, että Kalkkisissa sen paremmin kuin muuallakaan Hämeessä ei ollut kunnan metsiä juuri lainkaan, kun mäntymetsiä kuluttava tervanpolttokin oli voimissaan. Maisema oli avoin ja pusikoitunut, nuoret metsät olivat lehtipuuvaltaisia. Metsän hävityksen takia kaskeaminen lopulta kiellettiin lailla 1890-luvulla, mutta kokonaan se ei unohtunut vielä 1900-luvun alkupuoliskollakaan. Tullessa 1900-luvulle Kalkkisten kylämaisema oli paljon avoimempi kuin nykyisin. Karjan laiduntaminen piti metsät osaltaan avoimina ahoina. Myös kylän rakennuskanta oli tihein, kun maatalous työllisti suuren joukon väkeä, joka tarvitsi asunnon ja siihen kuuluvan pihapiirin. Metsittyminen ja maiseman sulkeutuminen alkoi 1960-luvulla. Kalkkisten kylää ympäröivissä metsissä on paljon vanhoja rakennuksia muistona nykyistä laajemmasta kyläaukeamasta.

Kehittämisehdotuksia: Kylätontti on nykyisin peltoa. Tontille ei jäänyt mikään kanta-tiloista isojaon jälkeen. Kylätontti ja tiet tulevat esiin Kalkkisten kylän tarina -maisemapolulla. Paikalle sopii penkki maisemien tarkkailua varten.

14. Kantatilat

Kuvaus ja arvot: Kylän kantatiloja ovat olleet Iisakkilan lisäksi, Pörskälä, Huovila, Paavola, Kurttila ja Häkkälä. Kantatiloja ovat kylässä 1700-luvun puolivälissä sijainneet tilat, joista on myöhemmin jaettu kaikki muut tilat. Kantatilat kertovat kylän historiallisen ajan elämästä ja pysyvän asutuksen synnystä. Huovilan tilalla on nykyään Pihamaan viinitila, Pörskälän kantatilan vanha päärakennus lahjoitettiin nuorisoseurantaloksi ja nykyinen Pörskälä on edelleen samalla paikalla. Pörskälä, Kurttila ja Paavola ovat olleet Kalkkisten kartanon augmentteja eli aputiloja. Paavola on nimetty uudelleen ja on nyt nimeltään Uusikartano. Kurttilan tila on sijainnut kirkkoa vastapäätä vanhan kylätien toisella puolella.

Huovila ja Häkkälä ovat vuonna 1767 olleet ratsuväen rykmentin majoitusmestarin palkkatiloja eli tilojen verot osoitettiin majoitusmestarin palkkaan. Huovilaa on kut-

Maaperäkartasta näkyy miten vanha tie on perustettu hiekkaharjuille (vihreä). Myös asuminen on sijoittunut harjun kupeeseen ja moreenimaille (ruskea). Vanhimmat pallot ovat savimailla (sininen) rannan tuntumassa. Myöhemmin peltoja on raivattu myös erilaisille hietamaille (lila ja keltainen). Kylän kaikki viljelykelpoinen maa on aikoinaan raivattu pelloksi.

Maaperäkarta 1:20 000

© Geologian tutkimuskeskus 2012

suttu myös Nuutilaksi omistajien nimen mukaan. Huovilan paikalta purettiin kaksi vanhaa pitkää rakennusta ja tilalle rakennettiin vuonna 1914 uusi asuinrakennus, missä oli kauppa. Samaan aikaan rakennettiin kuivalle soraharjulle kukoistava puutarha. Tilan isäntäpari Nuutilat olivat lapsettomia ja Helmi Nuutila lahjoitti miehensä toivomuksesta huomattavan lahjoituksen Suomen kulttuurirahastolle. Tilaa jatkoi Valfrid Nuutilan sisarenpoika Helge Pihamaa. Sama suku omistaa edelleen Huovilan. Huovila perustettiin vuonna 1553, jolloin Mikko Olavinpojan omistama tila jaettiin kahtia. Riihelän tila syntyi kun Huovila jaettiin kahtia vuonna 1805. Riihelä suku on viljellyt maata vuodesta 1635.

15. Kylän harjumaisema ja rakentamisen sijoittuminen harjulle

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten jääkautiset kerrostumat ovat pääasiassa syntyneet viimeisen mannerjäätikön sulamisvaiheessa yli 11 000 vuotta sitten. Jääkautisen maiseman selkäranka on mannerjäätikön sulamisvesien kerrostama Kalkkisten- Nuoramoiesten harju, sora- ja hiekkamuodostuma, joka paikoin leviää tasaisiksi nummiksi kuten Kuoppainkulmalla. Kalkkisten jääkauden jälkeinen aika alkoi noin 11 300 vuotta sitten. Kalkkisten kulttuurimaiseman ydin on viljelymaiden reunustama harju, jota pitkin ja jonka reunaan maantie kulkee. Harjun laelle pääsee tutustumaan esimerkiksi Pihamaan viinitilan kahvilan yläterassilla.

Osuuspankki on toiminut nykyisellä paikallaan vuodesta 1939 entisessä Merivirran kiinteistössä. Vuonna 1954 tontille rakennettiin uusi toimitalo, joka on osa nykyistä pankin taloa.

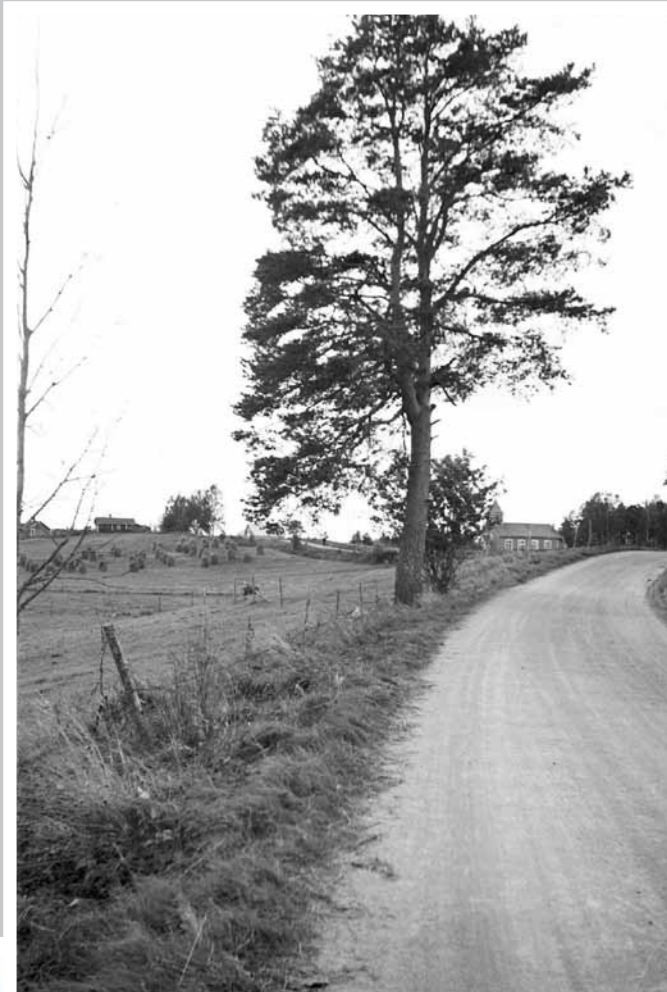
Harjun reunalla, aivan vanhan kulttuurimaiseman keskellä, sijaitsee Lampisen kyläkauppa, Viini- ja puutarhatila Pihamaa, Osuuspankki ja ravintola Manibaari. Manibaari on vanha vuonna 1933 rakennettu Heinolan Osuuskaupan myymälä. Kaupanpito siinä loppui vasta 1980-luvulla. Seuraava kyläkauppa rakennettiin nykyisen kaupan paikalle ja osa rakennuksesta on tältä ajalta. Kylässä on melko tiivis keskusta, missä kaikki tärkeimmät toiminnot ja yritykset sijaitsevat nauhamaisesti tien varressa. Varsinaista harjuluontoa on jäljellä vähän. Alueen luonnonkasvillisuudessa näkyy hiekkamaaperän vaikutus niittykasvien runsautena.

Kehittämisehdotuksia: Harjun kupeessa on muutamia kotitarvesoramonttuja. Soramontut voidaan maisemoida yksinkertaisesti istuttamalla muutamia puita esimerkiksi avoimen maiseman ja montunreunan väliselle alueelle. Lisäksi harjun eteläosassa olevaa pientä metsikköä voidaan harventaa, jotta kohteeseen kasvaa tulevaisuudessa maisemapuita.

Kylän maisemallinen solmukohta on kolmen tien risteys kylän keskustassa. Risteykseen saavutaan monesta suunnasta läpi peltomaiseman ja päädytään kyläkeskukseen. Sen ympäristön hoitoon tulee kiinnittää huomiota. Kaupan parkkipaikka eroaa muuten raittimaisesta tiemaisemasta. Lisäksi kaupan ympäristön toiminnallisuutta ja maisemanhoitoa voidaan tehostaa. Kaupan pysäköintipaikka tarvitsee rajausta tiestä. Rajaajana voi toimia kyläympäristöön sopivat puupollarit tai kukkalaatikot. Kaupan varastorakennuksen eteläreunalle istutetut puut tulevat peittämään varaston valkean päädyn tiemaisemassa. Samalla kaupan alue saa visuaalisen maisematilaa rajaavan reunavyöhykkeen.

16. Kyläniitty ja Riihelän laitumet

Kuvaus ja arvot: Vanhassa vuoden 1786 pitäjänkartassa kyläniitty on jo merkittävä niityksi. Perinnemaisemat ovat ympäristömme helmiä. Kalkkisten kylän keskustassa sijaitsevalla hehtaarin kokoisella niityllä on kallioketoja, pienruohoniittyä sekä männyvaltaista metsälaidunta. Kalkkisten kyläniitty on maakunnallisesti arvokas. Alueella

Vanha mänty on vuosien saatossa jäänyt muiden puiden ympäröimäksi. Se kannattaisi tuoda uudestaan esiin.

kasvaa mm. keltamataria, koiranheinä, nurmikaunokki, nurmitädyke, mäkikuisma, ruusu-uruho, kesämaksaruoho ja kelta-apila. Niitty luo maisemaan kauniin yksityiskohdan. Arvoon vaikuttavia erityistekijöitä ovat edustavuus, useat huomionarvoiset lajit sekä uhanalaiset lajit hakarasara ja hoikkaängelmä. Alueella on hyvin rikas lajisto ja kesällä runsas kukkaloisto.

Riihelän laitumet ovat maakunnallisesti arvokkaita. Perinnemaisematyyppisiä ovat niitty ja keto. Riihelä on maatila, johon kuuluu suuri päärakennus ja väljästi maastoon sijoittuneita hirsisiä talousrakennuksia. Pienet laidunniityt ja metsälaitumet sijoittuvat rakennusten ympärille useaan eri osaan. Arvoon vaikuttavia erityistekijöitä ovat useat huomionarvoiset lajit. Niitty-ikäisissä kasvaa valtalajeina apilaa, nurmiröllää, siankärsämöä ja timoteita. Ketomaisella rinteellä kasvavat huomionarvoiset ruusu-uruho, ketokaunokki, häräsilmä, kelta-apila ja nurmilaukka. Tilan länsipuolella on niitty, jossa kasvavat esimerkiksi ukontulikukka, tummatulikukka, mäkikuisma, ruusu-uruho, kevät- ja ketotädyke.

Kehittämisehdotuksia: Parasta hoitoa alueilla olisi laidunnus tai niitto ja niittojätteen kerääminen. Hoidon jatkuvuus tulisi turvata hakemalla maatalouden ympäristötuen erityistukea kohteen hoitoon tai vuokraamalla kohteet eläinten omistajalle, joka voi hakea erityisympäristötukea. Perinnebiotoopit ovat suomalaisen luonnon helmiä ja niiden hoitaminen on tärkeää luonnon monimuotoisuuden takia.

17. Puut ja kasvillisuus tiemaisemassa

Kuvaus ja arvot: Tien varressa kasvaa vanha maisemallisesti merkittävä mänty. Sen ympärille on kasvanut muuta puustoa ja vesakkoa. Lisäksi kylän teiden risteyskohdassa kasvaa muutama hieno metsälehmus, joiden ympäristö kaipaa raivaamista. Kylätien varren kasvillisuus on harjun hiekkapitoisen maan takia niittymäistä. Tien varsilla ja pelton reunoilla kasvaa esimerkiksi ketoneilikkaa, -kaunokkia, kelta-apilaa, kissankelloa, päivänkakkaraa ja mäkitervakkoa. Kalkkisten tiemaisema on pienpiirteistä ja metsäistä. Pienet peltoaukeat keskittyvät kyläkeskusten ympärille. Kylän pohjoisosassa tien varressa on pieni avosu.

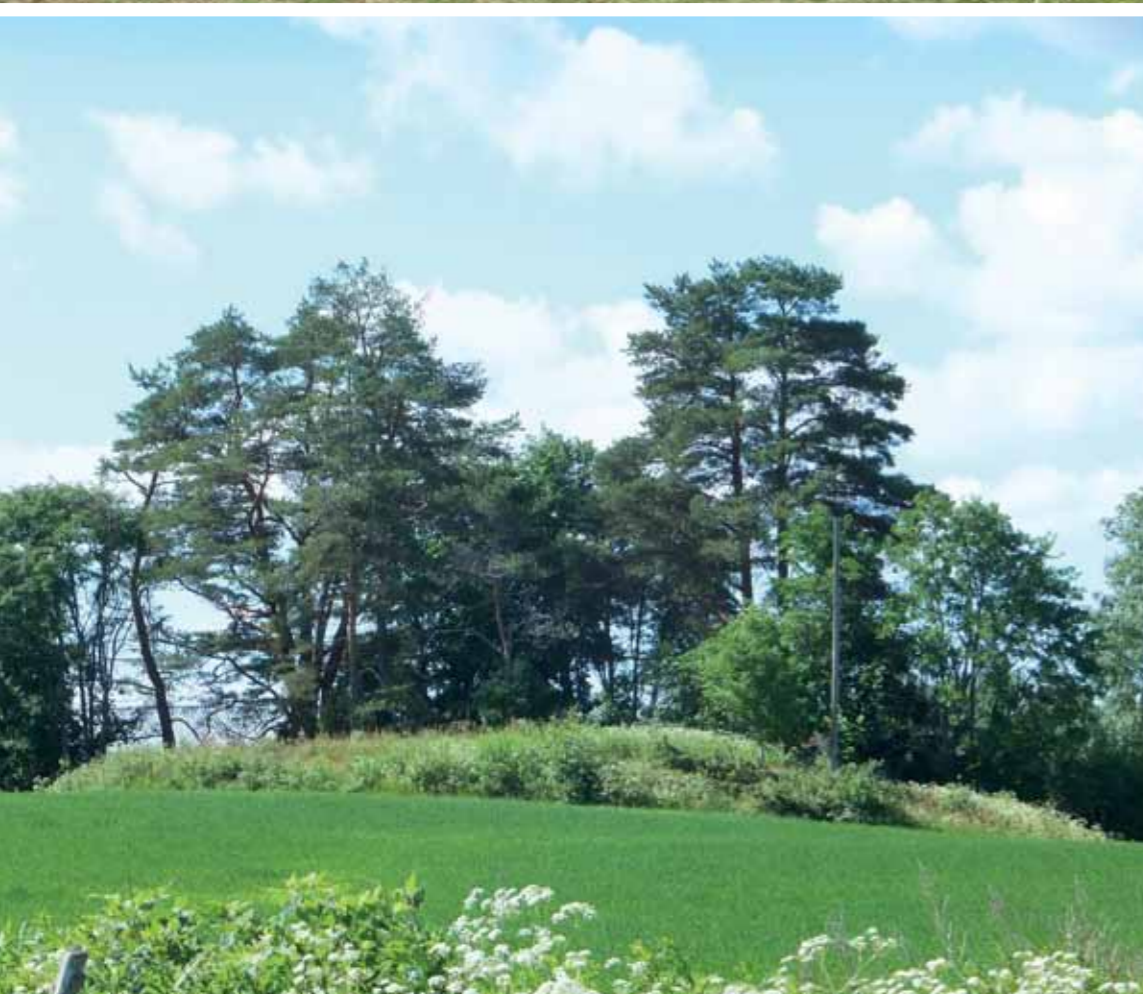
Kehittämisehdotuksia: Erilaiset maisemapuut kannattaa tuoda esiin raivaamalla ympäristöä. Puiden ympäriltä tulisi poistaa kaikki muu puusto, jotta ne nousevat esiin. Työ voidaan toteuttaa talkoilla maanomistajan luvalla parin kolmen vuoden välein. Hyviä niittykasvilajeja tulisi säilyttää ja antaa niiden kukkia tiemaisemassa. Ne tuovat kylään entisajan niittyjen viehätystä. Peltojen ja tien väliset vesakot tulisi säännöllisesti poistaa. Ne tekevät nopeasti maisemasta hoitamattoman näköisen. Avosu voidaan tuoda paremmin esiin harventamalla tienreunan puustoa.

18. Kyläportit

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten kyläkeskus on merkitty maisemaan kyläportein. Metsäisen joulukylän portit on suunniteltu kuusenmuotoisiksi. Kyläportit on sijoitettu kolmesta erisuunnasta kylään saavuttaessa. Pulkkilanharjulta päin saavuttaessa portti on selkeästi maisemallisesti muutoskohdassa, paikassa missä peltoaukea muuttuu asutukseksi. Kopsuontien suunnasta tullessa portti on ennen siltaa. Pohjoisesta saavuttaessa portti on sijoitettu peltoaukealle, josta aukeaa laajempi näkymä kylään.

Kehittämisehdotuksia: Porteista tulee pitää huolta ja niiden maalipintaa uusia tarvittaessa. Porteilla on suuri symbolinen merkitys. Portin läpi kuljetaan kohti joitain merkittävää ja mahdollisesti uutta. Siksi on tärkeää huolehtia portin kunnosta ja siitä, että ne seisovat suorassa.

19. Kalkkisten kirkko

Kuvaus ja arvot: Kirkolle vie vanha 1700-luvun tien pohja. Kyläläisten aloitteesta alettiin suunnitella rukoushuonetta Asikkalan Kalkkisten kylään vuonna 1909. Rahan-keräyksellä ja seurakunnan avustuksella rakennustyöt aloitettiin samana vuonna. Tontti saatiin lahjoituksena ja suuri osa rakennustarpeista lahjoitettiin perustetulle rukoushuoneyhdistykselle. Kirkon suunnitteli ja rakennustyön suoritti paikallinen rakennusmestari Kalle Nyman. Rakentamisen valvonnasta ja tärkeimmistä sisustuksista vastasi kylän majatalonomistaja Antti Honkanen. Suuri osa työstä tehtiin talkootyönä. Rukoushuone vihittiin käyttöön 28.8.1910. Vuonna 1951 rukoushuone luovutettiin Asikkalan seurakunnalle. Vuonna 1961 rukoushuone vihittiin kirkoksi, joka palveli ehtoollisen viettoineen lähes 30 vuotta. Ennen omaa kirkkoa kalkkislaiset ovat käyneet katolisena aikana kuuntelemassa saarnaa aina Hollolan kivikirkossa asti.

Kehittämisehdotuksia: Kirkko keskellä kylää on tärkeä maamerkki maisemassa. Puuston kasvaessa se on jäänyt melko näkymättömään asemaan. Kaikissa muutostöissä olisi hyvä muistaa kirkon asema. Seurakunnan suunnitelmissa on poistaa vanhoja kunnoltaan heikkoja koivuja kirkon tontilta. Niitä ei tule korvata suurilla puilla.

20. Kirkkopellon alue

Kuvaus ja arvot: Kylän uusimman asuinalueen yhteyteen on kaavoitettu viheralue. Alue on vanhaa pellonpohjaa, eikä sitä ole hyödynnetty varsinaisena viheralueena. Kirkkopellon alueella on kunnan omistamaa lähiviheralueeksi kaavoitettua vanhaa peltoa, niittyä ja metsää.

Kehittämisehdotuksia: Alueelle on mahdollista perustaa monipuolinen viheralue. Alueen läpi tulisi kulkea polku, jotta kirkolta voidaan kulkea oikoreittiä Pörskälään. Tämä on tarpeellinen esimerkiksi erilaisten juhlien ja tilaisuuksien yhteydessä. Kohteeseen on suunniteltu yksinkertainen, mutta näkyvä puistoratkaisu. Siinä polku kulkee ympyrän muotoon istutettujen puiden kehän läpi. Loppuosa puistosta hoidetaan kerran kessässä niitettävänä niittynä. Alueen kehittämisen kannalta olisi oleellista, että niittojäte kerätään ja vietään pois. Puistoon voidaan asentaa pari penkkiä. Laajalle alueelle voidaan tehdä myös metsään laaja ympyrä, ikään kuin valokaivo metsään. Ympyrässä voisi olla vaikka luonnonkivistä tehty oleskelupaikka. Kirkkopellon alueen eteläosassa voisi olla maisemaniitty. Katso liite 2.

21. Metsäsaarekkeet ja metsän ja pellon reunavyöhykkeet

Kuvaus ja arvot: Kylän keskustassa on vanhoja laitumia ja muita luonnon ja maiseman monimuotoisuuskohteita, kuten saarekkeita ja reunavyöhykkeitä. Niiden laidunuksesta on kulunut aikaa jo vuosikymmeniä. Metsän reunavyöhykkeet ja saarekkeet ovat Kalkkisten pienipiirteisessä maisemassa tärkeitä maisemallisia elementtejä.

Kehittämisehdotuksia: Maatalouden ympäristötuen erityistukea myönnetään metsän ja pellon sekä pellon ja vesistön välisille alueille. Nämä vyöhykkeet ovat noin 20 metriä leveitä ja niiden tulee olla puustoltaan monilajisia. Lisäarvoa reunavyöhykkeille tuovat siirtolohkareet, pienet kalliot, maisemallisesti arvokkaat vanhat ja suuret puut, kukkivat ja marjovat puut. Tärkeintä on säilyttää saarekkeet, monilajiset reunavyöhykkeet ja maisemapuut. Saarekkeita hoidetaan estämällä niiden umpeen kasvaminen. Saarekkeiden ja reunavyöhykkeiden hoitoon voi hakea maatalouden ympäristötuen maiseman- ja luonnonhoitoon suunnattuja tukia. Keskeisellä paikalla kylämaisemassa on laaja, vanha laidunalue, jota laiduntamalla ja raivaamalla saavutetaan suuria maiseman ja luonnon monimuotoisuushyötyjä.

Pitkä pakina Pörskälän polkasta

Pörskälän permannon palkeilla pyörähteli paljon pulskia pareja pikaisessa polkan poljennassa pelimannin pelatessa parasta polkkaansa. Peltolan pojat pyörittivät pyylevimpiä, Peltosen poikain pokkuroidessa punaposkisimmille. Paljon pitäjän parhaita poikia paasteeraili pitkin Pörskälän perukoita, parvekkeilta piikasiksi parikseen pyydystellen. Parin pyydettyään palasivat pojat permannolle pyörimään. Piikasilla posket punoitti, povet pamppaili. Pieni Paavokin parikseen parhaimman oikkupiian pyydysti. Petteri-parka paneutui penkille pitkäkseen, pitäen piikkanaan pahaista polkkaa. Pureskellen pennin piparpähkinää päätteli paratiisin porteille päässeensä parhaimmissa polkan poljennoissa. Polkka piisasi pitkälle. Pahasti puuttuivat pelimannin peukalot, Pannen pelinsä penkille pyysi pelimanni poikia pyörimään piiriä. Piiriä pyörittäen pojat piikainensa parittain palasivat pellon piennarta pitkin pois Pörskälästä.

Pätkänen. Pörskälän sanomat 30.5.1920.

22. Rinteen veljekset ja muistomerkki

Kuvaus ja arvot: Rinteen kauppiasperheeseen syntyi 14 lasta. Johan Oskar ja Maria Sofia Rinteen suuresta perheestä lähti 1900-luvun alkupuolella teatteriuralle kolme poikaa: Einar, Jalmari ja Joel. Kaksi lapsista nousi maanmaineeseen. Viipurin näyttämöllä näytelleen Einarin ura ja elämä jäi lyhyeksi. Jalmari Rinne näytteli operettien pääosissa ja tulkitsi myöhemmin voimakkaita luonnerooleja. Hän esiintyi 50 elokuvassa. Joel Rinne on erityisesti tunnettu komisario Palmun roolista. Elokuvarooleja hänelle kertyi 60 kappaletta. Häntä on luonnehdittu älykkääksi ja muuntautumiskykyiseksi näyttelijäksi. Myös nuorena kuollut Kalle ehti edetä Tampereen Teatterin näyttämöestariiksi. Poikien avioliitot kartuttivat suvun näyttelijöiden määrää. Lapset antautuivat vanhempien uralle ja 1900-luvun lopulla Suomen teattereissa oli jo useita kolmannen polven Rinteeitä. Suomen näyttelijäliiton jäsenluetteloista eri ajoilta löytyy 20 suvun nimeä, monet tunnettuja kautta maan. Vuonna 1994 Kalkkisten kylässä paljastettiin Rinteen näyttelijäveljesten muistomerkki. Se sijaitsee Nuoramoistentien varressa Pörskäläntien kulmassa.

Rinteen veljesten viimeinen Kalkkisissa sijainnut kotitalo on ollut Nuoramoistentien varressa vähän matkaa muistomerkiltä pohjoiseen, tien itä puolella. Muistomerkkin suunnittelivat kuvanveistäjä Aimo Tukiainen ja Jalmari Rinteen vävy, taidehistorian professori Aimo Reitala. Suuret veistokset ovat aina parhaimmillaan ilman korkeita istutuksia ympärillään.

23. Nuorisoseuratalo Pörskälä

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten Nuorisoseura perustettiin vuonna 1918. Pian perustamisen jälkeen nuorisoseura sai lahjoituksena Pörskälän tilan päärakennuksen Sipi Koskelta. Toiminta pääsi käyntiin Pörskälän mustassa tuvassa, johon oli rakennettu näyttämö. Toimintamuodoiksi määriteltiin kotiseutututkimus, raittius- ja siveystyö, voimistelu ja urheilu, laulu ja soitto, näytelmäharrastus ja maatalouden neuvonta. Seuratalon vihkiäiset pidettiin 1919. Talo oli kaunis: siinä oli aumakatto, joka oli katettu päreellä. Harjaa koristi aaltokuvioinen kattoratsastaja, jonka keskellä oli viiritanko. Ikkunoiden pielet oli tyyllitelty lyyran muotoon. Taloa laajennettiin 1920-luvun lopulla tekemällä siihen lisäsiipi. Taloon vedettiin sähköt vuonna 1931, kuten muuallekin Kalkkisiin. Toimitalo paloi maan tasalle salaman sytyttämänä 30.5.1963.

Tulipalosta alkoi nuorisoseuran uusi nousu. Seuran johtokunta päätti jatkaa toimintaa ja rakentaa uuden talon. Muualla maakunnassa seurat nukahtelivat, mutta Kalkkisissa ponnisteltiin uuden toimitalon hyväksi. Suomen Nuorisoseurojen liiton seuratalon tyyppiirustuksilla toteutettu talo saatiin vesikattoon syksyllä 1969. Muutaman palkallisen työmiehen ja suunnattoman talkootyön ja mittavien lahjoitusten avulla talo saatiin lämmitystä myöten valmiiksi syksyllä 1972 ja vihkiäisjuhla vietettiin 11.3.1973. Toiminta pääsi jatkumaan ja uudenlaiset harrastukset tulivat mahdollisiksi, mahtuihan salissa pelaamaan vaikka lentopalloa ja järjestämään suuriakin pitoja. Kalkkisten nuorisoseura on aktiivisesti toimiva yhdistys. Pörskälässä järjestetään vuosittain esimerkiksi Kalkkisten joulutapahtuma, koulun liikuntatunteja ja juhlia.

Rakennuksen ympäristö on tyyppillinen seuratalon avara, pysäköintiin tarkoitettu pihapiiri. Pihassa ei ole mitään erikoisia istutuksia. Pihaa ympäröivät joulumyyjäisissä käytetyt kojut. Valaisimia on vain ovien yläpuolella.

Nuorisoseuran talo edustaa tyyppillistä 1960-70-luvun taitteen kokoontumistilaksi rakennettua rakennusta, jossa on betoniperustukset ja runkorakenteet puuta. Julkisivut ovat kivilevyä ja vesikate on peltiä. Rakennusta on korjattu ja perusparannettu tarvittaessa talkoovoimin. Merkittävimpiä muutoksia ja perusparannustöitä ovat olleet kellarin muutostyöt 2005 ja vesikatteen uusinta päärakennusmassan osalle 1990. Kellarin muutostöiden yhteydessä on rakennettu sosiaalituloja, puku-, pesu- ja löylyhuoneet

palvelemaan liikuntasalin käyttöä. Tässä yhteydessä on kellariin varustettu myös pieni kuntosali sekä apukeittiö tehostamaan kahvion keittiötä. Rakennuksen toimiessa niin koulutoiminnan liikuntatilana kuin monipuolisessa harrastustoiminnassa on tilojen toiminnallista ja teknistä tasoa pidettävä yllä.

Arkkitehtonisesti rakennus on oman aikansa helmi pelkistettyine, kivilevyverhottuine julkisivuineen ja se kuuluu oleellisena osana Kalkkisten kylätaajamaan. Rakennuksen olemassaoloa kylämiljöössä on syytä vaalia rakennusteknisin parannuksin.

Kehittämisehdotuksia: Pihapiirissä voidaan tehdä muutamia parannuksia. Talon itäpuolella oleva mäntymetsikkö kannattaa harventaa puistomaiseksi ja tuoda esiin suuret maisemallisesti merkittävät männyt. Karanneet katekankaat olisi hyvä saada pois puista. Talon itäpuoli voidaan hyödyntää pysäköintipaikkana ja rakennuksen julkisivun puolelle rinteeseen kannattaa istuttaa hyvin kattolumia kestävä matala pensas. Metsästä kannattaisi poistaa vieraslaji eli japanintatar tai pitää sen leviämisen kurissa. Pihaan tarvitaan myyntikojujen väliin noin 3-5 kpl valaisimia luomaan tunnelmaa. Pörskälässä olisi hyvä olla opastauluna tai näyttelynä nuorisoseuran vaiheet, kuvia ja tarinoita talosta ja edeltävästä talosta.

Käyttäjäkunnalla oli useita toiveita rakennuksen toiminnan parantamiseksi ja kustannussyistä päädyimme vaiheistamaan tehtävät työt. Käyttäjien toiveet olivat: lämmityksen parantaminen, sisäisiä muutostarpeita, joilla tehostettaisiin tilojen käyttöä ja minimoitaisiin lämmityskuluja sekä tarve palauttaa rakennuksen itseisarvoa rakennuksen sisäänkäynnin yhteydessä. Lämmityksen parantaminen ilmalämpöpumpuin on toteutettu kahden lämpöpumpun avulla. Eteisalueen, kahvion ja salin toiminnalliset muutostarpeisiin on laadittu luonnokset. Luonnoksissa on eteis- ja wc-tilojen muutoksia, uusi väliseinä naulakkoalueen ja itse liikuntasalin väliin sekä siirtoseinä liikuntasalin ja kahvion väliin.

Vuonna 2013 talon ympäristössä on tehty kovasti talkootöitä ja rakennus on kuin uudesti syntynyt. Se on maalattu ja rikkoutuneet seinälevyt on vaihdettu. Ulko-ovet on maalattu ja pihasta on poistettu viisi isoa kantoa. Rakennukseen on asennettu vesikourut ja alastuloputket, sokkelit on kaivettu auki ja on asennettu salaojaputket. Katso liite 3.

24. Kalliotarhan talo

Kuvaus ja arvot: Kalliotarhan talo on tarjonnut asunnon niin kyläpoliisille, papeille ja opettajaperheelle. Hirsirakennus on tehty vuonna 1888. Kalkkisten poliisi rakensi sen perheelleen luonnonkauniille kallioiselle tontille. Poliisin talosta tuli pikkupappila 1940-1950 -lukujen vaihteessa, kun seurakunta osti sen.

25. Kylän entinen terveystalo

Kuvaus ja arvot: Terveystalo on Vierulan tilan päärakennus, jonka vasemmalla puolella olleet luhtiaitat on myyty ja siirretty, navetta ja muut rakennukset sijaitsevat tien toisella puolella, jossa päärakennuskin aiemmin sijaitsi. 1950-luvun lopulla koko tila myytiin Asikkalan kunnalle. Aluksi kunta vuokrasi tilaa maanviljelykseen ja Tapion taimitarhan käyttöön. 1960-luvulla päärakennus remontoitiin terveystaloksi ja asunnoiksi, missä käytössä se toimi vuoden 2000 alkuun. Vierulan pellot jäivät kunnalle ja niille rakennettiin vuonna 1984 kylän rivitalot. Nykyisin rakennus on yksityisomistuksessa. Talo on myös radiotoimittaja Esko Riihelän kotipaikka. Rinteen veljesten muistomerkki sijaitsee Vierulan tilan entisessä puutarhassa.

26. Koulu ja urheilukenttä

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten koulupiiri perustettiin 1887. Koulu sijoitettiin aluksi Honkalan taloon, joka sijaitsi nykyisen Manibaarin paikalla. Kalkkisen koulupiiri hajosi vähitellen, koska muihin ympäristön kyliin mm. Riihilahteen, Särkijärvelle ja Mustjärvelle rakennettiin omat kyläkoulut. Tänä päivänä on palattu entiseen. Muut kyläkoulut on lakkautettu ja oppilaat tulevat ympäristöstä Kalkkisten kouluun. Nykyisistä koulurakennuksista vanhempi puukoulu on valmistunut vuonna 1892 ja uudempi kivikoulu vuonna 1927. Kyläkoulussa toimivat vuosiluokat 1-6, joita ohjaa kaksi opettajaa ja koulunkäyntiavustaja. Oppilasmäärä vaihtelee vuosittain 25-30 oppilaan välillä. Koulu oli Asikkalan kolmas kansakoulu. Rinteen näyttelijäveljekset tutustuivat koulussa opettajansa Viljakaisen johdolla tulevaan uraansa. Myös suosittu radioääni, Esko Riihelä on käynyt Kalkkisten koulua. Kylässä on myös toimiva urheilukenttä.

27. Vanha kauppakeskittymä ja muut kaupat kylässä

Kuvaus ja arvot: Pysyvien kauppajen perustaminen maaseudulle oli kiellettyä aina 1850-luvun lopulle saakka. Tämän jälkeen kauppajia alkoi ilmestyä myös Kalkkisiin ja koulun kulmalle. Vanha kauppa- ja baarirakennus on taiten peruskorjattu talo, joka sijaitsee Kulmala-nimisellä tontilla. Tontti on lohkottu Pörskälän tilasta vuonna 1928. Sillä on aiemmin sijainnut suutari Görmanin talo, jota kauppias Rinne käytti 1900-luvun alussa tavaramakasiininaan. Tontille rakennettiin kauppakiinteistö vuonna 1930 ja piharakennuksessa toimi myös leipomo. Vuonna 1938 rakennuksessa alettiin pitää kahvilaa. 1950-luvulla kauppa laajennettiin myymälä-autotoiminnalla. Kaupan pito loppui vuonna 1975, minkä jälkeen talo myytiin yksityiskodiksi. Rinteen näyttelijäveljesten perheen viimeinen kauppa puoti on sijainnut aittarakennusta vastapäätä tien toisella puolella. Talon kivijalan voi vielä löytää heinä alta. Johan Rinteellä oli Kalkkisissa useita kauppajia. Ensimmäisen hän perusti omistamaansa Laurilan taloon ja seuraavan Kalkkisten kanavalle ja kolmannen palattuaan kanavalta. Perhe muutti kauppiaksi 1910-luvulla Lahteen. Aivan tien vieressä olevat muutamat rakennukset muodostavat mukavaa raittitunnelmaa Nuoramoihentien varteen.

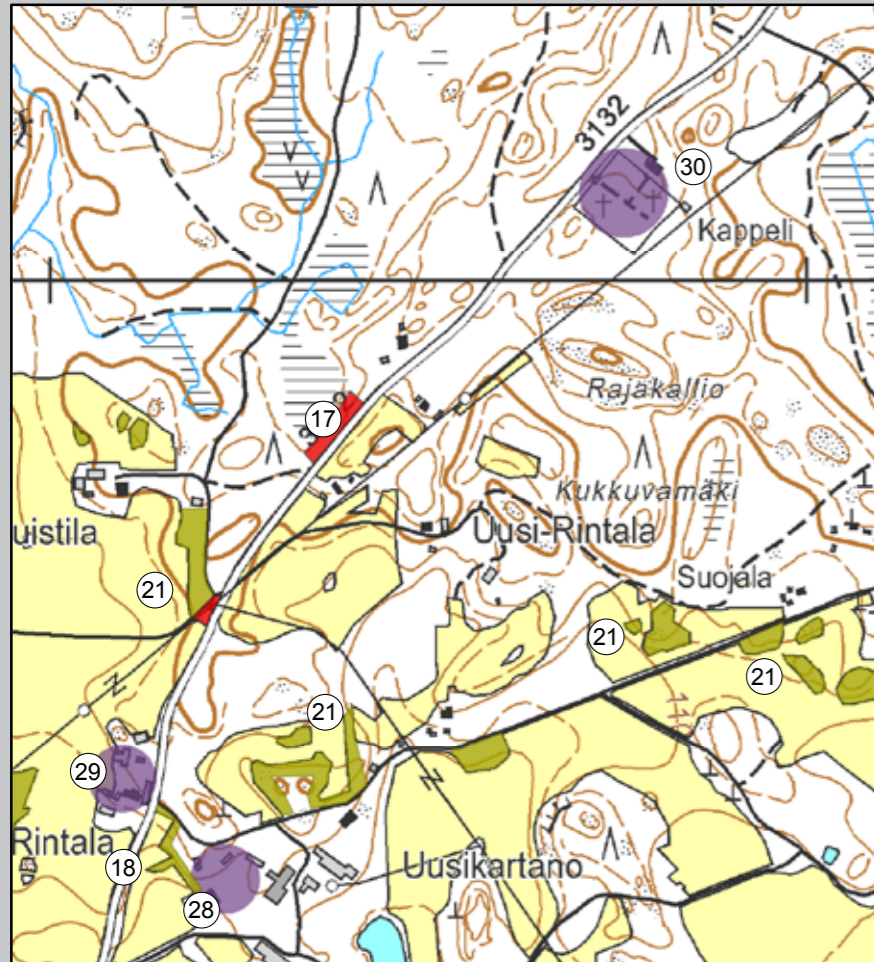
Kylässä on ollut ennen useita kauppajia, muun muassa Hokkalan kauppa, Ylä-Hokkalan aittapuoti, vanhan alatie varressa ollut myllärin ja raamisahan omistajan Oskari Sini-salon kauppa puoti. Lisäksi on ollut kukkakauppa, kirjakauppa, ruumisarkkuliike ja Onni Haaralan lihakauppa. Nykyisellä kyläkaupalla ja kylällä on takanaan hieno historiallinen jatkumo kyläkauppajia.

Kehittämisehdotuksia: Rinteen veljesten kotimökin kivijalan voisi tuoda esiin ja hoitaa sen ympäristöä.

28. Uusikartano

Kuvaus ja arvot: Uusikartanon tilalle vievää tietä reunustaa koivukujanne. Tilan alkuperäinen nimi oli Paavola. Tila on ollut yksi kylän kantatiloja, joka oli ollut läänitettyä myös Schraffereille ja sen jälkeen tila toimi upseereiden puustellina eli virkatalona. Uusikartano vaihtoi omistajaa 1800-luvulla ainakin kolme kertaa. Vuonna 1833 omistajaksi tuli kapteeni Johan Wilhelm Cederblad vaimonsa Hedvigin kanssa. Kapteeni Cederblad menehtyi jo vajaan vuoden kuluttua, mutta Hedvig-leski lapsineen hallitsi tilaa melkein 30 vuotta. Heidän jälkeensä tilan ostivat vuonna 1863 Aron Honkanen vaimonsa Helenan kanssa. Lisäkilan kartanon Sipi Koskinen nuorempi avioitui Uusikartanon Honkasteen tyttären Aleksandran kanssa ja osti tilan rakennuksineen leskeksi jääneeltä Helenalta vuonna 1889. Tilaa jatkoi Ilmari Koskinen. Hän purki tilan vanhan päärakennuksen ja rakensi tilalle uuden. Nykyisin tilan omistaa Kempin suku. Lahdessa päätoimipaikkaa pitävä Kemppi Oy on sijoittanut tilalle hitsauslaitteiden osia valmistavan tehtaan. Yritys on yksi näiden laitteiden johtavista valmistajista maailmassa. Tilalla toimi 1980-luvulla

Sisältää Maanmittauslaitoksen 06/2012, Museoviraston 11/2012 ja SYKE:n 05/2012 paikkatietoaineistoa.

Merkinnät

- Raportin kohdenumerot
- Maiseman- ja luonnonhoitokohde
- Tiemaiseman hoito
- Raportin aluekohteet

0 150 300 m

myös hevossiittola. Enimmillään tilan pelloilla on laiduntanut toistasataa hevosta. Hevossiittolan toiminta on loppunut. Tilalla kasvatetaan nykyisin fasaaneja.

29. Rintalan tila

Kuvaus ja arvot: lisäkilian lisäksi toinen huomattava, vanha ja arvokas rakennuskokonaisuus on Rintalan rakennusryhmä. Rintalan pitkä päärakennus on 1800-luvulta. Sen molemmin puolin sijaitsevat vanhat luhtiaitat. Kalkkisissa ei ole muita saman suvun hallussa yhtä kauan säilyneitä sukutiloja kuin Rintala. Rintalan tilan vanha päärakennus Nuoramoiisiin menevän tien vasemmalla puolen henkii ulkonäöltäänkin vanhaa ja huolella säilytettyä historiaa. Rintalan tila jaettiin vuonna 1945 kahden veljeksien kesken.

30. Kalkkisten hautausmaa

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten 1916 käyttöönottettu hautausmaa sijaitsee pari kilometriä kylän keskustasta rauhallisella paikalla kylästä pohjoiseen vievän maantien varrella ja Kalkkisten harjun pohjoispäässä. Hautausmaalla on oma vuonna 1964-1965 rakennettu siunauskappeli ja kaunis puinen läpikäytävä. Kappelin on suunnitellut arkkitehtitoimisto Ojonen-Sipponen-Teerenmaa. Kalkkisten joulutapahtuman aikaan hautausmaalta on juhlava valokulkue kirkolle.

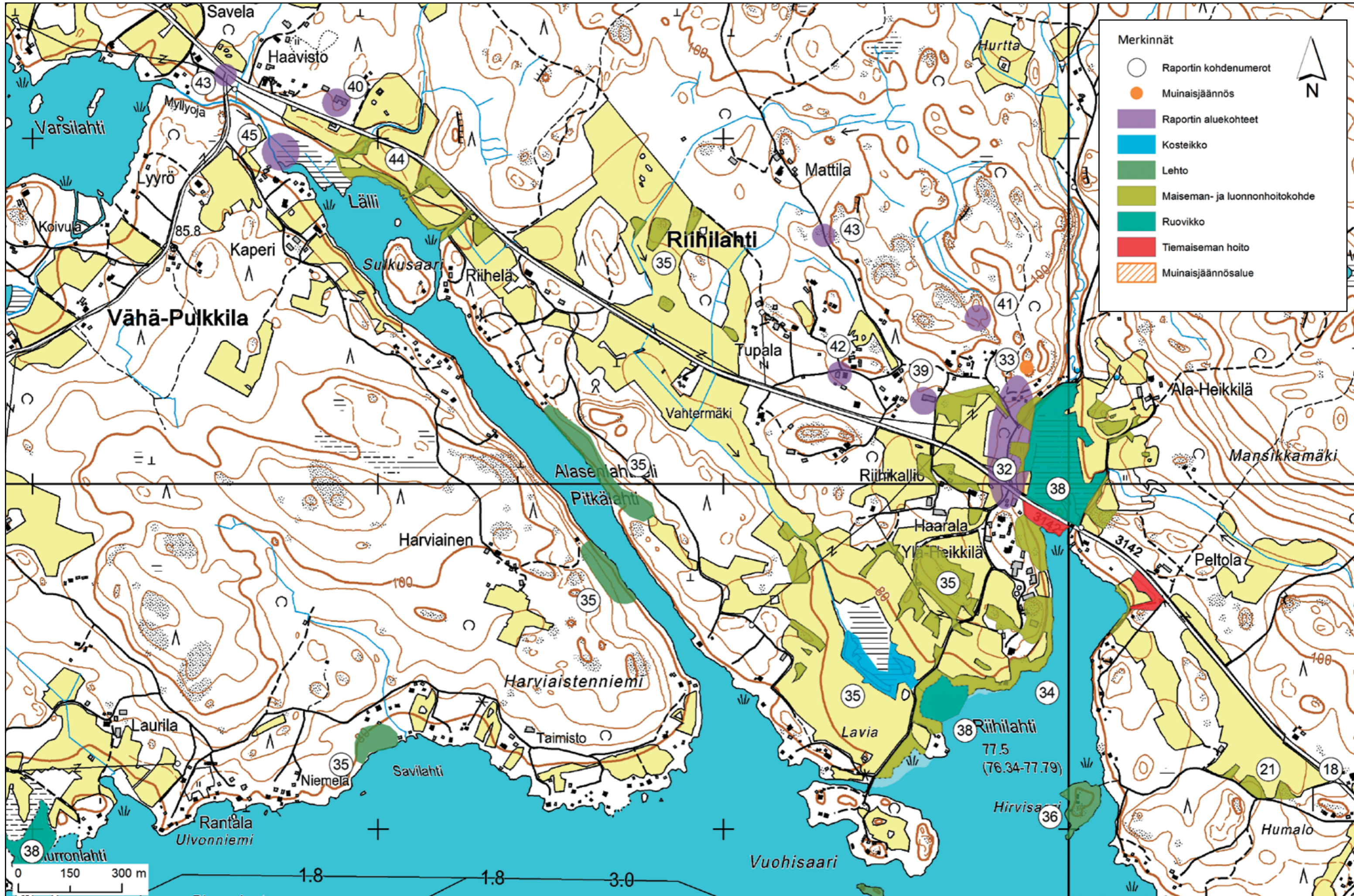
Kehittämisehdotuksia: Hautausmaalla on edustettuna koko kylän historia. Jokainen nimi hautakivessä pitää sisällään monenlaisia elämäntarinoita. Opastetut hautausmaakerrokset ovat monin paikoin saavuttaneet suuren suosion. Yleensä kierroksilla kerrotaan paikkakunnan suurmiehistä ja -naisista sekä itse hautausmaan historiasta. Myös niin kutsuttujen tavallisten ihmisten tarinat ovat kiinnostavia ja kertovat kuin itsestään myös kylän kulttuurihistoriasta. Myös Kalkkisiin sopisivat opastetut hautausmaakerrokset.

Riihilahden kulttuurimaisema

31. Riihilahden kulttuurimaisema

Kuvaus ja arvot: Riihilahden pohjukka muodostaa luhtineen, ruovikkoineen ja perinnemaisemineen yhden tienvarren kauneimmista maisemakohteista. Kohteen maisemanarvoa lisää vanha kylätontti, kantatilat, kalliot ja mäkit maastonmuodot. Riihilahden kylä on muodostunut luonnonkauniiseen paikkaan, Riihilahden pohjukan korkealle kalliorannalle. Osa Riihilahdesta kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen Kalkkisten kulttuurimaisemaan, joka on Etelä-Päijänteen viljelyseutu -maisematyyppiä edustava maatalous- ja kylämaisema vesistönäkyvineen. Alueen luoteisosassa on runsaasti perinnemaisemia. Vuonna 2011 tehdyn Päijät-Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin tuloksena ehdotetaan Kalkkisten ja Riihilahden liittämistä Kurhila - Pulkkilan valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen (valtioneuvoston periaatepäätös 1995), uusi nimiehdotus on Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaarimaisemat. Riihilahden vedenkorkeus vaihteli aikaisemmin parikin metriä vuodenaikojen välillä. Nyt vedenkorkeus on vakio, kun Ruotsalaisen vettä säännöstellään.

Kehittämisehdotuksia: Kohdetta tulisi kehittää maisemallisesti ja estää vesistönäkyvien umpeenkasvu. Riihilahden pohjukan reunassa kulkevan tien reunoilta tulisi poistaa vesakkoja ja harventaa puustoa, jotta myös maisemallisesti merkittävä ruovikko ja luhta näkyvät tiemaisemassa. Siistit ja avarat näköalat vesistöihin antavat tiellä liikkujille elämyksiä. Maiseman eteen tehty työ näkyy välittömästi kohteen kaltaisissa paikoissa. Kohteessa voisi pitää maisemanhoitotalkoot jäiden aikaan. Kohteessa olisi myös loistava paikka lintutornille.

32. Riihilahden kyläontti ja kantatilat

Kuvaus ja arvot: Riihilahden vanhin asutus on sijainnut vanhojen karttojen perustella Riihilahden pohjukan länsirannalla. Kylässä oli paljon torppia ja mökkejä. Tyypilliseen hämäläiseen tapaan kylän tilat ovat olleet pitkään samojen sukujen hallussa. Riihilahden tilat on jaettu kahdesta vanhimmasta kantatilasta Pormestarista ja Raatimiehestä, joita ei enää niminä esiinny. Riihilahden vanhoja tiloja ovat muun muassa Ylä-Heikkilä ja Ala-Heikkilä, Riihikallio, Haarala, Tupala ja Heral. Haaralan ja Yli-Heikkilän tilat ovat olleet samoilla suvuilla hallussa vuodesta 1602. Näyttelijä Helge Heralan sukujuuret ovat Riihilahdessa Heralan tilalla. Riihelässä on ollut oma meijeri, joka on aikoinaan ottanut vastaan jonkin verran myös muiden tilojen maitoa.

33. Sillanpään rautakautinen muinaisjäänös

Kuvaus ja arvot: Riihilahden pohjukasta 450 m luoteeseen kalliopohjalla sijaitsee maan ja kiviensekainen kumpu, jonka halkaisija on noin kahdeksan ja korkeus 1,5 metriä. Röykkiön laidassa on iso vanha kuoppa. Kohde on rautakautinen kivirakennelma. Muinaisjäänös tuo syvyyttä kylän historiaan. Jo rautakauden ihminen on asunut tai ainakin viipynyt luonnonkauniilla paikalla.

Kehittämisehdotus: Muinaismuistolaki suojelee kiinteitä muinaisjäänöksiä. Lain mukaan ”Kiinteät muinaisjäänökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Ilman tämän lain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäänöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty”. Muinaismuistolaki rauhoittaa kaikki lain piiriin kuuluvat kiinteät muinaisjäänökset automaattisesti.

34. Riihilahti ja metsäkulttuuria

Kuvaus ja arvot: Riihilahden pohjan rannat olivat aikoinaan täynnä halkopinoja ja muuta puutavaraa. Tasaisilla paikoilla oli halkolaaneja. Halkoja kuljetettiin proomuilla eteenpäin. Toiminta oli vilkkainta sotien jälkeen. Sysmän laajoista metsistä tuli rantaan tukkipuita hevospelillä. Riihilahdessa oli niin valtavasti tukkeja, että rinteet olivat aukeina. Tukkeja kasattiin rantarinteisiin niin, että saattoi olla seitsemänkin varvia tukkeja päällekkäin, rahteet väleissä. Ei ollut niputuskoneita. Höyrylaivat tulivat rauhallisesti ja hiljalleen sitoivat puut ja jatkoivat matkaa kohti Heinolaa. Propsit piti keväällä kuoria rannassa, jos sitä ei ollut tehty talvella metsässä. Saarissakin, kuten Pässisaarella, oli propsitavaraa.

Kehittämisehdotuksia: Aihe on hyvin mielenkiintoinen, koska tämä aikakausi on pyyhkiytynyt kokonaan pois maisemasta. Siitä on kuitenkin tallella paljon tarinoita ja kuvauksia. Näitä tulisi kerätä lisää ja hyödyntää esimerkiksi ohjatuilla vene- tai laivaretkillä kerrottuna tarinoina.

35. Riihilahden luonnon monimuotoisuus

Kuvaus ja arvot: Pitkälahden edustava rantametsä on luonnontilaisenkaltaista vanhaa lehtomaista kuusilehtisekametsää ja lehtipuuvaltaista tuoretta lehtoa, kuivaa lehtoa ja heinävaltaista lehtomaista kangasta. Kohteen kasvistoon kuuluvat pesäjuuri, lehtokuusama, sinivuokko, tesma, metsäkastikka, sormisara, nuokkuhelmikkä, imikkä, ahomansikka, kalliokielo, kielo, sanajalka, mustakonnanmarja, lehtoneidonvaippa, sudenmarja, kevätlinnunherne, kevätlehtoleinikki, valkolehdokki, kivikonvaljejuuri, karhunputki, lehtoarho ja kallioimarre. Lehto-osilla kasvaa runsaasti näsiä. Alueen pohjoispäässä kasvaa niukasti metsälehmusta. Kohteessa on tehty havaintoja liito-oravista. Kohteen pesimälintuja ovat käpytikka, peippo, talitiainen ja laulurastas.

Pitkälahden lehto on Pitkälahden etelärannalle sijoittuva tuore lehto. Se on pienia-

lainen jaluonnontilainen. Kuusi- ja harmaaleppävaltainen puusto on nuorta ja osin varttunutta. Kuusen ja harmaaleppän lisäksi puustoon kuuluvat koivu, tuomi ja haapa. Lehdossa kasvaa myös metsälehmusta. Kasvistoon kuuluvat hiirenporras, metsäalvejuuri, vaahtera, sudenmarja, sinivuokko, näsiä, oravan-, mustakonna- ja taikinamarja. Kohde on ollut aikaisemmin metsälaitumena.

Riihilahden niityt ovat maakunnallisesti arvokkaita. Perinnemaisematyyppejä ovat niittyketo, kallioketo ja järvenrantaniitty. Arvoon vaikuttavia erityistekijöitä ovat edustavuus, maisemallinen arvo ja useat huomionarvoiset lajit. Perinnemaisemat sijoittuvat Riihilahden laaksoon. Alueella on neljä inventoitua niittykohdetta, joiden yhteispinta-ala on 5,9 hehtaaria. Laidunnus on päättynyt ja alueet ovat umpeutumassa. Alueella on tuoretta niitty-, rantaniitty-, keto- ja kallioketokasvillisuutta. Kasvisto on monipuolinen ja siihen kuuluvat mm. nurmilaukka, kesämaksaruoho, litteänurmikka, ruusuruoho, ukontulikukka, luhtasara, harmaasara, musta-apila, keto-orvokki, hietakastikka, keltamatara, kevättädyke, keltasauramo ja hakasara. Kohteet on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaiksi perinnemaisemakohteiksi. Inventoitujen perinnebiotooppien lisäksi kylässä on runsaasti maiseman ja luonnon monimuotoisuuskohteita. Kallioinen maasto luo kasvupaikkoja erilaisille niitty- ja ketokasveille. Maisema on hyvin pienipiirteistä ja kaikki erilaiset saarekkeet ovat merkittäviä kasvupaikkoja kasvillisuudelle ja elinpaikkoja muun muassa peltolinnuille ja piennisäkkäille.

Kehittämisehdotuksia: Alueen perinnemaisemat ja peltoon rajautuvat reunavyöhykkeet voivat saada ympäristötuen maiseman ja luonnonhoitoon suunnattuja korvauksia. Kohteita kannattaa hoitaa, jotta arvokas maisema säilyy kylässä. Maatalouden ympäristötuen erityistukea myönnetään metsän ja pellon sekä pellon ja vesistön välisille alueille. Nämä vyöhykkeet ovat noin 20 metriä leveitä ja niiden tulee olla puustoltaan monilajisia. Lisäarvoa reunavyöhykkeille tuovat siirtolohkareet, pienet kalliot, maisemallisesti arvokkaat vanhat ja suuret puut, kukkivat ja marjovat puut. Tärkeintä on säilyttää saarekkeet, monilajiset reunavyöhykkeet ja maisemapuut. Saarekkeita hoidetaan estämällä niiden umpeen kasvaminen. Saarekkeiden ja reunavyöhykkeiden hoitoon voi hakea maatalouden ympäristötuen maiseman- ja luonnonhoitoon suunnattuja tukia.

36. Pässisaari, Hirvisaari, Kummelisaari, Kalliosaaret ja Lamperinsaari

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten kanavan ja sillan välissä Kymijoessa sijaitsevat saaret ovat arvokkaita monella tapaa. Pienessä Hirvisaarissa oli lisäkilan kartanon torppa 1800-luvulta. Saarissa oli aikoinaan vähän peltoa. Torpassa oli lehmä ja sika. Lehmä kävi mantereen puolella Humalon haassa laiduntamassa. Merkittäväksi torpan tekee se, että se on Suomi-Filmin Kanavan laidalla -elokuvan yksi kuvauspaikka. Torpasta käytiin päivätöissä kartanossa ja uittotyömailla sekä kalastettiin. Osa saarista on linnustoltaan arvokkaita. Pienillä luodoilla on tavattu erilaisia uhanalaisia tai harvinaisia lokkeja tai tiirvoja ja niiden pesiä. Alueella tavataan selkälokki, harmaalokki, naurulokki, kalalokki ja kalatiira. Lisäksi saarilla on telkkiä, sinisorsia ja tukkakoskeloita.

Pässisaari on alle hehtaarin kokoinen luonnontilainen saari, missä kasvillisuus on lehtomaista kangasta ja tuoretta lehtoa. Puusto on eri-ikäistä ja lehtipuuvallista. Valtalajina on koivu. Koivujen joukossa kasvaa harmaaleppää, haapaa, tuomea, pihlajaa, mäntyä ja kuusta. Metsämaisemaa leimaavat järeät vanhat koivut ja tuomet. Lahopuuta on paikoin runsaasti. Etupäässä se on harmaaleppämaapuuta ja pötkelöitä. Kenttäkerroksen yleisimmät lajit ovat käenkaali, hiirenporras, oravanmarja, puna-ailakki ja metsäkastikka. Lehtokuusama- ja taikinamarja- sekä punaherukkapensaita on siellä täällä. Saarissa pesii mm. tukkakoskelo, kalalokki, laulurastas, peippo ja käpytikka.

Kehittämisehdotuksia: Saaret ja luodot ovat arvokkaita säilytettäviä luontokohteita, jotka lisäävät kylän vesistömaiseman ja luonnon monimuotoisuutta. Monet saarista ovat vanhoja lammaslaitumia. Suurempien saarten hoidoksi sopisi myös laidunnus,

joka lisää aina kasvillisuuden ja eläimistön monimuotoisuutta. Kohteet olisivat esimerkiksi kanootilla tai soutuveneellä vesireittinä kuljettavan luontopolun kohteina oivallisia.

37. Iitulan saari

Kuvaus ja arvot: Iitulan saaria kaskettiin vielä 1850-luvun jälkeen. Saarista noin neljäsosa oli kaskimaita hyvän maaperänsä takia. Saari oli vakituisesti asuttu aina vuoteen 1899, kunnes Ruotsalaisen vedenpinta nousi huomattavan korkealle. Saaren niityt ja pellot jäivät veden alle ja asukkaat joutuivat muuttamaan mantereelle. Iitulan saari on kaivettu halki, jotta saatiin puhkaistua väylä tukinuittoa varten kanavan saneerauksen yhteydessä 1960-luvun alussa.

38. Kymijoen merkittävät ruovikot, luhdet ja kosteikkoalueet

Kuvaus ja arvot: Riihilahden ruovikot ovat linnusto- ja kasvillisuuskohteita. Riihilahti on rehevä ruovikkolahti, jonka pesimälinnustoon kuuluvat muun muassa seuraavat lajit: tukkasotka, haapana, silkkikiukku ja rytikerttunen. Vesi- ja rantakasvillisuus on rehevää. Riihilahden pohjukka on luhtainen ja ruovikkovaltainen lahden pohjukka, joka on paikallisesti arvokas lintukohte. Kohteella on myös kasvistoarvoa. Riihilahden pohjukan reunassa on tie, jonka reunat ovat peittyneet puiden ja vesakkojen taakse. Huovarin luhta on suurelta osin avointa sara-, korte- ja isosorsimovaltaista luhtaa. Reunaosilla kasvillisuus on pensas- ja metsäluhtaa. Kohteen kasvistoon kuuluvat: kiiltopaju, tuhkapaju, vehka, pitkäpääsara, mesiangervo, luhta- ja viiltosara sekä rentukka. Luhdalla pesivät mm. härkälintu ja silkkiuikku. Kohde on myös metsälain mukainen erityisen tärkeä elinympäristö. Ruovikkovaltaisen Murronlahden luhdan pesimälinnustoon kuuluu mm. sinisorsa. Rehevillä lahdilla viihtyvät yleisesti silkkiuikku, härkälintu, sinisorsa, kaulushaikara ja telkkä. Lisäksi paikoin esiintyy laulujoutsen, kanadanhanhi, tavi ja tukkasotka. Riihilahti on linnustollisesti yksi alueen arvokkaimmista alueista.

Kehittämisehdotuksia: Ruovikot ovat arvokkaita säilytettäviä luontokohteita, jotka lisäävät kylän rantamaiseman ja luonnon monimuotoisuutta. Kohteisiin voitaisiin rakentaa maanomistajien luvalla lintutorneja lintujen bongailua varten. Lintutorneille olisi oltava myös selkeät kulkureitit ja autolle pysäköintipaikka. Lintujentarkkailu on mahdollista myös vesiltä käsin.

39. Rapalan synty

Kuvaus ja arvot: Rapalan uistinten historia alkoi vuonna 1936 Lauri Rapalasta ja hänen käsintehdyistä vaapuistaan. Vuonna 1938 ensimmäiset vaaput tulivat myyntiin Osuuskaupan myymälään Kalkkisiin. Rapalan ensimmäinen työtila valmistui vuonna 1948 Riihilahteen. Kysynnän maailmanlaajuinen kasvu alkoi vuonna 1962, kun Life-lehden Marilyn Monroen kuolemasta kertovassa numerossa oli myös artikkeli uistimesta, jota ”kala ei voi ohittaa”. Vuonna 1973 avattiin toinen tehdas Vääksyyn. 1970-luvun alussa melkein jokaisesta Kalkkisten taloudesta joku sai tienestinsä Rapalasta. Uistinten monivaiheista kokoamista tehtiin myös kodeissa. Monesta perheestä isä kävi tehtaalla töissä ja äiti teki kotitöitä. Usein näihin kotitöihin valjastettiin koko perhe. 1991 Riihilahden tehdaskiinteistö Pulikkala myytiin Finlandia-uistimelle.

Kehittämisehdotuksia: Kylään liittyy vahva uistinten rakentamiskulttuuri. Tätä voidaan hyödyntää kalastukseen liittyvän matkailun yhteydessä. Se voi olla tutustumista uistinten tekemiseen, Rapalan historiaan kylässä ja Finlandia-Uistin Oy:hyn.

Katkelma Aleksis Kiven runosta
Keinu

*Nyt kanssani keinuhun käy,
mun impeni, valkeal liinal;
kuin morsian kauniina seisoo vi luonto
iltana helluntain.*

*Heilahda korkeelle, keinu,
ja liehukoon impeni liina
illalla lempeäl.*

*On allamme viherjä maa
ja päällämme sininen taivas,
ja läntinen lehtistä laaksoa soittaa
lintujen laulaes.*

*Heilahda korkeelle, keinu,
ja liehukoon impeni liina
illalla lempeäl.*

40. Riihilahden koulu

Kuvaus ja arvot: Riihilahden koulupiiri perustettiin vuonna 1914 ja koulu rakennettiin vuonna 1916. Koulussa oli kaksi hyvin pitkäaikaista, pidettyä opettajaa 1920-luvun lopulta 1960-luvun puoliväliin. Heidän oppilaisinaan olivat ensin perheiden vanhemmat ja sitten lapset. Koulua käytiin rauhassa pienessä maalaiskoulussa, tosin sota-aika toi lisäväriä koulunkäyntiin, sillä luokassa oli pommituksia karkuun tulleita kaupunkilaisia ja sodan loppuvaiheessa siirtolaisia. Siirtolaisia tuli ja meni, koska viranomaiset siirtelivät heitä paikasta toiseen. Koulu oli kylän keskipiste; siellä pidettiin kylän yhteisiä juhlia ja hartaushetkiä. Koulun toiminta loppui 1975. Vanhassa koulussa (lempinimeltään Finlandia-talo) on toiminut vuodesta 1976 uistinvalmistaja Finlandia-Uistin Oy. Yritys perustettiin vuonna 1963, jolloin veljekset Hannu ja Kalevi Kangas kehittivät Nils Master -tuotemerkin. Yritys toimii myös vanhassa Rapalan tehdasrakennuksessa Pulikkalassa ja vanhassa Mukkusen navetassa. Uistimien kehittäminen jatkuu edelleen. Huolellisen kehitystyön tuloksena uistimiin on syntynyt monenlaisiin vesiin sopivat värit ja uinti. Finlandia-Uistimen merkit ovat vuodesta toiseen ennätyskalarekistereiden kärjessä, oli sitten kyse hauen tai ahvenen kalastuksesta.

41. Noukkahonka

Kuvaus ja arvot: Riihilahden kylään, Noukkahongan mäelle rakennettiin sota-aikana ilmavalvontatorni. Tornissa päivystivät lotat, jotka ilmoittivat keskukseen venäläisistä lentokoneista. Ilmavalvojen tukikohtana oli Ristolán talo, joka oli noin 150 metrin päässä tornista. Noukkahonka on ollut myös vanha tulienpolttopaikka. Tulia poltettiin helatorstaina, helluntaina, vappuna ja juhannuksena.

Kehittämisehdotuksia: Noukkahonka on jo nimenä kiinnostava, puhumattakaan sota-ajasta tai sitä aiemmasta historiasta. Kohde kannattaa tuoda esiin ja opastaa sinne vierailijoita, jos se sopii maanomistajalle. Kohteeseen liittyvät tarinat kannattaa koota yhteen.

42. Riihilahden työväentalo

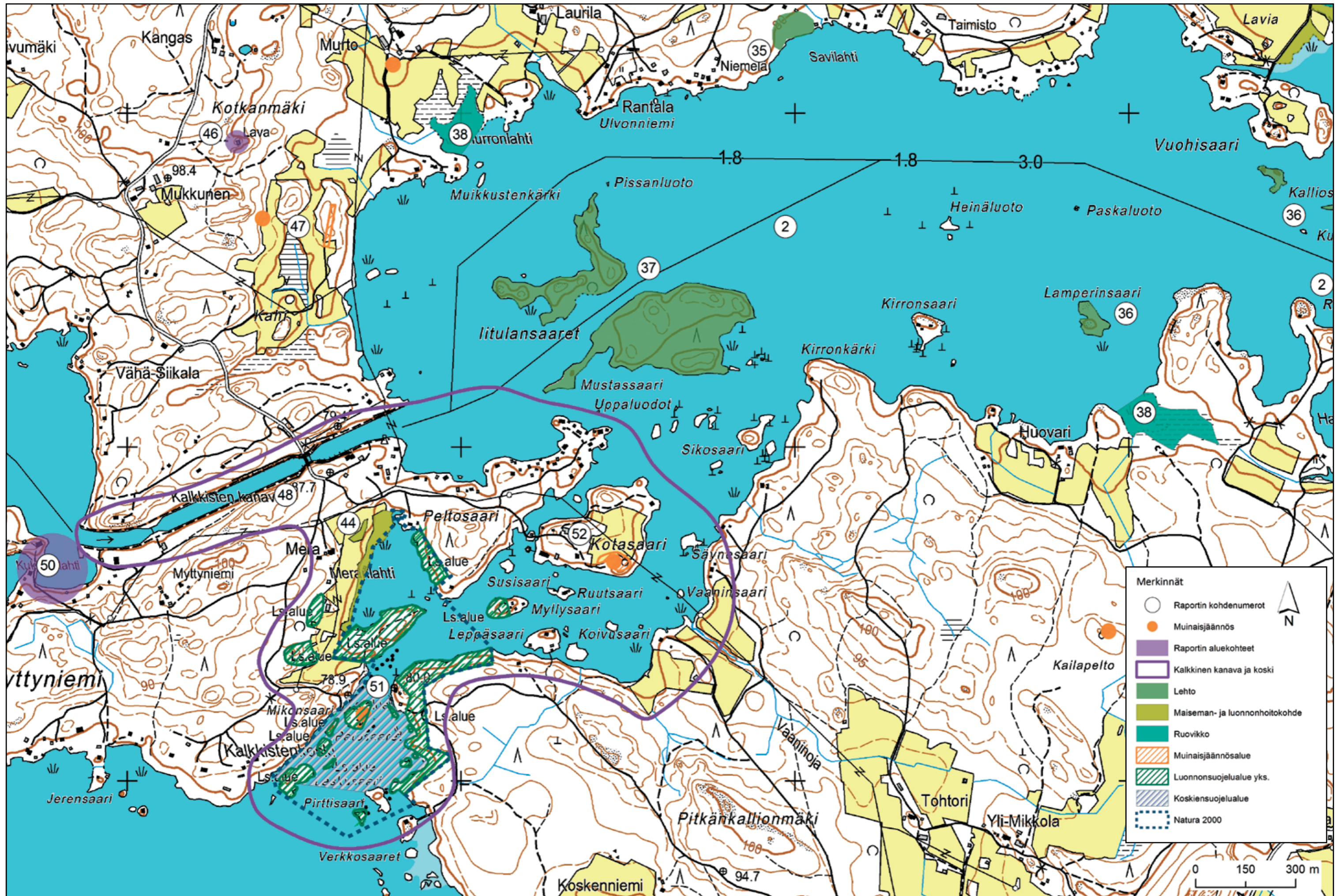
Kuvaus ja arvot: Vuonna 1902 perustettiin Riihilahteen työväenyhdistys. Yhdistyksen taloksi päätyi erinäisten vaiheiden jälkeen keskellä kylää oleva Heralan tilan talo. Työväentalolla pidettiin tansseja ja iltamia ja näytettiin eläviä kuvia ja teatteriesityksiä. Yleensä erilaisiin illanviettoihin liittyen myös tapeltiin. Tappelut olivat eräänlaista urheilua ja huvia. Riihilahden ja Vähä-Pulkkilán miehet koettelivat voimiaan keskenään ja saattoivat myös Särkijärven miehet tulla vierailulle tappelu mielessä. Nykyisin Herala on yksityiskäytössä.

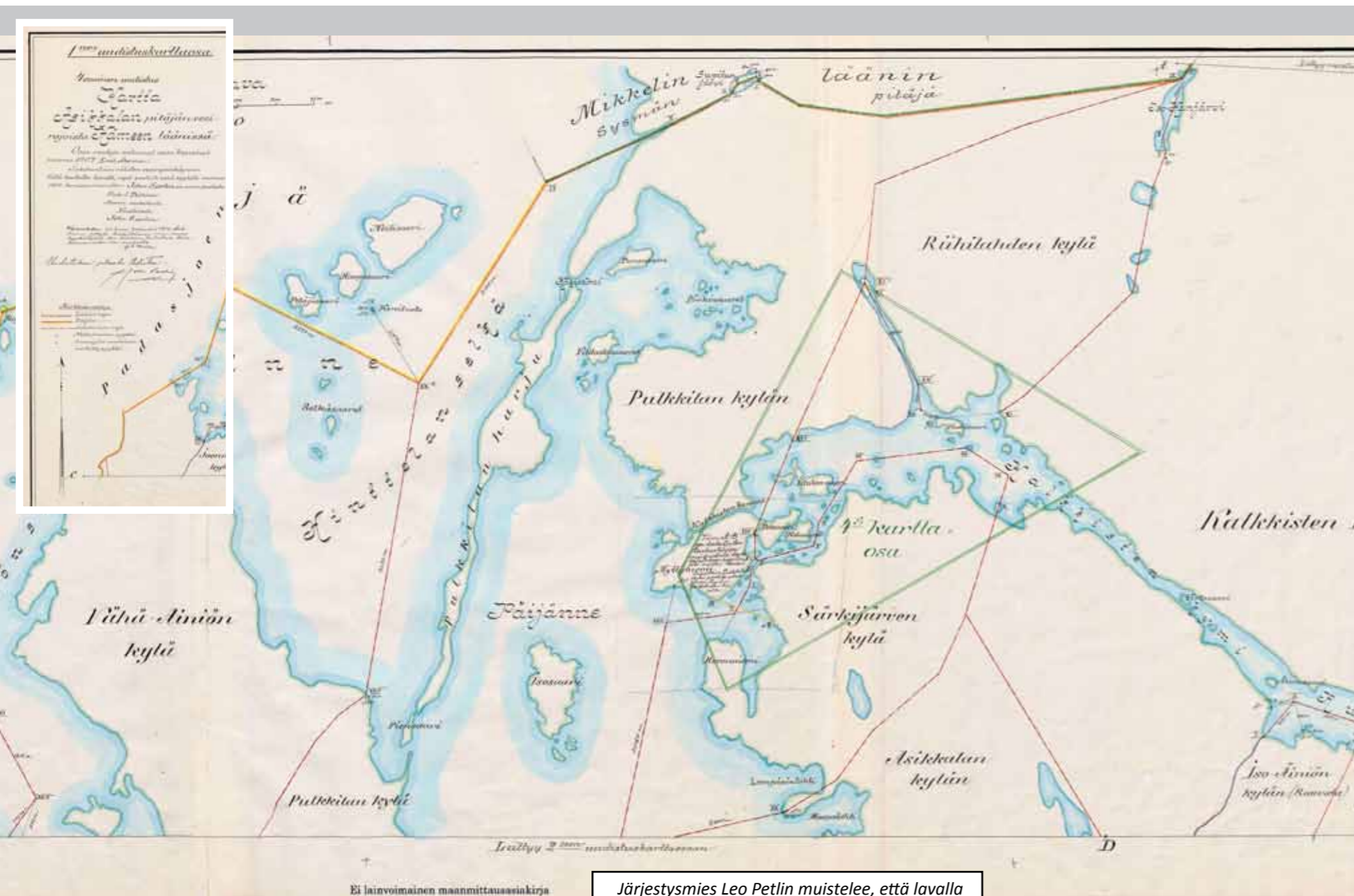
43. Muut kokoontumispaikat

Kuvaus ja arvot: Nuorten kokoontumispaikkoja kylässä oli useita 1800-luvun lopulta aina 1950-luvulle. Sillanpään yläpuolella oli keinukallio, jossa oli ympärimenevä keinu. Keinukalliolla poltettiin myös tulia ja leikittiin piirileikkijä. Myös Hörynmäellä Pelto-lankalliolla oli tulienpolttopaikka ja Somerolle vievän tien laidassa ennen Mattilaa on ollut kohtaus- ja piirileikkipaikka. Myös Pässinsaaressa on poltettu tulia. Riihilahden ja Vähä-Pukkilán kylien välissä oli ennen ruiskukoppi. Myös siihen muotoutui ajan saatossa tapaamispaikka. Kanavan risteyksessä oli 1930 ja -40 -luvuilla nuorison kokoontumispaikka. Siitä lähdettiin tansseihin Kalkkisiin tai Sysmän suuntaan.

Kehittämisehdotuksia: Myös Riihilahteen olisi mahdollista muodostaa Kylän tarina -polku. Kylässä on ollut paljon toimintaa ja siitä kertovat nämä monet tapaamispaikat. Tapaamispaikkoihin liittyy varmasti monia hauskoja tarinoita, joita voidaan kertoa polun varrella.

Ei lainvoimainen maanmittauskirja

Järjestysmies Leo Petlin muistelee, että lavalla oli joskus erittäin hurja meno päällä järjestysmiehen näkökulmasta katsottuna. Joskus oli oikein hurjistunut mies vedettävä pahimman vimmatumisen ajaksi köydellä mäntyyn kiinni. Välillä uhattiin tasata järjestysmiehen nenä.

Vähä - Pulkkilan kulttuurimaisema

44. Vähä - Pulkkilan maisema

Kuvaus ja arvot: Vähä-Pulkkilan tiemaisema on pienpiirteistä ja metsäistä. Vaikka tiet kulkevat lähellä vesistöjä, on vesistönäkymiä vain muutama. Peltoaukeat ovat pieniä ja ne ovat hajallaan kylän alueella. Alasen lahden eli Pitkälahden maisema on tärkeä avoin vesistömaisema Kalkkistentien varressa. Vähä-Pulkkilan kantatilat sijaitsivat alun perin Pulkkilassa ja niiden metsät ja niityt olivat Vähä-Pulkkilassa. Isojaon ja uusjaon aikana osa taloista siirrettiin Vähä-Pulkkilaan ja alueella on ollut myös torppia. Vuonna 2011 tehdyn Päijät-Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivytysinventoinnin tuloksena ehdotetaan Kalkkisten ja Riihilahden liittämistä Kurhila - Pulkkilan valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen, uusi nimiehdotus on Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaarimaisemat.

Kehittämisehdotuksia: Peltojen ja tien väliset vesakot tulisi säännöllisesti poistaa. Ne tekevät nopeasti maisemasta hoitamattoman näköisen. Pitkälahdessa on tärkeää huolehtia, että vesistönäkymät säilyvät tiemaisemassa. Erilaiset maisemapuut kannattaa tuoda esiin raivaamalla niiden ympäristöä.

45. Sulunpohjan mylly ja saha

Kuvaus ja arvot: Sulunpohjan mylly ja saha sijaitsivat Vähä-Pulkkilan Myllyjoassa Lälän pohjukassa. Uomaa oli kaivettu lapiota ja kankea käyttäen. Tarkoituksena oli myös saada vesiyhteys Päijänteeltä Kymijoen. Myllylaitos oli tarkoitus saada toimimaan vesivoimalla. Veden virtaus oli kuitenkin niin heikko, ettei vettä riittänyt kaikkina aikoina tarpeeksi. Myllyn omistaja Ristola jauhoi myllyllään 1900-luvun alussa. Antero Katajainen osti tontin ja siitä alkoi uusi aika. Sulunpohjan myllyyn hankittiin Viipurista valtaisa imukaasumoottori eli häkämoottori. Myllyn puksutus kuului kauas lähikyliin. Sahalla oli muun muassa raamisaha, höyläkone ja pärehöylä. Nikolai Taipale osti myllyn ja sahan vuonna 1930 ja taas mylly kehittyi. Hänen aikana tulivat Myllyjojan pystyturbiinit. Sulunpohjan myllyn ja sahan toiminta loppui 1950-luvulla. Silloin kenttäsiirkelit ja kotitarvemyllyt veivät työn ja kannattavuuden. Sulunpohjan mylly oli vuosikausia hyvin merkittävä lähiympäristön kylien palvelija ja kehittäjä.

Kehittämisehdotuksia: Osa myllyn rakenteista on vielä havaittavissa maastossa. Niitä voidaan tuoda esiin, jos kohteesta halutaan kertoa esimerkiksi vierailijoille. Syvän Myllyjoja tulisi tuoda paremmin esiin tiemaisemassa.

46. Mukkusten tanssilava Vähä-Pulkkilassa

Kuvaus ja arvot: Vähä-Pulkkilan pienviljelijäosaston ideasta perustettiin Mukkusten tanssilava. Järjestö oli aktiivinen huvitilaisuuksien järjestäjä. Lava rakennettiin talkoilla vuonna 1932 peruskivien ja kiviopilaerien päälle. Ensimmäisen kerran lavalla tanssittiin jo rakentamivuonna. Mukkusten avolavasta tuli hyvin suosittu tanssipaiikka. Mukkusten lavalla tanssittiin joka viikonloppu ja yleisömäärä saattoi nousta 200:aan. Vuosien aikana lavaa jouduttiin suurentamaan koosta 8 x 8 metristä kokoon 10 x 10 metriin. Samalla se katettiin ja siihen tehtiin orkesterikatos ja koko lava katettiin myöhemmin. Lava on edelleen voimissaan ja siellä järjestetään muun muassa kylän yksityiset ja perinteiset juhannusjuhlat ja -tanssit.

Kanavan laidalla on Ilmari Unhon ohjaama suomalainen elokuva vuodelta 1949. Se on Martti Katajiston elokuva, joka tavoittelee herkkiä tunnelmia. Se perustuu rivoon kansan- tai rekilauluun Palpankilli. Elokuvasa Katajiston esittämä ylioppilas-Eerikki pestautuu kesäksi tukkilaisten hinaajaan. Juhannuksena hän kohtaa nuoren Palapan Kirstin, jonka menneisyydestä löytyy värisyttävä tragedia. Laulu viittasi Laitilan kanavaan, mutta elokuva kuvattiin Kalkkisissa. Aikalaisarvioissa suhtautuminen elokuvaan oli kohtalaisen myönteistä. Lähtökohta, rekilaulut, nähtiin pääosin hyödyntämättömänä kulttuuriaarteena. Raoul af Hällström kiittää myös aiempiin elokuviin verrattuna aiheen kultivoitunutta käsittelytapaa. (elonet.fi / Kanavan laidalla).

47. Kahin historiallisen ajan kivirakenne ja Murron kivikautinen asuinpaikka

Kuvaus ja arvot: Jo kadonneessa Kahin talossa on ollut vanhaa talonpoikaisasutusta Kanavan kulmalla. Kahin vanhan tilan paikkeilla on mielenkiintoinen kivimuuri. Kivirakenne sijaitsee Kalkkisten kanavalta pohjoiseen, kanavalle vievän tien itäpuolella. Kohde on kuusimetsässä, lähellä pellon laitaa. Kylmämuurattu kivimuuri on noin 100 m pitkä ja lähes suora. Päältä tasainen muuri on noin 1,3 m korkea ja leveys vaihtelee noin 50-120 cm. Muuri on rakennettu maakivistä, jotka kokonsa puolesta on voitu käsin nostaa paikoilleen. Kivirakenteen alkuperää tai käyttötarkoitusta ei tunneta.

Murron kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Muikkustenniemen johtavan tien itäpuolella, noin 240 m päässä Murronlahdesta luoteeseen. Alue on loivasti koilliseen laskeva peltoalue. Asuinpaikka sijaitsee kivisen pellon korkeimmalla kohdalla. Paikalta on inventoinnin yhteydessä löydetty kvartsi-iskoksia.

Kehittämisehdotuksia: Muinaismuistolaki suojelee kiinteitä muinaisjäännöksiä. Lain mukaan ”Kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Ilman tämän lain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty”. Muinaismuistolaki rauhoittaa kaikki lain piiriin kuuluvat kiinteät muinaisjäännökset automaattisesti.

Kalkkisten kosken ja kanavan seutu

48. Kalkkisten kanava

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten koski tutkittiin perusteellisesti vuosina 1859-61, jotta saataisiin kulkuväylä Päijänteeltä Kymijokeen. Hallitus ehdotti Kalkkisten kosken kanavointia vuosien 1863-64 valtiopäivillä osana Kymijoen kulkuväyläsuunnitelmaa. Seuraavan kerran asiaa pohdittiin vuoden 1867 valtiopäivillä. Porvarissääty kuitenkin äänesti kanavointia vastaan. Samoin kävi vuoden 1872 valtiopäivillä. Porvarissääty ei kokenut kanavaa tukinuiton takia tarpeellisena, koska tukit uivat myös koskessa. Mutta Vääkсын kanavan rakentamisen jälkeen ja laivaliikenteen lisääntymisen myötä tuli kanavan toteuttamiselle kasvavaa tarvetta. Sen katsottiin helpottavan tukinuittoa Kymijoessa ja lisäävän liikennettä myös Vääkсын kanavassa. Tie- ja vesiylikululaitosten ylläpito teki oman anomuksen kanavan rakentamisesta. Ylläpito laati suunnitelman mukaan kanava sijoitettavaksi kosken pohjoispuolelle Päijänteen Kukkapohjalahden ja Ruotsalaisen Huhmarin pohjalahden välille. Se ei kuitenkaan toteutunut.

Kalkkisten yksisulkuisen kanavan valmistuminen vuonna 1878 laajensi Päijänteen laivaväyliä itään. Vanhan kanavan aikaan alueella kuvattiin Kanavan laidalla -elokuva. Elokuvasa onkin mahdollista nähdä Kalkkisten kanava vanhassa kauniissa ilmiössä. Kanavan liikenne oli vilkasta 1910-1930-luvuilla, jolloin kanavasta kulki noin 2000 alusta vuodessa. Hiljaisin ajanjakso on ollut 1950-luvulla, mutta nykyisin kanava on vilkkaassa käytössä. Ensimmäisen kerran kanavaa korjattiin jo 1890-luvulla lahonneen puusulun takia ja seuraavan kerran oli 1930-luvulla suurremontti, jolloin taas korjattiin puuosat. Kanavan viimeiset uudistustyöt valmistuivat vuonna 1965 ja sen nykyasu on tältä ajalta. Tukkien nippu-uitto siirtyi uudistuksen jälkeen varsinaiseen kanavaan. Yli kilometrin pituisen ja 20 metriä leveän Kalkkisten kanavan 500 metriä pitkä sulkua on Suomen suurin. Kosken reunassa sijaitsevaan entiseen nippu-uittoväylään rakennettiin Päijänteen vedenjuoksua säätelevä pato. Kalkkisten kanava on maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö.

Kalkkisten kanavan reunalla oli kanavakasöörin mökki ja kotipuutarha. Kanavakasöörinä toimi Albert Tötterman 1900-luvun alkupuolella. Hän oli omistautunut työnsä lisäksi omena- ja hedelmäpuiden jalostukseen ja kasvimaan hoitoon. Hän oli elämänta-

Keski-Suomi 31.8.1878 nro 70 sivu 3

Lennätinsanoma

Keski-Suomelle.

Lahtis kello 9 e.pp.

Kalkkisten kanawan awajaisiin lähdimme Lahdesta musiikin puhalttaessa. Wäkeä ei täältä seurannut paljon, kenties sateisen ilman takia, mutta Wääksystä tuli lukuisa joukko, myöskin säätyläisiä. Kalkkisiin tullessamme kajahteli terwehdyslaukauksia ja satoja ihmisiä tulwaili rannalle. Päiwällinen syötiin mäellä. Kaikki oli kaunistettu. Maljoja esiteltiin 4: kanawan toimittajille Frosterus'elle ja Ammond't'ille, Heinolan kaupungille ja laiwa Heinolan omistajille. Heinolaan lähtiessämme taas laukauksia. Matka mitä kaunein pitkin Ruotsalaista. Ihastuttawan ihanat harjut Ruotsalaisen rannikoilla kaikuiwat laulusta ja musiikista. Heinolaan tullessa saluutit ja kaupungin wäki wastassa seppelöidyllä sillalla. Paluumatka laiwalla Heinolasta Lahteen oli hupainen ja laiwa täpösen täynnä wäkeä.

Päivälehti 21.10.1890 nro 244 s. 3

– Miljoonajuhla. Tukkipuitten uitto Kymijoessa loppui tältä kesältä t.k. 15 p:nä. Wanha tapa on, että tukkimiehille pidetään kemut, jos kesässä laskettujen tukkien luku nousee miljoonaan. Kun nyt Kymin lauttaus-yhtiön 2:nen osasto on Kalkkisten koskesta tänä kesänä laskenut 1.176.101 ja Jyrängöstä 1.376.517 puuta, niin päästiin nytkin miljoonajuhlan wiettoon. Se tapahtui, kertoo Jyr., Kalkkisissa ja oli siellä silloin ainakin satakunta henkeä, joista 80:een päällys- ja työmiehiä, muut naisia. Myöhään yöhön juhlittiin, iloittiin ja tanssittiin, naisten puutteessa useinkin miehet keskenään.

paradikaali. Hän kehitti viljelyä, oli vaihtoehtoisten parannustapojen, luonnonlääketieteen harrastaja ja tutkija. Hänen puutarhaneuvoillaan oli kysyntää kyläläisten parissa. Hän vaati usein kasvisruokaa, hän korosti vihannesten ja hedelmien merkitystä. Ennen Kalkkisiin muuttoaan hän oli käsityön ja kuvaamataidonopettaja.

Kehittämisehdotuksia: Kanavat ovat kiinnostavia vierailukohteita, kuten Kalkkisten kanavakin. Kanavan historian voisi tuoda esiin esimerkiksi suunnittelemalla opastetun kanavapolun. Kanavasta löytyy varmasti vanhoja valokuvia ja piirustuksia, joita voisi hyödyntää opastauluissa. Kanavapolku tulisi yhdistää Kalkkisten koskeen polulla alueen hallinnoijan luvalla, sillä näiden kahden kohteen historia nivoutuu yhteen. Kalkkisten koskeen voisi tutustua myös Särkijärven puoleiselta reunalta.

49. Uittojen aika 1700-luvun alusta 1960-luvulle

Kuvaus ja arvot: Vuonna 1857 säädettiin laki, joka salli sahoissa höyryvoiman käytön vesivoiman ohella. Vuonna 1861 poistettiin puutavaran käyttömääriä koskevat rajoitukset. Tästä alkoi sahojen voimakas rakennuskausi, joka keskittyi Kymijokilaaksoon. Kymijokilaaksossa jo 1600-luvulla vesivoima pyöritti sahoja ahkeraan ja näin 1700-luvun lopulla Kymijokilaakson sahateollisuus oli suurempi kuin koko muun Ruotsi-Suomen. Ainoan puutavaran kuljetusreitit tarjosivat siihen aikaan vesistöt. Vuonna 1871 joen alajuoksun sahat aloittivat yhteisuitot, puuta tuli Päijänteen ja Keiteleen alueelta. Uitto tapahtui aluksi irtopuu-uittona puroilla, joissa ja järvissä. Puut olivat metsänmittaisia ja kirveellä kaadettuja. Usein puut kerättiin puomituksella kierrettyihin kehälauttoihin. Nämä avattiin kapeikoissa ja virtapaikoissa ja kasattiin taas virran jälkeen yhteen. Tämä tapa vaati runsaasti työvoimaa. Alkuun uitot tapahtuivat urakkoina, joissa pieni ydinryhmä kulki uiton mukana aina latvavesiltä tehtaan vesivarastoon saakka. Kapeikoissa ja virtapaikoilla tarvittiin aina paikkakunnalta lisätyövoimaa, tällaisia paikkoja Kalkkisissa ovat olleet Karisalmi, Kalkkisten koski ja Virtosaari. 1900-luvun molemmin puolin ryhdyttiin kokeilemaan tukkinippujen uittoa hinaamalla. Se tehosti uittoa, eivätkä uitot olleet enää niin pahasti säiden armoilla. Vuonna 1912 Kalkkisten kanava syvennettiin nipunuittosyvyyteen. Pääosa nippu-uitosta säilyi kuitenkin kosken puolella kunnes kanavan laajennus valmistui 1965 ja uitto siirtyi kokonaan koskelta kanavalle.

Nippuina tukkeja uitettiin Vuolenkoskelle aina 1960-luvulle saakka. Uitot olivat seudulla merkittävä työllistäjä 1960-luvulle saakka ja siitä maksettiin huomattavasti parempaa palkkaa kuin maataloilla. Riihilahden rannat ovat olleet aikoinaan kokonaan puutavaran laskupaikkoja ja varastointipaikkoja. 1960-luvulla alkoi yleistyä puutavaran kuljettaminen kuorma-autoilla, teiden kunto parani ja rakennettiin runsaasti metsäautoteitä. Puiden kuljetus siirtyi teille ja lopetti pikkuhiljaa uitot. Nykyisin proomut hakevat puut saaristakin.

Kun uitto alkoi Kalkkisissa

Vuosi 2002 jäi historiaan Etelä-Päijänteen ja Kymijoen uiton päättymisvuotena. Tosin pieniä puueriä uitetaan saarista vastaisuudessakin, mutta perinteinen suuruitto päättyi kesän 2002 lopulla, kun viimeiset nippujonot soluivat Kalkkisten kanavasta kohti Voikkaata. Kyse ei ole mistään aivan vähäisestä tapahtumassa seudun vesiliikenteessä, sillä uittoa Kalkkisten koskessa ja kanavassa kesti ainakin 160 vuotta. Wääksyn kanavassa uitto loppui jo 1980-luvun jälkipuoliskolla.

Mihinkään historioihin ei näytä olevan kirjattu, milloin tukinuitto Päijänteellä oikein alkoi. Keski-Suomen ikimetsiä kuitenkin hakattiin Päijänteen pohjoispäähän nousseiden ja toisaalta Kymijoen varrella olevien sahojen tarpeisiin ainakin jo 1830-luvulla.

Lehtiutinen vuodelta 1856 kuvasi liikenteen vielä vähäiseksi Päijänteellä:

Uittomies

Nuorena miehenä ollessain
 koskella tukkitöissä
 mä vietin aikaa, aikaa rauhaisaa
 ei kiirettä, ei turhaa työt lain
 Virta niput alas auttamatta toi
 miehet, tukkilaiset osas oikein ohjata
 virran metkut kaikki tuntien
 Vain joskus ruuhkat pienet
 taikka sumat suuremmat
 voi kiireen tehtä päivään yllättäin
 Päivät aurinkoiset, kauniit keväiset
 kuuluivat kuin huomaamatta
 huomaamatta päivät sateisetkin meni
 Päivässä jokaisessa, oma hohtonsa oli
 oli joskus kiistaa sekä kilpailua
 kuka nopeimmin saareen selvisi
 ruokatuntia viettämään, loikoamaan
 siellä parhaat kaskut, jutut hurjimmat
 jermut vanhat kertoili

Joku koskeen melkein hukkunut ois
 ellei toinen niin rohkea auttanut pois
 Joku niin taitava tukilla sestomaan
 toinen niin vahva, junttaa nostamaan
 Kaikki tosina kerrottiin, uskottiin
 tarinat samat toinen uutena kertoili
 vain sankarit vaihtuivat, tietenk
 lkänsä uitoissa mukana olleet
 ukot, paljon elämää nähneet
 niin hienoja luonteita, partasuut
 Paljon vitsejä, viisauksia elämän
 sieltä mukaansa sai jokainen
 vaikka kertojat ei kouluja käyneetkään
 luonto, maisemat ja kuohut kosken
 opin kaiken on varmaan antannut
 Kesä nopeaan niin kulki pois
 sataa syksyä ilmassa aistia voi
 ikävää tyhjää, mieleen myös sataa.
 Taas loppuu uitot, alkaa toiset työt
 muistoissa kesän työt yhteiset
 ehkä taas keväällä jatketaan.

Oiva Nurminen

Hämäläinen lehti kertoi Asikkalassa syyskuussa 1862, miten kävi Ummeljoen sahan lautalle: "Wiime perjantaina ja lauantaina puhalteli tulli wähän tuimmemasti Pulkkilan salmella tukin laskijoille, huhtoen haikua päästä poloisten poikain; jotka kylläntyneitä ikävään työhönsä toisinaan rupesivat riemu-juhlaa pitämään, ennekuin kuin Ummeljoelle pääsewätkään ja sitovat lautansa kiinni, tieten päiwiä kyllä piisaawan; mutta tuuli kuin aina on ahkera ollut, päästi puol' mit irti ja laski lautat wallallensa, joten tukit tulwamaan riensivät ale Kalkkisten koskesta, oikein hypellen ilosta itseksen, niin kuin hywin juotettu wasikka karsinasta päästyään.

Esko Pakkanen, 2004. Antaa pölkyn juosta - pieni kirja uitosta.

”Sen aaltoja halkoo vain muutama tukkilautta ja muutama laiva.” Kovin paljon ei tukkilaittoja vielä tuohon aikaan voinut Päijänteellä kulkeakaan, sillä sahojen toiminta oli lailla ankarasti säännöstelty ja toisaalta yhden tukkilautan kuljettaminen jostain Saarijärven vesiltä Ummeljoen sahalle Anjalaan saattoi viedä kolme kesää, joista yksi kului Päijänteen ylittämisen Haapakoskelta – nykyiseltä Vaajakoskelta – Kalkkistenkoskelle.

Sama miesjoukko hoiti koko uiton alusta loppuun käyttäen vain pahimmissa paikoissa apuna paikallista työvoimaa. Päijänteen yli tukkilautta tuotiin varppaamalla. Pontuulle – tukista kootulle ponttonille – oli rakennettu vorokki eli pystykela, jota pyöritti hevonen tai kaksi. Hamppuköyden päässä oleva varppiankkuri vietiin veneellä köyden mitan päähän ja pudotettiin pohjaan. Hevosen kiertäessä köyttä vorokille siirtyi ponttuu ja sen perään kiinnitetty lautta eteenpäin kohti ankkuria. Sama toistettiin lukemattomia kertoja, ennen kuin lautta oli vedetty Päijänteen pohjoispäästä järven eteläpäähän.

Suuria piirilauttoja varpattiin pontuulla, jossa vorokkia kiersi kaksi hevosta. Lautan keulassa kootaan paksua hamppuköyttä kiepille sitä mukaa kun vorokki vetää sitä ylös. Venettä tarvitaan varppausankkurin viemiseen seuraavaa varppausta varten.

Leopold Toppelius, Päijänteen ensimmäisen höyrylaivan, siipiratasalus Suomen kapteeni arveli, että höyryn avulla varppaus hoituisi helpommin ja nopeammin. Hän suunnitteli ja tilasi Päijänteelle pienen siipirataslaivan, joka varppasi tukkilauttoja höyryn voimalla. Toppeliuksen varppaaja aloitti työnsä kesällä 1863. Nimeltään se oli Ensimmäinen. Paitsi Päijänteen, se saattoi olla jopa maailman ensimmäinen höyryvarppaaja, koska sitä esiteltiin tekniikan lehdissä Englantia myöten. Seuraavana vuonna Toppelius hankki jo toisen samanlaisen aluksen. Johdonmukaisuuden vuoksi se sai nimekseen Toinen. Leopold Toppelius oli syystäkin ylpeä keksinnöstään. Hän kehuu, että kun tukkilautan kuljetus Päijänteellä oli tähän asti vienyt koko kesän, hänen höyryvarppaajansa selvisi samasta tehtävästä 8–10 päivässä. Lautassa oli noin 6 000 tukkia.

Höyryvarppauksesta käynnistymisestä huolimatta Päijänteellä liikkui vielä vuosia myös hevoskierrolla toimivia varppaajia. Ne olivat myös pitkään 1900-luvulle käytössä pienillä järvillä esimerkiksi Vesijaolla, minne höyryalusta ei kannattanut viedä.

Sahateollisuus nousi kukoistukseen 1860-luvun alussa. Vuonna 1857 annettiin lupa höyrysahtojen perustamiseen ja vuonna 1861 vapautettiin sahateollisuus kaikista rajoituksista. Sahoja perustettiin kaikkialle ja Päijänteen vesistön alueella olevissa pitäjissä syntyi suuri tukkiliike.

Asikkala ei tosin tästä liikkeestä päässyt osalliseksi, sillä pitäjän metsät olivat surkeassa kunnossa. Vuonna 1850 tehdyssä valtakunnallisessa selvityksessä todettiin, että tukkipuita oli Asikkalassa niukasti, Hämeen läänin puoleisessa osassa – pitäjän länsilaidalla – oli puutetta jopa poltto- ja kotitarvepuusta.

Mutta olihan uitossakin tekemistä. Lauttaus Päijänteen yli ja uitto Kymijokea pitkin Kotkaan perustetuille sahoille muodostui niin vilkkaaksi, että vuonna 1873 aloitettiin yhteisuitto. Syntyi Kymijoen Lauttausyhtiö, myöhempi Kymijoen Uittoyhdistys. Yhteisuitossa eri sahojen tukit uitettiin yhdessä ja eroteltiin vasta joen suulla oikeille omistajilleen. Heti ensimmäisenä yhteisuiton kesänä laskettiin Kalkkistenkoskesta 472 000 tukkia, kaksi kesää myöhemmin jo 915 000. Työtä oli paikkakunnan miehille tarjolla koko kesäksi. Käkisalmissa työskenteli viisi miestä, Käkisalmen ja Kalkkisten väliä seilasi 12. Kalkkisissa uitti 25 miestä ja siitä eteenpäin Heinolaan asti tarvittiin 36 miestä. Ja tarvittiinhan hevosiaakin, sillä lyhyet välit varpattiin hevosvorokilla. Nyt kun tuo yli

160 vuotta kestänyt kuljetustapa on jäänyt historiaan, olisi korkea aika koota kaikki uittomuistot ja tarinat talteen jälkipolville.

Lauri Murasen tekstiä mukaillen

Kehittämisehdotuksia: Alueen uittohistoria on mielenkiintoinen. Siihen liittyy myös esim. Kelventeen ja muiden saarten ja rantametsien laajat aukkohakkuut ja Kymijoen sahatteellisuus. Itse savotat ja uitot työllistivät valtavat määrät metsätyömiehiä ja uittotyövoimaa koko Päijänteen seudulla. Aihepiiriin liittyy runsaasti tarinoita ja paikkoja. Uittoajasta voisi saada mielenkiintoisen ohjatun reitin, johon voisi tutustua vesistöä pitkin. Nykyisessä sataman rannassa, entisessä lossirannassa on ollut tukkien veteenlaskupaikka. Tukkilaisromantiikka tarjoaa myös mahdollisuuksia erilaisiin tapahtumiin, kesäteatteriin ja perinnetaidonäytöksiin. Kylän tarinoiden taitajilta voisi kerätä tietoa teemoittain. Esimerkiksi kaikki vesistöön, uittoihin ja rantoihin liittyvät asiat tulisi tallettaa.

50. Huvilakulttuuri kosken ja kanavan alueella

Kuvaus ja arvot: 1900-luvun alussa ei Vähä-Pulkkilassa tai Pulkkilan harjulla ollut yhtään huvilaa tai kesäasuntoa. Kasvaneen laivaliikenteen myötä kanavan lähettävälle syntyi 1910-luvulta lähtien huvila-asutusta, mm. kanavan pohjoispuolella sijaitseva Mäntyniemi 1920-luvulta. Muita kylän puuhuviloita ovat olleet muun muassa Kaunisniemi, Käkisalmi, Velhoniemi, Suvantola, Kotkanhamina, Korpela ja Koivuranta. Viikatteenniemessä on neljä vanhaa huvilaa 1920 ja -30 luvuilta. Kaunisniemessä oli tapana viettää Unikeonpäivää. Silloin pidettiin kesäkutsut, joihin oli pyydetty muiden huviloitten kesävieraat ja kyläläiset. Kaunisniemessä vieraili usein näyttelijöitä, sillä omistaja Einar Laos toimi Kansallisteatterin korva-, nenä- ja kurkkulääkärinä. Huvilan vieraita olivat muun muassa Ansa Ikonen sekä Joel ja Jalmari Rinne. Joel ihastui vastapäiseen tonttiin ja sinne rakennettiin hänen huvilansa Velhoniemi.

Vanhat huvilat sijaitsivat usein laivareittien ja kanavien tuntumassa muodostaen paikoitellen useamman huvilan yhdyskuntia. Yleisesti huvilarakentamisen esikuvina olivat herraskartanot ja italialaistyypiset renessanssihuvilat. 1800-1900 -lukujen vaihteessa tyyleinä yleistyivät kansallisromantiikka ja jugend. 1900-luvun alkupuolella yleistyivät myös pienemmät ja tyyllisesti niukemmat muutaman huoneen puolitoistakerroksiset satula- tai taitekatolla varustetut villat. Merkittäviä huvilayhdyskuntia ovat Pulkkilanharju ja kanavien ympäristöt Asikkalassa. Huvilakulttuuri oli tuolloin herrasväen kiirettöntä kesänviettoa maalla. Kesän viettoon kuuluivat mahonkiset veneet ja purjehtiminen.

Huvilat edustivat usein ympäristöstään hyvin eroavaa yläluokkaista kulttuuria. Huvila elämä vaati ympärilleen ulkoiset puitteet. Muuttumattomuutta ihannoiva huvilakulttuuri säilytti vanhoja arvoja ja asenteita. Huviloilla vaalittiin perinteitä ja traditioita. Päivän rytmitys saattoi olla hyvin tarkkaan suunniteltu. Useat huvilat säilyivätkin menneen ajan näyttämöinä, yksittäisinä saarekkeina ympäröivän nopeasti muuttuvan yhteiskunnan puristuksissa. Ennen huvila-aikakautta oli kylässä elävä kesävieraskulttuuri. Jo 1900-luvun alussa kyliin tuli kaupunkilaisia, jotka halusivat nauttia maaseudusta. Heitä saapui muun muassa laivoilla Kalkkisiin. Kesävieraat asuivat vieraina paikallisten kodeissa ja ulkorakennuksissa. Kesämökkit eivät silloin vielä olleet yleisiä.

Kehittämisehdotuksia: Alueen huvilat ja kesävieraskulttuuri muodostavat jo kadonneesta elämänmuodosta kertovan historian kerrostuman. Huvilat ovat yksityiskoteja, mutta ne ovat kiinnostavia ja ne voisivatkin avata ovensa esimerkiksi avoimien puutarhojen päivinä tai muissa vastaavissa tilaisuuksissa riippuen toki omistajien innokkuudesta esitellä kohteita. Aihepiiri avautuisi myös mahdollisella kanavapolulla.

51. Kalkkisten koski

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten koski on Etelä-Suomen ainoa vapaana virtaava koski. Päijänteeseen vedet laskivat pitkään vain Kalkkisten kosken kautta Itämereen. Kosken perkaaminen oli esillä jo 1700-luvun alusta saakka sen liikenteellisesti merkittävän sijainnin takia. Aikoinaan koko Kymijokea oltiin kanavoimassa. Ratkaisuksi liikenteelliseen ongelmaan tuli Kalkkisten kanavan rakentaminen. Kalkkistenkoski on arvokas rakentamattoman koskialueen ja vanhan metsän muodostama kokonaisuus, joka on suojeltu voimalaitosrakentamiselta koskiensuojelulla. Kosken rantojen ja pienten saarten metsät ovat lehtipuuvaltaisia sekametsiä. Koko niemenjärki kasvaa runsaasti metsälehmusta. Alue on erittäin harvinaiselle valkoselkätikalle sopiva elinympäristö. Muita lajeja alueella ovat: saukko, liito-orava, kivisimppu, pikkutikka, merimetso, koskikara ja pyrstötiainen. Kalkkistenkosken sulissa viihtyy talvella telkkä, koskelot, laulujoutsen ja koskikara. Usein alueelta on havaittu vieraita merimetsoja. Koski on alueen linnustollisesti arvokkaimpia alueita. Kalkkisten koski on ollut luonnollisesti aikanaan myös paikallisten vesimyllyjen paikka, enimmillään koskessa oli kolme myllyä. Kalkkisten koskessa oli ylämylly ja Kotasaaren kupeessa alamyly. Puutavaran uittoväylänä koskea käytettiin jo 1850-luvulla.

Kalkkistenkoskessa sijaitsevassa Mikkosaarella on koskenperkausryötkiöitä vuosilta 1826 ja 1832-37, jolloin Päijänteeseen pintaa laskettiin neljä jalkaa. Mikonsaarella on lisäksi kivistä muotoiltu syvennys sekä aitamainen rakennelma, joita on voitu käyttää tilapäisinä nuotiopaikkoina.

1880-luvulla Kalkkisten koskesta tuli harrastelijakalastajien kohde. Kalkis Fiske- och Jaktklubb (Kalkkisten kalastus- ja metsästysklubi) -niminen yhdistys vuokrasi kosken alueen kalastus- ja metsästysosoikeudet virkistyskäyttöön. Vuokrasopimusta on pidetty voimassa jo pitkälti toistasataa vuotta ja Kalkkisten kosken osakkaiden jakokunta ja sen osakkaat saavat nauttia vuokratuloista ja niistä jaettavista osuusmaksuista. Vuokralainen huolehtii myös vuokraamansa alueen kalataloudesta tekemällä mm. merkittäviä kalaistutuksia.

52. Kotasaari

Kuvaus ja arvot: Kalkkisten kosken äärellä sijaitsevalta Kotasaarelta on tehty kivi-, pronssi- ja rautakautisia löytöjä. Kotasaaren rannassa on 1800-luvulta oleva entinen uittoyhdistyksen talo. Eräs kampakeraamisen kivilaudan edustava esimerkki on Kalkkistenkosken alajuoksulla oleva Kotasaari, jonne asutus hakeutui heti saaren paljastuttua veden alta yli 5000 vuotta sitten. Kotasaarella on ollut epätavallisen pitkään jatkuvaa asutusta kivilaudan rautakaudelle ja aina nykyaikaan asti. Saari on ollut erinomainen asuinpaikka kalastuksen ja kulkuyhteyksien takia.

Asuinpaikka on sijainnut käytöstä poistuneen hiekkakuopan paikalla. Kohde on kaivettu lähes kokonaan ja se rajautuu pohjoispuolella olevaan peltoon. Paikalta on kaivautusten ja inventoinnin yhteydessä löydetty useaa erilaista keramiikkaa, kvartsi- ja kivilajiesineitä ja -iskoksia sekä palanutta luuta ja piitä. Paikalla havaittiin myös useita kiinteitä rakenteita kuten kivettyjä liesiä, paalun jälkiä ja likamaakuoppia sekä mahdollinen paasiarkuhautaus. Kotasaaren ja sen ympäristön muiden saarten maisema on viehättävää vesistömaisemaa Kalkkisten kosken suvannoissa pienine saarineen ja kivineen sekä siltoineen. Kotasaarella on ollut vesimylly sillan kupeessa. Kotasaarella saattaa tavata myös liito-oravia. Saareen vievä sillalta avautuu kauniita vesistöjä ja koskimaisemaa.

Kehittämisehdotuksia: Muinaismuistolaki suojelee kiinteitä muinaisjäänneksiä. Lain mukaan ”Kiinteät muinaisjäänneksset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Ilman tämän lain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäänneksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, pois-

Ehkä siellä saattoi olla nuorenparin kohtaamispaikkana jossain vaiheessa, ruumiitakin on siel säilytetty ja pesty. Sitten minä voisin nyt sanoa, että minä olen varmasti syntynyt saunassa, koska siellä on ollut vettä ja sopivaa lämmintä.

taminen ja muu siihen kajoaminen kielletty”. Muinaismuistolaki rauhoittaa kaikki lain piiriin kuuluvat kiinteät muinaisjäänökset automaattisesti.

53. Paikannimistöä – muistoja hämäläiseltä eräkaudelta

Kuvaus ja arvot: Kylien nimistössä on runsaasti entisaikojen erämaiden hyödyntämisestä johtuvia nimiä. Ne kertovat vanhojen rakennusten paikoista, saaliseläimistä, metsästystavoista, kalastuksesta, kaskeamisesta ja maanviljelyksen alusta, karjanpidosta, heinänteosta ja paimennuksesta sekä tervanpoltosta. Kylän nimistössä elää koko tuo entinen aika. Nimet kertovat alueen maankäytön ja maiseman historiasta.

Eräkaudella, ennen kiinteää asutusta pystytettiin erämaihin erilaisia rakennuksia, esimerkiksi aitta, koppeli, kota, maja, mylly, paja, pirtti ja riihi (kaskiriihi), sauna, talas, talli ja tölli. Nämä vanhat rakennusten paikat elävät vielä muutamissa paikannimissä, kuten Kotasaari, Pirttisaari, Myllysaari, Myllyoja, Tallikorpi, Riihelä, Riihikallio, Riihilahti ja Riihisaari. Suurin osa eläinten nimiin liittyvistä paikannimistä liittyy metsästyksen. Paikat kertovat metsäneläinten oleskelu- ja pyytämispajoista. Kylässä on muun muassa Kärpänmäki, Hirvisaari, Susisaari, Tikkala, Sikosaari, Kukkuvamäki, Kotkanmäki ja Kyyhky-senkärki. Kalastukseen viittaavat Säynesaari, Särkijärvi, Muikkustenkärki, Vähä-Siikala, Haukilampi ja Lahnalammi. Lisäksi metsästystavan mukaan nimettyjä ovat Pyssyvuori ja Ruutisarvensuo. Laiduntamiseen liittyviä nimiä kylässä ovat Lammasojanniittu, Hevoshaanvuori, Vuohiniemi, Hepomäki, Rantahaanmäki, Pässinsaari, Pässinvuori ja Vuohisaari. Usein niittu- tai heinänimisiltä luonnonniityiltä on korjattu kuivaa heinää. Kylässä on muun muassa Mattilanniittu, Viikatteenniemi, Heinäsuo ja Väliniittu.

Kehittämisehdotuksia: Nimistö on kiinnostava lisä kylän historiassa. Niiden avulla voidaan kertoa tarinoita paikoista ja eräajan elämästä. Aihepiiri sopisi hyvin opastetuille reiteille.

54. Tarinoita Kalkkisista

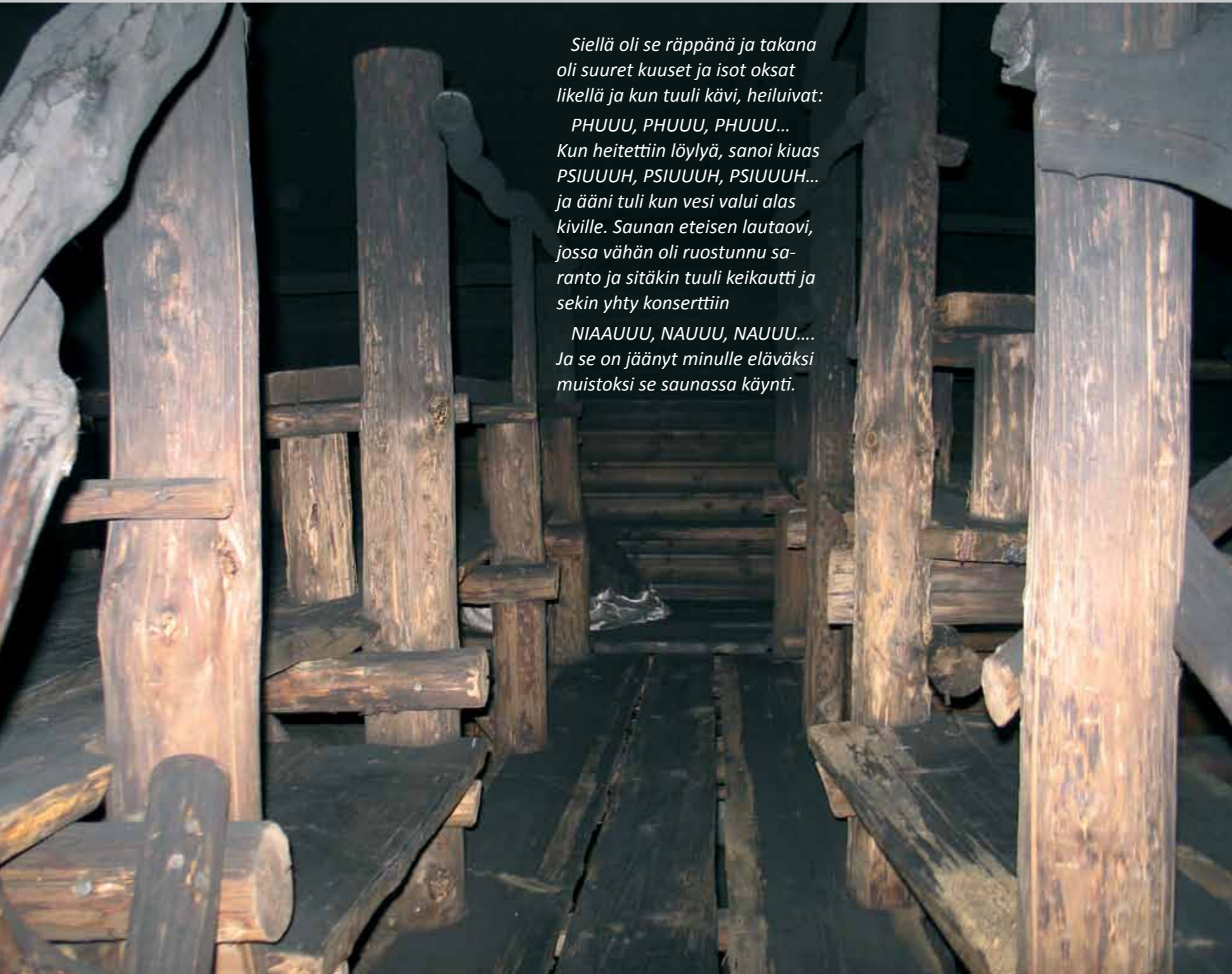
Kuvaus ja arvot: Kylässä on paljon erilaisia eri aihepiireihin liittyviä tarinoita tallentamatta. Ne liittyvät elettyyn elämään ja tapahtumiin kylässä. Tarinat on kertonut Oiva Imberg Kalkkisissa 11.4.2013.

Sauna

”Meillä oli sellain vanha suuri päärakennus, se oli 1600 -luvulta ehkä alkupirtti, johon rakennettiin aina uusia huoneita jatkoksi. Pirtti oli sellainen harva mutta kyllä siellä pärjättiin, ei me paleltu. Siitä meni alespäin, noin 50 metrin päässä, mäen takana oli savusauna. Se oli isän rakentama savusauna ja siellä oli kuivausparvi ja vasemmalla liki kaksimetriä leveä uuni, johon meni metrin halot sisään. Oikeal laidal oli, isä sanoi pattaat, puolitoistametriä korkeat lauteet, jossa ehkä 5 askelmaa nurkassa ja yks pieni ikkuna oli oikealla puolella ja yhestä puusta tehty penkki sisäänkäynnin yhteydessä, mahtui se olemaan lähes kaksi metriä pitkä. Ja tästä saunasta, siellä oli monenlaista aihetta, käyttöä saunalle oli vaikka se oli savusauna:

Ehkä siellä saattoi olla nuorenparin kohtaamispaikkana jossain vaiheessa, ruumiitakin on siel säilytetty ja pesty. Sitten minä voisin nyt sanoa, että minä olen varmasti syntynyt saunassa, koska siellä on ollut vettä ja sopivaa lämmintä.

Kuka on asunut saunassa, onko teistä kukaan? Hiljaisuus. Minä ainakin olen asunut saunassa, savusaunassa viikon tai kaksi. Sodan aikaan tuli taloihin luteita ja torakoita, niin kun meillekin vanhaan taloon tuli. Tulipalopakkasella sauna oli asuntona kun torakoita ja luteita, joita piti häätää ja talo oli tulipalopakkasella kylmillään muurinperustuksia myöten sillä aikaa. Oli se ehkä

Siellä oli se räppänä ja takana oli suuret kuuset ja isot oksat likellä ja kun tuuli kävi, heiluivat: PHUUU, PHUUU, PHUUU... Kun heitettiin löylyä, sanoi kiuas PSIUUUH, PSIUUUH, PSIUUUH... ja ääni tuli kun vesi valui alas kiville. Saunan eteisen lautaovi, jossa vähän oli ruostunnu saranto ja sitäkin tuuli keikautti ja sekin yhty konserttiin NIAUUU, NAUUU, NAUUU.... Ja se on jäänyt minulle eläväksi muistoksi se saunassa käynti.

hankalaa mutta hyvin selvittiin, kuoli torakat ja muut. Minä olen syntynyt -37 ja uus rakennus ja uus sauna tuli meille -47. Olin siinä ehkä viis-kuusvuotias, kun siellä saunassa asuttiin pari viikkoa. Kymmenen vuotta saunottiin isän kanssa savusaunassa.

Kiuasta ja lauteita vastapäätä oli kuivausparvi: Metrin korkuinen se parven yläpuoli, jossa oli sahti- ja kaljamaltaiden kuivaus ja lihojen palvaus.

Pienen pojan saunan lämmitys

Kymmenvuotiaana lämmitin usein saunaa. Puut sain liiteristä jollakin kella, metriset halot. Se oli siinä suurin piirtein kahen maissa kun aloitettiin ja se kylpöminen tapahtu kuen maissa aikasintaan kun kylvettiin, aikaa kului nelisen tuntia. Se ol tarkkaa se sinne meno ja heitettiin häkälöylyt ettei tule, isä sanoi, tikua. Ihan pieni räppänä ol takaseinällä, ehkä 15 senttiä kanttiinsa oli se reikä, jota rätillä säädeltiin ettei mene löylyt pihalle.

Veden haku oli, muistan hyvin, en minä siinä neuvottomaksi jäänyt, tonkalla, ehkä puolillaan ehkä täynnä, navetasta talvella lähes umpihangesta kahden suksen päälle, sillä minä vein vettä. Siellä oli joku pata kivien päällä, joka lämmitti veden. Kolmisen metriä korkea oli sauna sisästä ja maalattia pattaitten eli lauteitten alla. Edessä oli penkki, siihen jätettiin vaatteet, siinä oli vähän lautoja lattialla. Olin isän kanssa muistaakseni aina kahestaan saunassa. Se oli niin juhlava tilaisuus se sauna, se oli sellanen viikon juhlahetki, siellä ei puhuttu oikeastaan sanaakaan, mitään erikoista, korkeintaan: heit löylyä tai onko tikua ja näin.

Otettiin kovat löylyt ja vihtalla hakattiin nahka puhtaaksi. Eihän siellä suihkuja ja suuria vesiä ollu, mutta kyllä me aina puhtaana takasin tultiin.

Jos otan väliin pikkuisen huomautuksen saunan käytöstä. Merkittävä tapaus oli kansanhuollon aika. Kuuliko äite naapurista vai mistä, että kansanhuollon tarkastaja oli tulossa, ei muuta kuin lampaita saunaan piiloon, jos ei muuta kun pari kolme, ettei ne ollu kaikki luvuissa.

Saunottu oli ja sipastiin puhtaat alusvaatteet päälle. Ne edelliset vaatteet, niille annettiin sellain täilöyly mutta en muista tuliks ne nokisemmiks mutta en muista oliko alla jotain riukua tai mutta täilöyly annettiin alusvaatteille. Niin sipastiin vaan puhtaat alusvaatteet päälle. Päällivaatteita ei yleensä laitettu kun miehet oli oikein kuumana, pantiin korkeintaan villapaita ylle, karvalakki päähän ja vilttitossut jalkaan ja lähettiin lumessa mäkeä kotia kohti.

Merkittiin ylös sen päivän, se oli 28.2.1944, sanotaan klo 19, tultiin saunasta:

Äiti oli navettapolulla ja se viittoil siinä ja sanoi: Kattokaa, että nyt on kaks kuuta taivaal ja mitä muutakin viel. Ja kun me ruvettiin kätteleen sitä, niin meidän vanhan talon ikkunat, ne täräs suorastaan ilman paineesta kun se ol Helsinki, ne oli niitä rauhanneuvottelujen vauhdittamispommituksia venäläisilt kun se lähetti 530 lentokonetta tänne Suomeen ja kyllä meitil oli ihmettelmist ja kateltiin kun suomalaiset ampu valokuovaraketin ja joka paikassa oli ilmavalvontatorneja ja Riihilahdessakin tytöt oli torneissa ja näkivät mikä on suunta ja minne ne menee ja soittivat heti Helsinkiin että koneet on tulossa ja ne ampu ne sulkuraketit ja koneet pudotti pommit toiseen paikkaan ja Helsinki säästy.

Yks asia mikä jäi kertomatta kun isä oli pidempään ollu poikamies ja ruokaakin joutunut joskus ajatteleen mikä oli herkkua kun joskus saunassa isä laittoi hiilloksen päälle lanttua tai perunaa kypsymään.”

5 TARINOIDEN HYÖDYNTÄMINEN KYLÄN TOIMINNASSA

Kalkkinen on kehittänyt voimakkaasti kylämatkailua, joka perustuu vetovoimaisten tapahtumien järjestämiseen. Sen rinnalle voisi kehittää yksittäisille matkailijoille ja ryhmille sopivia palveluja. Yksittäisten matkailijoiden palvelujen tulee olla helppoja löytää, kuten kiinnostavia reitistöjä ja yrittäjien tarjoamia palveluja. Ryhmille voidaan kehittää valmiita tuotteita.

Reitistöt ja virkistyskäyttö

Kalkkisissa ei ole varsinaisia reitistöjä, vaikka kylän ympäristö tarjoaakin mahdollisuuksia monenlaisiin polkuihin ja reitteihin. Kylässä reittien teemoiksi ovat nousseet kylän kulttuuriympäristö ja historia sekä Kalkkisten kanava ja koski. Näiden lisäksi vesistöreitti ja voimapolku saattaisivat sopia kylän toimintaan.

A Kylän tarina -maisemareitti kylän kulttuurimaisemassa

Hankkeen aikana suunniteltiin Kalkkisten maisemapolku. Sen reitti kulkee vanhimmasta maisemasta nuorimpaan ja palaa takaisin lähtöpisteeseen. Se on läpileikkaus kylän eri aikakausista. Reitin varrella on laajoja maisemanäkymiä sekä pienimuotoista sulkeutunutta maisemaa. Osa maisemasta on miljoonia vuosia vanhaa ja osa on jääkauden jälkeen syntyneitä. Maisema on myös elävää viljelysmaisemaa. Opastuksen avulla voidaan syventyä esimerkiksi polun varren rakennusten tarinoihin. Reitin varrella kuullaan kylän historiasta ja nautitaan maisemasta. Reitistä tehtiin esite ja kartta.

Reitille voidaan suunnitella lisäksi näytelmällinen opastus. Se voidaan toteuttaa erillisenä tilattuna kyläopastuksena. Tämä sopisi hyvin Pihamaan viinitilan ryhmien oheispalveluksi tai erilaisten kylän tapahtumien maksulliseksi ohjelmanumeroksi. Kyläläiset voivat pukeutua kylässä ennen eläneiksi hahmoiksi tai ottavat roolin entisajan ammattien mukaan. Näytelmällinen opastus on etukäteen tarkkaan suunniteltu ja yllätyksellinen. Erilaiset paikalliset voivat esimerkiksi ilmestyä erikohteissa kertomaan tarinaa ja taas kadota.

B Reitti veneellä tai kanootilla kuljettavaksi: Kymijoen syntysijoilla

Vesistö on merkittävä virkistysalue kylässä. Se on myös kätevä kulkureitti kesäaikaan. Kalkkinen tarjoaa mahdollisuuden suunnitella erilaisilla veneillä tai kanooteilla kierrettävän vesireitin. Reitti voisi kulkea pitkin rantoja, merkittäviä kulttuurikohteita ja luontokohteita. Reittiä ei voi merkitä maastoon ja siitä tuleekin tehdä kartta, mihin kohteet ovat merkittävänä. Nykyaikainen tekniikka tarjoaa tähän myös mahdollisuuksia. Muun muassa seuraavat kohteet sopivat hyvin reitin varrelle: satama, Virtosalmi ja Virtosaari, Uittimenluoto, Ristikallio, Riihilahti, ruovikot, saaret, niemet, luodot, lahdet, alueen vesistöön liittyvä historia ja Kalkkisten koski ja kanava. Tällaisella reitillä on huomioitava mökkitonttien yksityisyys.

Myös kiireetön lautta- tai veneretki Kalkkisten ja Riihilahden maisemissa olisi hyvä tuote. Sen aikana olisi mahdollista tarkkailla rauhassa lintuja, kalastaa, uida ja tutustua kylän erittäin monipuoliseen vesistöjen paikallishistoriaan.

QR-koodista pääsee hankkeen nettisivuille, jossa materiaali on esillä vuoden 2014. Kylällä kannattaa miettiä, missä kohteissa QR-koodeja voisi hyödyntää.

C Kalkkisten koski ja kanava -retkikohde

Kalkkisten koski ja kanava muodostavat hienon kokonaisuuden, joka on historialtaan kiinnostava tutustumiskohde. Kalkkisten kanava on kaunis ympäristö puistolehmukseen. Sen äärellä viihtyy seuraten vene- ja laivaliikennettä. Jokamiehen oikeudet sallivat vierailulla ihailmassa koskea. Alue on yksityisomistuksessa ja siellä on liikuttava varoen, sillä alue on kulutukselle arkaa maastoa ja Natura-aluetta. Kanavalta on kilometrin matka koskelle. Autot voi pysäköidä kanavan lähistölle.

D Voimapolku - hyvinvointia vierailijoille

Voimapolku on luontoon rakennettu reitti, jonka varrella on elpymistä edistäviä harjoitteita. Polun pääpaino on luonnon aistimisessa ja rauhoittumisessa perinteisen liikumisen sijaan.

Reitin varrelle ei sijoitella opastauluja luonnosta vaan harjoitusohjeita ihmisten hyvinvoinnista. Voimapolut sopivat joko ohjatuiksi reiteiksi hyvinvointiryttäjille tai yksin kuljettavaksi poluksi matkailijoille. Voimapolut ja muut elvyttävät ja voimistavat hyvinvointituotteet ovat varmasti haluttuja palveluja kiireisen elämän keskellä. Hyvinvointipalvelut sopivat kaiken ikäisille. Harjoitusten tulee perustua tutkimustietoon luonnon elvyttävistä vaikutuksista ja elpymisen vaihteellisuudesta. Voimapoluista saadun palautteen mukaan polkujen toivotaan sijaitsevan metsäisessä ympäristössä kauempana asutuksesta. Voimapolun harjoitukset voivat sisältää muun muassa seuraavia asioita kuten luonnosta ja maisemasta lumoutuminen ja aistien avulla ympäristöön tutustuminen. Polun varrella voidaan havainnoida luontoa tunnustelemalla, kuuntelemalla, katselemalla, maistamalla ja haistelemalla. Voidaan kuunnella esimerkiksi metsän ääniä tai hiljaisuutta ja keskittyä kuulemiseen. Samalla voidaan etsiä rauhallisia mielipaikkoja. Tällaisten rauhallisten ja elvyttävien reittien varrella tulisi olla myös nuotiopaikkoja.

E Mobiiliopastus

Reitistöjä ja yksittäiskohteita varten yksi mahdollisuus on laatia mobiiliopastus. Silloin ei välttämättä tarvita niin suurta määrää huollettavia opastauluja. Kohteiden viereen pystytetään koodi ja puhelimen avulla voi joko katsoa opastuksen internetsivulta tai mahdollisesti kuunnella paikkaan liittyvän tarinan. QR-koodit ovat ilmaisia; ne vaativat vain internetsivuston tekemisen ja ylläpidon. Tämän tyyppiseen opastuksen suunnitteluun ja tekemiseen on saatavissa mahdollisesti Leader-rahoitusta toimintaryhmiltä.

Kylän tapahtumat

Kalkkisten Juhannus

Satama kerää monisatapäisen yleisön juhannuskokolle. Keskikesän yöttömän yön juhlan viettoon tulevat kyläläiset, kesäasukkaat ja vieraat.

Kalkkisten kyläpäivä

Heinäkuun alussa vietetään Kalkkisissa perinteistä kyläpäivää. Tapahtumaa on vietetty jo 1990-luvulta saakka. Kyläpäivässä on ohjelmaa ja aitoa markkinatunnelmaa, jolloin torimyyjät tarjoavat monenlaisia tuotteitaan, kylän yritykset omia ja lähitiennon tuottajien herkkuja ja koko kylä esittäytyy osaamisillaan. Ruokaa on tarjolla nuorisoseurantalossa, Viini ja Puutarhatila Pihamaalla ja Mani-Baarissa.

Timantit kauniit puissa kimmeltää.

Tonttu pieni metsää kohti askeltaa.

Hiljaa kuiskii puissa tuuli,

kauniisti sade metsää koristaa.

*Alla kuusipuun tonttu pieni taivaalle kat-
sahtaa,*

tähteä kirkasta odottaa.

Siellä loistaa valo ikuinen,

takana metsän hämyisen.

Hymyllen takaa varjojen,

tonttu pieni matkustaa.

Katsoo kohti ikkunaa,

jonka kynttilä koristaa.

Joulua hän odottaa,

polkua pitkin vielä vaeltaa.

Näkee valon ihanan:

tähtien toivon ja rakkauden.

Joulu jälleen luonamme on!

Tekijä tuntematon

Kalkkisten 10

Kalkkisten 10 on selkeä liikuntatapahtuma, joka hyödyntää hyvin kylän kulttuuri- ja luonnonmaisemaa. Elokuun loppupuolella olevassa tapahtumassa on erimittaisia sauvakävelylenkkejä ja neljännesmaratonin kilpasarjat ja oheisohjelmaa. Liikuntatapahtumaa on kehitetty ja kehitetään Lomalaidun ry:n hallinnoimissa Teemapohjaisen kylämatkailun kehittäminen – valtakunnallinen koordinaatiohanke I ja II, vv. 2010 - 2014. Ensimmäisen hankkeen loppuraportissa todetaan Kalkkisten 10:n tuotekehityksestä: ”Valtakunnallisen hankkeen järjestämissä tuotteistus työpajoissa syksyllä 2010 lähdettiin konkreettisesti valitsemaan kyläkohtaisesti selkeätä teemaa ja tuotteistamaan kyläen vahvuuksista kylämatkailutuotteita eri kohderyhmille. Aina matkailuteemaa ei valita ympäristön vahvuuksista vaan muut seikat ohjaavat.

Esimerkiksi Kalkkisten kylä päätti tuotteistustyöpajassamme tehdä nimestään tuotteen: Kalkkisten 10 on kylämatkailutapahtuma, joka toteutui ensimmäisen kerran 3.9.2011. Alun perin ajatus oli toteuttaa liikuntatapahtuma ”iäkkäille” liikuntaharrastajille, mutta tapahtuman suunnittelutyön edetessä kohderyhmäksi valittiin ”vauvasta vaariin” -liikkujat. Tilaisuus ylitti kaikki osallistujatodotukset. Tavoitteena oli saada 300 ihmistä paikalle, mutta tilaisuus keräsi paikalle yli 500 osallistujaa. Tilaisuudesta vastasivat kyläyhdistys, alueen matkailuyrittäjät ja muut toimijat kylässä”.

Kalkkisten 10:iin voidaan yhdistää myös erilaisia luonnosta hyvinvointia -harjoituksia ja ”hitaampia” tapahtumia. Juoksemisen sijaan voidaan tehdä myös hyvin hitaasti ja nautiskellen kuljettava elvyttävä metsäreitti. Näin kaikille erilaisille kulkijoille on oma reittinsä.

Joulukylä Kalkkinen

Joulukylä on kaksipäiväinen joulukuun alun viikonlopputapahtuma. Tapahtumassa on tunnelmalliset maalaiskylän joulumarkkinat, jolloin nuorisoseurantalo Pörskälässä ja sen pihapiirin markkinakojuissa on myynnissä jouluun kuuluvia lähituottajien herkuja, käsitöitä ja joulukoristeita. Kyläläiset ja kylän yritykset palvelevat markkinavieraista ja tarjolla on jouluohjelmaa kirkossa ja kylällä. Myös Joulupukki, Tonttumuori ja Kalkkisten Tonttu ovat Joulukylässä mukana.

Kalkkisten Tonttu on arvonimi, jonka voi saada henkilö, joka on tehnyt erityisen paljon töitä Kalkkisten kylän ja kylän hyvän maineen hyväksi.

Idyllinen kylä tarjoaa hyvät puitteet jouluiselle tapahtumalle. Metsäinen tonttupolku on joulumuorin tarinoilla lisättyä osa lapsille ja lapsiperheille suunnattua toimintaa. Myös Joulukylä Kalkkinen -tapahtuma on valtakunnallisen kylämatkailuhankkeen aikana kehittyvä tuote.

Kylämatkailu

Kalkkisten seutu on ollut mukana syksystä 2010 lähtien Teemapohjaisen kylämatkailun kehittäminen - valtakunnallinen koordinaatiohankkeissa I ja II, joissa on kehitetty suomalaista kylämatkailumallia ja sovellettu jo havaittuja hyviä käytäntöjä. Hankkeessa on mukana 15 pilottikylää eri puolelta Suomea. Valtakunnallinen kylämatkailuhanke on tarjonnut pilottikylille tuotteistukseen liittyvää peruskoulutusta eri tapahtumissa ja tilaisuuksissa. Kylämatkailutuotekortilla kylät keräävät kylämatkailutuotteensa yhteen jälleenmyyntiä varten.

Kalkkisten kylän edustajat ovat käyttäneet hankkeen asiantuntijoita ja verkostoa Kalkkisten 10:n ja Joulukylä Kalkkisen ideoinnissa ja Asikkalan jääkausitie uudessa tuotteistamisessa. Asikkalan jääkausitie julkaistiin tammikuun 2013 Matkamessuilla esitteessä Eteläisen Päijänteen helmiä, jossa on päiväretkikohteita Asikkalasta, Padas-

joelta ja Sysmästä. Hankkeen valtakunnallisesta toteuttamisesta on vastannut hankkeen hallinnoija Lomalaidun ry ja II-hanke kestää vuoden 2014 loppuun asti. Kalkkisten vuotuisia tapahtumia on kehitetty osaltaan myös Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin hankkeessa niiden sisällön ideoinnissa.

Kylämatkailu

Kylämatkailulla tarkoitetaan kylän, kylän matkailuyritysten ja kylän matkailua tukevien yhdistysten yhteistä ponnistusta matkailun kehittämiseksi: kylän omat vahvuudet kootaan yhteen. Kylämatkailun tavoitteena on matkailun muuttaminen maaseudun kylissä kohti tuottoisaa liiketoimintaa, kylien elävöittäminen ja hyvinvoinnin lisääminen.

Kylämatkailun kehittämisen tavoitteen taustalla on ajatus matkailun tarjoamista mahdollisuuksista lisäansioihin ja sivuelinkeinoon muillekin kuin matkailualan yrittäjille. Kyläläiset, maisema, ympäristö, perinne, historia ja ilmapiiri ovat osa myytävää matkailutuotetta. Kehittämisessä yhdistyy elementtejä sekä matkailun että maaseudun kehittämisestä.

Lomalaidun ry

Kalkkinen-brändi

Kalkkisissa kannattaisi luoda tai selkiyttää Kalkkinen-brändi. Paikan brändäminen tarkoittaa uusien merkityssisältöjen kehittämistä niin, että paikalle syntyy omalaatuinen ja muista erottuva sisältö. Brändi tarkoittaa tavamerkin ympärille muodostunutta positiivista mainetta. Brändin arvo muodostuu nimen tai logon tunnettuudesta, asiakkaiden merkkiuskollisuudesta, brändin mukanaan tuomasta laadun tunteesta ja brändiin liitetystä mielikuvista. Brändi voidaan nähdä eräänlaiseksi yhteenvedoksi tuotteen tai palvelun sisällöstä tai identiteetistä. Median näkökulmasta brändi tekee tuotteesta houkuttelevan ja lupaa laatua. Onnistunut ja tunnettu brändi luo tuotteelle lisäarvoa ja vahvistaa käyttäjänsä identiteettiä.

Kalkkisissa paikan imago perustuu seuraaville ominaisuuksille; kylä on hieman syrjässä ja hyvin aktiivinen ja itsenäinen, kylässä on erilaisia tapahtumia ympäri vuoden. Rantakylä on myös alueensa toiminnallinen keskus. Siellä on muun muassa kanava, satama, laivareitti, erilaisia yrityksiä, kauppa, matkailupalveluita, pankki ja kirkko. Kylässä on asuttu jo kivikaudella. Erityisen tärkeää Kalkkisissa ovat vesistöt ja vesistöyhteydet.

Paikan kokemuksellisia vahvuuksia ovat maisemallisesti kaunis rantakylä, maalaiskylä, maiseman ja luonnon monimuotoisuus, vanhan ruhjelaakso kalliioseinämineen, kylää ympäröivät metsät, Kymijoki sekä Kalkkisten kosken ja kanavan ympäristöt. Lisäksi Kalkkisissa tuntee kylän vieraanvaraisuuden, aktiivisuuden ja sosiaalisuuden. Kalkkinen hyödyntää hyvin tapahtumissa paikan kokemuksellisia vahvuuksia.

Kalkkisista tekee ainutlaatuisen ja erityisen se, että kylä sijaitsee maisemallisessa ja toiminnallisessa solmukohtassa. Kylän alueella on paljon vesistöön liittyvää toimintaa ja historiaa, lukuisia paikalliskulttuurikohteita ja tarinoita sekä valtakunnallisesti arvokas maisema ja lukemattomia luontokohteita. Kalkkinen on näiden kaikkien arvojen keskittymä. Kalkkinen ja Riihilahti ovat myös Kymijoen ensimmäisiä rantakyläiä, missä on satama, laivaliikennettä, kanava ja silta. Sen historiaan liittyvät vahvasti lossit, uitot ja kalastus. Ainutlaatuista on myös kylän aktiivisuus ja yritteliäisyys.

Kalkkisten paikan tunnelmaa voidaan kehittää tuomalla selvemmin esiin historia sekä maisema- ja luontoarvot. Kylästä tulisi voida ohjata vierailijoita myös metsiin ja Kymijoelle. Vesistö ja metsät kutsuvat seikkailuun ja tarjoavat hyvinvointia ja elpymistä. Maiseman- ja luonnonhoito on myös tärkeää, jotta voidaan säilyttää rantakylälle ominainen ilme ja maisemalliset kulttuuriarvot.

Opastukset ryhmille

Kalkkisissa on paljon kohteita ja tapahtumia, joista saa rakennettua erilaisia teemallisia ryhmämatkoja. Teemoissa voidaan hyödyntää vesistöä, luontoa, paikallishistoriaa, alueen yrityksiä ja monia kylän tapahtumia. Osalla matkoista, esimerkkinä risteilymatkat, Kalkkinen voi olla osa matkakokonaisuutta. Satamasta on lyhyt matka kävellä kylän keskustaan vaikkapa ruokailemaan tai kahville ja tutustumaan paikallisiin tuotteisiin. Kalkkisten vahvuutena on myös, että siellä on ympäri vuoden ruokapalveluyrittäjiä, jolloin kahvi- ja ateriapalveluiden tarjoaminen onnistuu joustavammin kuin yhdistysten järjestämänä.

Opastettujen ryhmien vastaanottaminen ja ryhmämatkojen markkinointi ei ole mahdollista kyläyhdistyksen toimintana. Organisoitujen matkojen järjestämisen tulee olla yrittäjävetoista. Matkatoimistoille ja matkan järjestäjille tulisivat tarjota kohteita päivämatkojen aiheiksi Kalkkisiin, jolloin kaikkia upeita nähtävyyksiä ja elämyksiä voidaan tarjota matkailijoille. Paikalliset tarinankertoajat ja kylän elämää tuntevat voivat olla osana matkan opastusta. Yksittäiset yrittäjät voivat saada ympäristöstään paljon enemmän irti tuotteistamalla maiseman tarinan. Toiminnasta tulee muista erottuvaa ja ainutlaatuista sekä elämyksellisempää.

Kalkkisten kylässä on useampi matkailuyrittäjä tai yrityksiä missä matkailu on sivulinkeino. Yrittäjät ja yhdistykset voisivat yhdessä suunnitella ja toteuttaa Päivä Kalkkisissa -paketteja.

Yrityksistä Kalkkisissa ovat esimerkkeinä:

- Viini & Puutarhatila Pihamaa on monipuolinen retki- ja ostoskohde sekä ateria- ja kahvipaikka.
- Marttilan tila tarjoaa tilauksesta ruoka- ja kahvipalveluita, kokous- ja saunatiloja sekä jonkin verran majoitustiloja.
- Kalkkisten Lomameijeri on juhlapaikka, jonka saliin mahtuu 80 ruokailijaa. Rakennuksessa on majoitushuoneita ja pihapiirissä lomamökkejä.
- Mani-Baari on kahvila- ja lounasruokailukohde ja tarjoaa myös pitopalvelutoimintaa.
- Lomakeidas Lavianmutka on iso lomarakennus ryhmille kokouksiin, juhliin ja lomailuun Ruotsalainen-järven rannalla. Yöpymismahdollisuus 20 hengelle.
- Kalkkisten kirkko on viehättävä pieni kirkko keskellä kylää.
- Yksityisen perheen metsäkirkko on yksi kiinnostavimpia nähtävyyksiä Kalkkisissa, Rauhan temppeli. Kirkon esittelystä on sovittava omistajan kanssa.
- Etelä-Päijänteen Kalastuspalvelut -yritys järjestää opastettuja kalastus- ja muita luontoretkiä Etelä-Päijänteen, Kymenvirran sekä Ruotsalaisen vesialueille. Myös talviajan aktiviteetteja on tarjolla mm. moottorikelkkasafareita ja koiravaljakkoajeluja.
- Finlandia-Uistin Oy valmistaa uistimia käsityönä.
- K-Extra Lampinen on elintarvike- ja päivittäistavarakauppa, posti, polttonesteaunomaatti.

Päiväretki Kalkkisiin, kylään Kymijoen rannalle

Kalkkinen on Asikkalan kunnassa kylä, joka valittiin vuonna 1997 ensimmäisenä Päijät-Hämeen vuoden kyläksi. Kyläseutuun kuuluu useita muitakin kyliä kuten Riihilahti ja Vähä-Pulkkila. Kalkkisten seudulla asuu vakituisesti noin 600 henkeä, mutta kesäkaudella asukkaiden määrä lisääntyy tuntuvasti, sillä Päijänteeseen ja Kymen rannat ovat suosittua kesämökkialuetta. Tervetuloa kuuden tunnin matkalle Kalkkisiin. Varaa matkalle hyvät jalkineet kävelyä varten.

Päiväretki Kalkkisiin, kylään Kymijoen rannalle

Sisältö

Kalkkisten kanava ja koski

Kiehtovalla ja mieliinpainuvalla kävelylenkillä koet kanavan ympäristöineen ja voit pysähtyä rentoutumaan kosken kuohuja seuraten. Kalkkisten kanava ja koski ovat valtakunnallisia nähtävyyksiä. Koski on Etelä-Suomen ainoa vapaana virtaava koski ja kanava on sulkuväliltään Euroopan pisin makean veden kanava. Koski on noin kymmenen minuutin kävelymatkan päässä kanavasta.

Viini- ja Puutarhatila Pihamaa

Tilalla kohtaat vanhaa perinnettä, uutta kasvua, makunautintoja ja voit tehdä ostoksia. Tila on Päijät-Hämeen kantatiloja vuosisatojen takaa. Tilan nykyinen päärakennus valmistui 1914 ja viinitila, entinen navetta ja hevostalli 1921. Pihamaan omistukseen tila siirtyi 1960-luvulla ja alkuun viljeltiin perinteisten viljojen lisäksi mansikkaa. 1990-luvun alussa otettiin viljelykseen muitakin marjoja ja pari vuotta myöhemmin vihannekset. Viinin tuotanto aloitettiin vuonna 2000. Pihamaan viinit ovat menestyneet hyvin Vuoden tilaviinikilpailuissa.

Kalkkisten kirkko

Täällä voit hetken hengähtää ja rauhoittua. Kuulet kirkon tarinan oppaan kertomana.

Kalkkisten kirkko on viehättävä pieni rakennus keskellä kylää. Kyläkirkko on rakennettu rukoushuoneeksi 1909-1910 ja vihitty kirkoksi 1961.

Marttilan tila

Olet saapunut Marttilan tilalle Särkijärven kylään. Vuonna 1860 ostivat metsänvartija Michel Mickelsson, joka suomensi nimensä Mikko Mikonpojaksi ja vaimonsa Maria Leanderintytär nykyisen Marttilan tilan lautamies Erik Johaninpoika Kartanolta. Heidän tyttärensä Aleksandra Mikontytär avioitui Vihtori Juhonpoika Tommolan kanssa. Hän muutti nimensä Vihtori Marttilaksi. Tilan pitoa jatkoi heidän lapsistaan Olavi Marttila, joka meni naimisiin Oili Tonttilan kanssa. Vuodesta 1971 tilan hoidosta on vastannut heidän poikansa Pertti Marttila. Perheeseen kuuluvat vaimo Sinikka sekä lapset Niina ja Ville. Nykyisin tilalla harjoitetaan metsätaloutta ja maatilamatkailua. Kevästä 2011 maatilamatkailua on hoitanut Sinikka Marttila. Täällä pääset maistelemaan lounaalla Sinikan loihdimia herkkuja, nauttimaan vieraanvaraisuudesta, maatilalla tunnelmasta ja tutustumaan tilan moniin nähtävyyksiin.

Kalkkisten silta

Särkijärven kylästä palataan Kopsuontietä Kalkkisten keskustaan. Kylään saavuttaessa kohtaat maisemaan hui-pentuvan, upean, vuonna 2000 valmistuneen sillan, jolta näkyy pitkälle Kymenvirran molempiin suuntiin. Sillan alla näkyvät vielä kohdat, joista tiet päättyivät lossiin. Sillan kupeessa on Kalkkisten kylän satama. Tutustumiskierroksen aikana satama-alueella kuulet myös kyläläisen kuvauksina kylän monista tapahtumista vuoden aikana.

Mielenkiintoisia tarinoita kylästä

Rinteen näyttelijäsuku, tuttuja radiopersonia, tunnettu mäkihyppyvalmentaja, Kempin hitsauskoneet, Rapalan uistimet; kaikista näistä ja muistakin mielenkiintoisista asioista kuulet bussikiertoajelun aikana kylän keskustan alueella. Kalkkisten kyläläinen on paikallisena oppaana kierroksella.

Mani-Baari

Retkipäivän päätteeksi istahdetaan Mani-Baariin lähtökahville. Baari sijaitsee teiden risteyksessä näköalapaikalla. Talossa on ollut monenlaista toimintaa ennen kahvila- ja lounaspalveluita. Mani-Baarin valikoimissa on maukkaat ja mehevät pizzat, paninit, salaatit, pikkusuolaiset, kahvileivät sekä kahvit ja raikkaat juomat.

Kiitos ja näkemiin!

Olet saanut unohtumattomia kokemuksia matkareppuun kotiin vietäväksi kylävierailulta Kalkkisista.

Henkilömäärä

40-50 henkeä

Kesto

6 tuntia kylässä

Saatavuus

15.5.-15.9.

Rajoitukset

Kävelyä useissa kohteissa. Matkalle tarvitaan hyvät jalkineet. Ei suositella liikuntarajoitteisille.

Hinta

Retkipaketin hinta koostuu mahdollisista sisäänpääsymaksuista, kahvi- ja ateriapalveluista ja paikallisen oppaan palveluista.

Varaukset

Suoraan kohteisiin tai yhteyshenkilöön vähintään kahta kuukautta ennen toteuttamisajankohtaa.

Lisäpalvelut

Päiväretken organisointi kokonaispalveluna Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten kautta.

Ajo-ohjeet

Kohteiden internetsivuilta ja paikalliselta oppaalta

Yhteystiedot

Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset: Auli Hirvonen tai Riitta Kinnari

www.maajakotalousnaiset.fi

6 MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?

Hankkeessa nousi esiin monenlaisia asioita, mitä ei pystytty nykymuotoisella kehittämishankkeella toteuttamaan. Kaikki investointeja vaativat ideat on tässä listattu rahoitusmahdollisuuden alle.

Leader-toimintaryhmien rahoittamat hankkeet

Leader-toimintaryhmä on rekisteröity yhdistys, joka kannustaa maaseudun asukkaita kehittämään omaa kotiseutuaan, lisäämään sen viihtyisyyttä sekä synnyttämään uusia työpaikkoja ja yrityksiä. Leader-toimintaryhmät rahoittavat yleishyödyllisiä ja elinkeinotoimintaa edistäviä hankkeita sekä yritystukia. Ryhmät myös neuvovat tuen hakijoita hakemusten valmistelussa ja hankkeiden toteuttamisessa. Kylän kannattaa hakea yksi investointihanke, jolla hankitaan tai teetetään kaikkein tarpeellisimmat investoinnit ja hankinnat.

Kalkkisissa sopivia Leader-hankkeiden kohteita olisivat:

- Maisemainvestoinnit: kyläympäristön rakenteet, penkit ja opasteet, Kirkkopellon viheralueen kunnostus ja rakentaminen, maisemaraivausten tekeminen ja raivausjätteen poiskeräys
- Luontoinvestoinnit: Lintutornin ja pitkospuiden rakentaminen Riihilahteen tai muihin luhtiin ja luontopolkujen rakentaminen
- Sataman laivalaiturin kunnostaminen ja sataman kehittäminen, opastuskatos
- Pörskälän kunnostaminen, sisätilojen jakaminen kahtia
- Valaistustapahtuman järjestelyt satamassa ja sillassa
- Näytelmällisen opastuksen käsikirjoitus ja testaus
- Kyläkirja III- osa, tarinoita kylästä: keskittyy tarinoihin eri aihepiireistä, kuten vesistöön liittyvät tarinat
- Opastus: mobiiliopastuksen suunnittelu ja toteutus

Lisätietoa: Päijänne-Leader ry

Kalataloudellisten hankkeiden rahoitusmuodot

Kalataloutta edistäviin hankkeisiin voi saada kalatalouden edistämisvaroista tai kalataloudellista kunnostusmäärärahaa. Kunnostusmääräraha tulee kysymykseen lähinnä virtavesikunnostuksissa. Sen sijaan edistämismäärärahan kriteerit on väljemmin määritelty ja hankkeiden ainut edellytys on kalataloudellinen näkökulma. Tulevalle ohjelmakaudelle ollaan Sisä-Suomen alueelle hakemassa myös ns. Kala-Leader-ryhmää. Mikäli se toteutuu, voidaan sen kautta aktivoida kaikenlaisia elinkeinokalatalouteen liittyviä hankkeita.

Esimerkkejä eri rahoitusmuotoihin sopivista toimista:

- Leader: Kalastusmatkailun kehittäminen, laiturit ja muut rakenteet, kehittämissankkeet
- Kala-Leader: Kalastusmatkailun kehittäminen (yleensä muun elinkeinotoiminnan yhteydessä), ammattikalastuksen kehittäminen, kalanviljelyn ja -jalostuksen edistäminen
- kalatalouden edistämisvarat: veneluiskat ja muut kalastusta helpottavat rakenteet, kalataloudelliset selvitykset, koululais- ja nuorisohankkeet, muut kalavedenhoitoon ja kalakantojen parantamiseen tähtäävät toimenpiteet
- kunnostusmäärärahat: virtavesikunnostukset esim. taimenen lisääntymisaluiden kunnostus
- lisäksi kalastusalueet tukevat usein pienimuotoisia kalataloutta edistäviä hankkeita.

Lisätietoja kalataloudellisten hankkeiden rahoituksesta saat Hämeen kalatalouskeskuksesta tai ELY-keskuksen kalatalousryhmältä.

Vesistökuunnostukset

Ruoppaus- ja niittohankkeisiin on viime aikoina ollut hankalaa saada suuria rahoitusosuuksia julkisista rahoituslähteistä. Parhaiten rahoitusta on kuitenkin saatu kunnilta. Lisäksi rahoitusta voi tiedustella ELY-keskuksen ympäristövastuualueelta. Kunkin alueen vesistökuunnostuksista vastaavat virkamiehet löytyvät seuraavasta linkistä www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi_ja_meri/Vesistojen_kunnostus/Vesistokunnostuksen_yhdyshenkilot

Maatalouden ympäristötuki ja erityisympäristötuki

Vuonna 2015 muuttuu maatalouden ympäristötukijärjestelmä uuden ohjelmakauden myötä. Tässä vaiheessa rahoituksista ei ole mitään vahvistettua tietoa. Tiedossa on vain se, että jatkossa tullaan tukemaan myös perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten hoitoa, luonnon- ja maisemahoitoa sekä kosteikkojen rakentamista ja hoitoa. Erityisen tärkeää on hoitaa kylien maakunnallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja.

Maatalouden ympäristötuen erityistuki on tarkoitettu maanviljelijälle tai rekisteröityneelle yhdistykselle perinnebiotoopin, arvokkaan viljelymaiseman tai luonnon monimuotoisuutta ilmentävän kohteen vaalimiseen ja hoitoon. ELY-keskukset myöntävät myös ei-tuotannollisten investointien tukea arvokkaiden perinnebiotooppien alkuvaukseen ja aitaamiseen ja kosteikkojen rakentamiseen. Tukea voivat hakea sekä viljelijät että rekisteröityneet yhdistykset.

Lisätietoja: Hämeen ELY-keskus ja ProAgria Etelä-Suomi/MKN maisemapalvelut

Museoviraston rakennusten entistämisyavustus ja tuki muinaisjäännösalueiden hoitoon

Tuen hakuaika päättyy yleensä 31. lokakuuta. Museovirasto jakaa vuosittain entistämisyavustuksia valtakunnallisesti merkittävien, kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten restaurointiin ja konservointiin sekä tukea muinaisjäännösalueiden hoitoon. Avustuksia myönnetään ensisijaisesti rakennussuojelulla suojeltuihin kohteisiin tai kohteisiin, joiden kunnostus edellyttää antikvaarista asiantuntemusta. Lisäksi tukea myönnetään muinaismuistolain mukaisiin kiinteisiin muinaisjäännöksiin. Kohteille myönnetty avustussummat vaihtelevat rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon ja restaurointitöiden laajuuden mukaan. Avustusta ei myönnetä takautuvasti ennen päätöspäivämäärää tehtyihin tai aloitettuihin töihin, sillä Museovirasto haluaa valvoa töitä ja tarkistaa korjaus- sekä hoitosuunnitelmat, niihin liittyvät työtavat ja materiaalit. Hakija sitoutuu jo hakiessaan noudattamaan Museoviraston ohjeita.

Lisätietoja: Museovirasto

Hämeen ELY-keskuksen avustukset rakennusperinnön hoitoon

Hämeen ELY-keskuksen avustukset rakennusperinnön hoitoon muodostavat toisen tärkeän kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten korjausten tukimuodon. ELY-keskukset myöntävät rakennusperinnön hoitoavustuksia rakennusten omistajille sellaisiin korjauksiin, joilla säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisia arvoja. Avustusta voidaan myös myöntää kunnalle sen suorittamiin rakennussuojelukorvauksiin, kohteen hankkimiseksi kunnalle, ellei suojelua muuten voida turvata, kohteiden ja niiden ympäristön kunnostamiseen sekä hoidon edellyttämiin selvityksiin ja kulttuuriympäristöohjelmiin. Hakuaika on vuosittain lokakuussa.

Lisätietoja: Hämeen ELY-keskuksen kulttuuriympäristövastaava

Suomen kotiseutuliiton seurantaloiden korvausavustukset

Seurojen ja työväenyhdistysten talot ovat kaikille avoimia kokoontumis-, harrastus- ja juhlatiloja. Suomessa on seurantaloja jäljellä noin 2500 kappaletta ja niistä monet ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita. Seurantaloiden korjausavustus on ollut olemassa valtionavustuksena jo vuodesta 1978. Korjausavustuksella on tarkoitus säilyttää ja parantaa talojen kulttuurihistoriallista arvoa, kuntoa ja toimivuutta. Avustuksen hakuaika on vuosittain syyskuussa päättyen 30.9. Avustusta myönnetään korjausten suunnittelukustannuksiin, korjauskustannuksiin, talon toimivuutta parantavien laajennusten rakentamiseen, talon tyyliin soveltuvan kalustuksen ja sisustuksen kunnostamiseen tai hankkimiseen, kiinteän erityisvarustuksen parantamiseen tai hankintaan sekä ulkorakennusten tai pihapiirin kunnostamiseen. Avustusta myönnettäessä kiinnitetään erityistä huomiota rakennuksen kulttuurihistorialliseen arvoon sekä kokoontumistilojen tarpeellisuuteen alueen väestön sivistys-, harrastus- ja vapaa-ajan kansalaistoiminnan kannalta. Seurantaloiden korjausavustuksia voi saada: työväenyhdistys, nuorisoseura, maamiessseura, pienviljelijäin yhdistys ja osasto, raittiusyhdistys, marttayhdistys, VPK-yhdistys, kotiseutuyhdistys, maataloustuottajain yhdistys, manttaalisaatiö, kyläyhdistys, puolueosasto tai urheiluseura, joka omistaa vapaaseen kansalaistoimintaan tarkoitettun seurantaloon.

Lisätietoja: Suomen kotiseutuliitto

Talkoot

Talkoot eli talkootyö on perinteinen suomalainen naapuriavun muoto, johon liittyy vahva yhteisöllisyyden tunne. Nykyinen talkooperinne on siirtynyt erilaisten yhdistysten ja seurojen perinteeksi. Talkootyöperinne on liian arvokas loppuakseen. Kylässä on monia erilaisia kohteita, joita voidaan hoitaa talkoilla. On tärkeää pitää yhdet maisemanhoitotalkoot vuodessa, jotta jaksaminen ja into eivät sammu liian monen kohteen hoitoon. Maisemanhoidossa voidaan ottaa joka vuosi yksi sopivan kokoinen kohde ja pitää koko kylän talkoot. Kaikki ne kohteet, joiden hoitoon on saatavilla jotain rahoitusta, kannattaa hoitaa rahoituksen turvin.

Sopivia talkoilla tehtäviä maisemanhoitotoimia:

- Vieraslajien poisto. Kalkkisten vieraslajitilanne on hyvä, koska vieraslajeja ei tullut esiin hankkeen maastokäynneissä, mutta hankkeessa ei ehditty kaikkialle. Kuitenkin Kalkkisissakin tulisi pitää tilaisuus, missä kartoitetaan kaikki jättipalsamin, jättiputken ja lupiinien kasvupaikat ja suunnitellaan niiden torjunta.

Lisätietoa: ProAgria Etelä-Suomi/ MKN maisemapalvelut ja Hämeen ELY-keskus.

- Tienvarsimaiseman hoitorauvaukset. Talkoilla voidaan poistaa parin vuoden välein tien ja pellon väliin kasvavia pajukkoja. Samalla tehdään hienoa työtä maiseman avoimuuden eteen.

Laidunpankki

Laidunpankki on työkalu, jonka avulla voi hankkia lisälaidunta eläimilleen tai löytää eläimiä maisemanhoitajiksi laitumille. Tavoitteena on lisätä sopimuksellista yhteistyötä, joka hyödyttää molempia osapuolia. Luonnonlaitumet tarjoavat edullista rehua, ja laidunnus on samalla erinomaista ympäristön hoitoa. Maisemat avartuvat ja luonnon monimuotoisuus lisääntyy. Laidunpankkiin voi ilmoittaa alueet, jotka kaipaavat laiduntajia.

Lisätietoa: ProAgria Etelä-Suomi/ MKN maisemapalvelut, www.laidunpankki.fi

7 LOPPUSANAT

Lämpimät kiitokset kaikille Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin hankkeen toteuttamiseen osallistuneille.

Hankkeessa mukana olleet kylät ovat sijainniltaan ja aktiivisuudeltaan erilaisia. Kuntakeskuksesta etäämmällä sijaitsevilla kylillä on selvästi havaittavissa vahvaa yhteistyötä ja innostusta toiminnan kehittämiseen. Kyläyhdistysten toiminta on toisissa jo vakiintunutta vuosien myötä ja osassa vasta alkanut. Odotukset kylissä hankkeen toiminnasta ovat olleet sen mukaan erilaisia.

Maisemanhoitosuunnitelmia ja kulttuurikartoituksia tehdessä on kylien imago tullut esiin aivan eri tavalla. Kylissä on paljon päällekkäisiä arvoja. Kalkkisissa kylän suurin vetovoima ja imago ovat vesistöissä ja niiden erittäin monipuolisessa historiassa, kylän aktiivisessa elämäntavassa, vahvassa historiassa ja kulttuurissa, runsaissa tapahtumissa, arvokkaassa luonnossa ja kauniissa kulttuurimaisemassa. Vuorenkylän imago syntyy syrjäisyydestä ja erämaailmeestä. Kylän erämaajärvet, karuus ja suuret ”vuoret” metsineen tekevät Vuorenkylän ja Haran kulttuurimaisemasta pienen helmen metsän keskelle. Hieman syrjässä oleva sijainti on tehnyt vuorenkyläläisistä aktiivisia toimijoita. Vuorenkylässä henkivä rauhallisuus ja luonnon läheisyys kaikkine mahdollisuuksineen on voimavara, jota kannattaa hyödyntää.

Kellosalmen, Seitniemen ja Virmailan arvot ja imago pohjautuvat pitkälti Päijänteeeseen. Virmaila on järven suurin saari ja vettä on ympärillä silmin kantamattomiin. Lisäksi kaikilta näköalapaikoilta on hienot vesistönäkymät. Siellä toimii aktiivinen kyläyhdistys, joka tarttuu haasteisiin ja on saanut aikaan paljon toimintaa. Hämeenkoski on syntynyt Teurojoen varteen ja kylän läpi kulkee Ylinen Viipurintie. Paikka on valikoitunut hyvien kulkuyhteyksien ja myllypaikan mukaan. Virkeä taajama on keskellä hämäläistä historiaa, mihin erityisesti kuuluvat teollisuus, kirkot ja kartanot. Hämeenkoskella kunnan aktiivinen osallistuminen ja panostus alueen kehittämiseen hankkeen toiminnan aikana ansaitsee erityiskiitoksen.

Hollolan kirkonseudun pitkä historia tarinoineen ja muinaisjäänöksineen on merkittävä, mutta myös 1900-luvun historia antaa alueella oman kiinnostavan leimansa. Toisaalta mitä lähempänä kylä on taajamamaista olemusta, sitä vähemmän kylissä on enää uskallusta tai aikaa yhteiseen toimintaan. Myös väestörakenteen muutos vaikuttaa toimintaan osallistumiseen. Vanhempi, aiemmin aktiivisesti toiminut ikäluokka muuttaa pois alueelta parempien palveluiden ja liikenneyhteyksien lähelle. Alueelle viime vuosina muuttaneesta ja kotinsa rakentaneesta väestöstä useat käyvät töissä muualla, jolloin aikaa eikä innostusta enää riitä kyläyhdistyksen toimintaan.

Tämä suunnitelma on osa viiden julkaisun sarjaa.

Kalkkinen – kylä Kymen rannalla

Hollolan kirkonseutu ja Pyhäniemi – neljän kukkulan kainalossa

Hämeenkoski – kosken ja harjun huomassa

Kellosalmi, Seitniemi ja Virmaila – kylät Päijänteen sylissä

Vuorenkylä – erämaan suojassa

Lähteet:

Aarrevaara, E, Uronen, C. & Vuorinen, T. 2007. Päijät-Hämeen maisemaselvitys. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Lahti.

FCG Planeco Oy. 2009. Asikkalan kunta. Ruotsalaisen rantaosayleiskaava. kaavaselostus, luonnos 6112-C9110.

FCG Planeco Oy. 2008. Asikkalan kunta. Ruotsalaisen rantayleiskaava. Luontoselvitys 309-C9110

FCG Planeco Oy. 2008. Asikkalan kunta ja Heinolan kaupunki. Ruotsalaisen rantayleiskaava. Maisema-arvot yhteenveto.

Harju, E-S ja Lappalainen J. (Toim.) 2010. Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Harju, E-S. 2012. Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776- 1805. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kalkkisten seudun kyläyhdistys. 2002. Kalkkisten seudun kylien kirja.

Kalkkisten seudun kyläyhdistys. 2006. Kalkkisten seudun kylien kirja II.

Komulainen, M. 2012. Metsä maisemassa - suunnittelu ja hoito. Metsäkustannus.

Komulainen, M. (Toim.) 2013. Maiseman tarina. Opas maisemapalveluiden luomiseen. Maa- ja kotitalousnaisten keskus.

Markkanen, E. (Toim.) 1968. Hartolan kirja. Jyväskylän yliopisto kotiseutusarja. Hartolan kunta, seurakunta.

Nuutinen, Aaro A. 2000. Terveisiä Päijänteeltä!, Wsoy. (Näköispainos, 1. painos vuonna 1938).

Pakkanen, E. 2004. Antaa Pölkyn juosta! Pieni kirja uitosta. Suomen Uittajainyhdistys ry ja Lusto.

Rautiainen, s. 1999. Huvilakulttuuri luotuna todellisuutena. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Etnologianlaitos.

Salonen, K. 2010. Mielen luonto. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma.

Salpausselkä ja jääkaudet. Lahden kaupungin museo. Geologian tutkimuskeskus. Lahti. 1994.

Vuorela, K. 2007. Virmailan suvun muistoja ja kohtaloita. Virmailan rusthollin sukuyhdistys.

Wager, H. 2006. Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö. Päijät-Hämeen liitto, A159.

Karttamateriaali:

Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2012 aineistoa (<http://www.maanmittauslaitos.fi>)

Museoviraston paikkatietoaineistoa 11/2012 (<http://www.nba.fi>)

SYKE paikkatietoaineisto 2013 (<http://www.d3.ymparisto.fi/d3/paikkatieto.htm>)

Maaperäkartta 1:20 000 © Geologian tutkimuskeskus 2012

Internet- lähteet:

www.asikkalanhistoriaa.fi (kun uitto alkoi Kalkkisissa) (luettu 19.11.2013)

www.elonet.fi/title/ek2miw/sisalto (Kanavan laidalla – elokuva) (luettu 1.10.2013)

www.kotiseutuliiitto.fi/seurantaloavustukset (Seurantalojen korjausavustukset) (luettu 1.10.2013)

www.kalkkinen.fi (Kylämaisema) (luettu 19.11.2013)

www.metla.fi/uutiskirje/hyv/2011-02/uutinen-3.html (Voimapolku) (luettu 1.10.2013)

www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp204.htm (Voimapolku) (luettu 1.10.2013)

www.mmm.fi/attachments/mavi/viljelijatu/hakuoppaajaohjeet/ymparistotuenneuvonnallisetoppaat/5u9efLzYR/met-sanreuna_fin_web.pdf (Pellon ja Metsän reunavyöhykkeet) (luettu 11.11.2013)

www.nilsmaster.fi/fi/index.html (Finlandia-Uistin Oy) (luettu 1.10.2013)

www.nba.fi/fi/avustukset/rakennusten_entistamisavustukset (Entistämisyavustukset) (luettu 1.10.2013)

www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Geologiset_muodostumat/Kalliot (Kallioalueet) (luettu 1.10.2013)

www.vanhakartta.fi (historialliset kartat) (luettu 30.10.2013)

Kansallisarkiston digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi/digi/> (historialliset kartat) (luettu 30.10.2013)

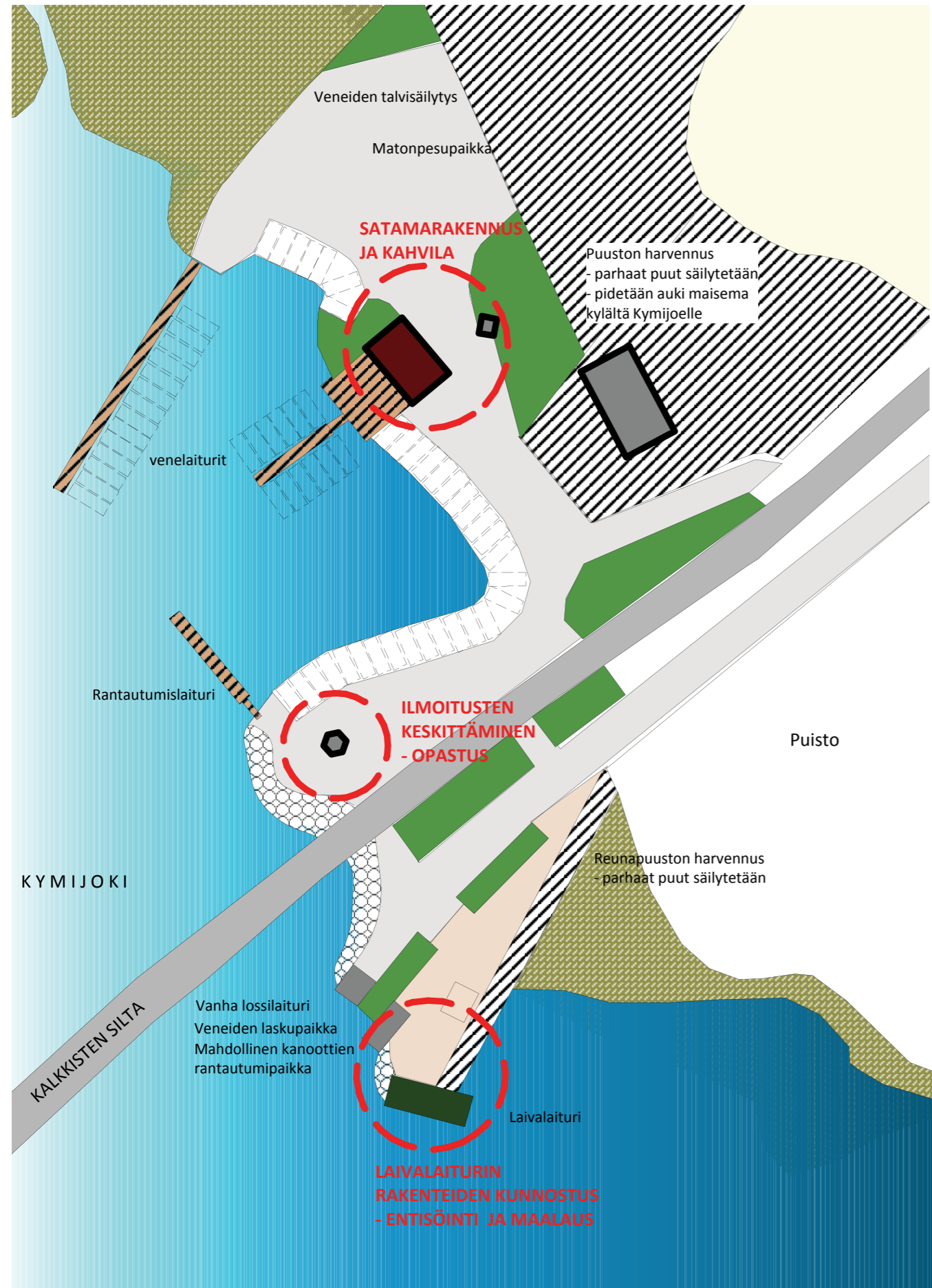
palvelut.virtuaaliyliopisto.fi/maakirjakartat (historialliset kartat) (luettu 30.10.2013)

Haastattelut:

Kalkkinen, 11.4.2013. Haastateltavana Oiva Imberg, Maija Imberg, Marjaliisa Lehtinen, Oiva Nurminen, Reijo Saarikko ja Anna Syttänne-Paastela. Haastattelu tallennettu ProAgria Etelä-Suomen arkistoon.

LIITE 1

KALKKISTEN LAIVA- JAVENESATAMA

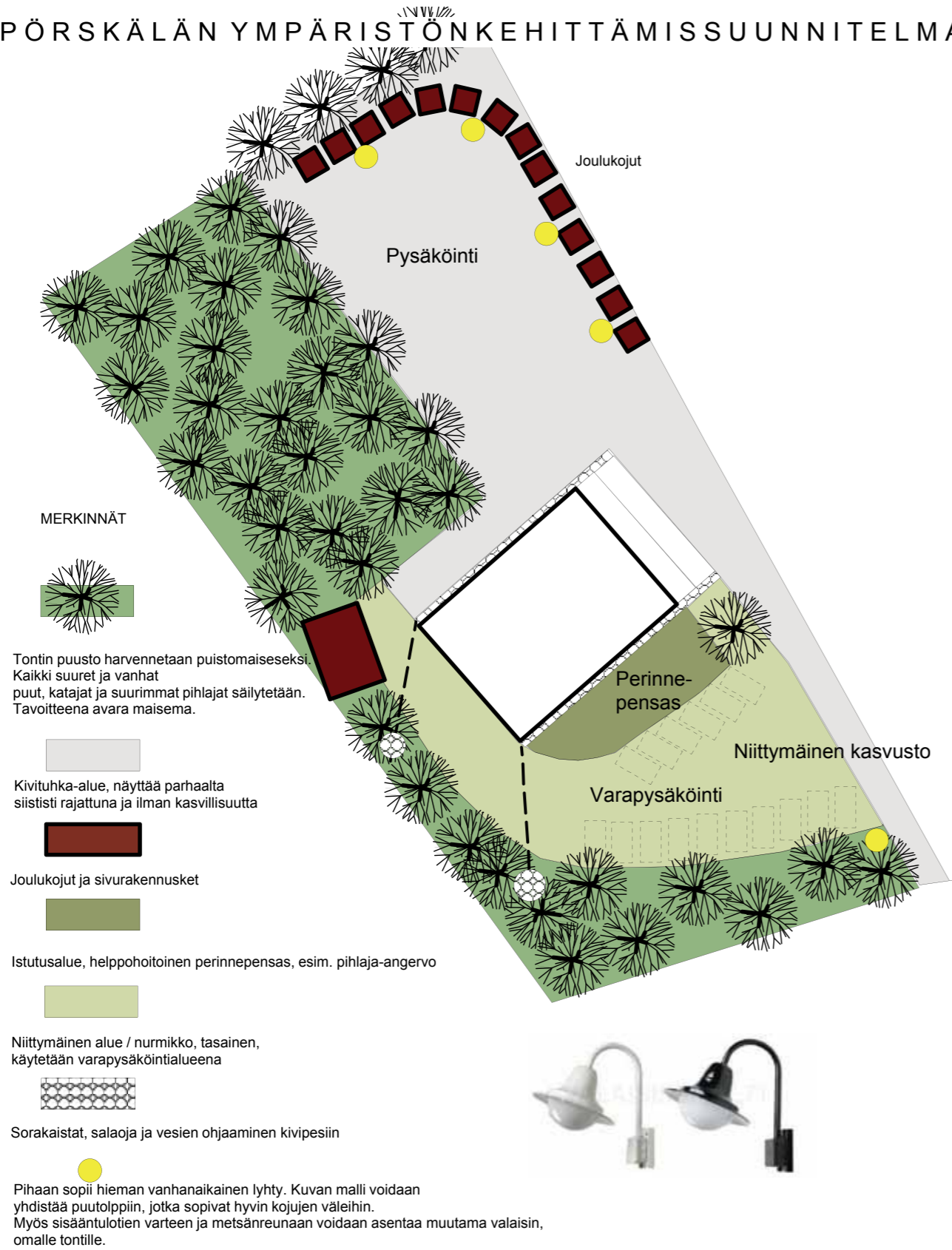

LIITE 2

LIITE 3

PÖRSKÄLÄN YMPÄRISTÖN KEHITTÄMISSUUNNITELMA

Löytöretkiä Päijät-Hämeen kyliin –hanke (2012-2013) kohdennettiin Päijät-Hämeen maakunnan kylien asukkaille, maaseudun yhteisöille, yhdistyksille ja yrityksille sekä erityisesti hankkeessa mukana oleville viidelle kylälle. Hollolasta mukana olivat Hollolan kirkonseutu ja Pyhäniemi, Hämeenkoskelta Hämeenkosken kirkonkylä, Asikkalasta Kalkkinen, Padasjoelta Kellosalmi - Seitniemi - Virmaila sekä Hartolasta Vuorenkylä.

Hankkeen aikana luotiin päijäthämäläisiin kyliin edellytyksiä kylämatkailulle hyödyntämällä perinteitä ja paikalliskulttuuria sekä tekemällä maisemasta ja luonnosta monipuolinen veto-voimatekijä. Kylämatkailun edellytyksiä lisättiin muun muassa suunnittelemalla kyliin kylä- ja kulttuuri- tai maisemapolkuja, kalastusmatkailutuotteita ja kylätapahtumia.

Tavoitteena on ollut lisätä asumisviihtyisyyttä, säilyttää ja hoitaa kulttuurimaisemaa sekä edistää luonnon monimuotoisuutta.

ISBN 978-952-93-3284-7 (rengaskirja)

ISBN 978-952-93-3285-4 (PDF)

